

Lagrådsremiss

Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 30 april 2025

Gunnar Strömmer

Evelina Sandgren
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Möjligheterna att använda hemliga och preventiva tvångsmedel är många gånger helt avgörande för att kunna förebygga, förhindra och utreda allvarlig brottslighet. Det gäller oavsett hur gammal gärningspersonen är. Den allvarliga brottsligheten tränger allt lägre ner i åldrarna och barn intar centrala roller i den riskbetonade organiserade brottsligheten. Den utvecklingen måste vändas och barnen skyddas från att involveras i kriminalitet. För att stärka de brottsbekämpande myndigheternas förutsättningar att bekämpa allvarlig brottslighet som begås av barn föreslår regeringen bland annat följande:

- Hemliga tvångsmedel ska få användas för att utreda vissa allvarliga brott där den skäligen misstänkte är under 15 år.
- Preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn under 15 år för att förebygga, förhindra och upptäcka viss särskilt allvarlig brottslighet.
- Barn ska kunna hållas kvar i fler fall och under något längre tid än i dag för förhör eller i syfte att överlämnas till exempelvis föräldrar eller socialtjänst.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 2025.

Innehållsförteckning

1	Beslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	7
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	13
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	14
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	18
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	19
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.....	20
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.....	22
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.....	23
2.10	Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.....	28
2.11	Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.....	30
3	Ärendet och dess beredning	31
4	Behovet av effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare	31
4.1	Brottsutvecklingen bland unga lagöverträdare	31
4.2	Utredningssvårigheterna är desamma i utredningar som rör unga lagöverträdare.....	32
4.3	Motiven för att involvera barn i brottslighet	33
5	Hemliga och preventiva tvångsmedel	34
5.1	Tvångsmedlen kan användas i olika faser av det brottsbekämpande arbetet.....	34
5.2	Förändringar i regelverket under senare tid.....	36
5.3	Regelverket omges av rättssäkerhetsgarantier.....	37
5.4	Hemliga och preventiva tvångsmedel innebär integritetsrisker.....	38
6	Hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år	43

6.1	Det ska införas en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år	43
6.2	Hemlig avlyssning och övervakning, hemlig kameraövervakning och motsvarande hemlig dataavläsning	48
6.3	Hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning	57
6.4	Postkontroll	61
6.5	Vissa processuella regler och rättssäkerhetsgarantier	64
6.6	Åtgärderna är proportionerliga och regleringen förenlig med grundläggande fri- och rättigheter	67
7	Preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år	71
7.1	Det ska införas en möjlighet att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år	71
7.2	Inhämtning enligt inhämtningslagen och motsvarande hemlig dataavläsning	77
7.3	Preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och motsvarande hemlig dataavläsning	83
7.3.1	Hemlig avlyssning och övervakning, hemlig kameraövervakning, motsvarande hemlig dataavläsning och vissa andra tvångsmedel	83
7.3.2	Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter	89
7.3.3	Vissa processuella regler och rättssäkerhetsgarantier	93
7.3.4	Åtgärderna är proportionerliga och regleringen förenlig med grundläggande fri- och rättigheter	94
8	Regleringen om hemliga och preventiva tvångsmedel ska tidsbegränsas	97
9	Polisens möjlighet att i vissa fall hålla kvar barn som misstänks för brott	99
9.1	Skyldigheten att stanna kvar för förhör	99
9.2	Kvarhållande i syfte att barnet ska överlämnas till exempelvis föräldrar eller socialtjänst	101
9.3	Placering av barn i polisarrest	104
10	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	106
11	Konsekvenser	108
11.1	Konsekvenser för det brottsbekämpande och brottsförebyggande arbetet	108
11.2	Konsekvenser för enskilda	110
11.3	Ekonomiska konsekvenser	114
11.4	Övriga konsekvenser	116
12	Författningskommentar	117
12.1	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	117

12.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	117
12.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	125
12.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	125
12.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.....	130
12.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.....	131
12.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.....	136
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare (SOU 2024:93) i relevant del.....	137
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag i relevant del.....	140
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	156

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
3. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
4. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
5. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
6. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
7. lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet,
8. lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet,
9. lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,
10. lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,
11. lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 23 kap. 9 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 kap.

9 §¹

Den som inte är anhållen eller häktad är inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än sex timmar. Är det av synnerlig vikt, att den som kan misstänkas för brottet är tillgänglig för fortsatt förhör, är han skyldig att stanna kvar ytterligare sex timmar.

Den som är under *femton* år är inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än tre timmar. Om det är av synnerlig vikt för utredningen, är den hörde skyldig att *kvarstanna* ytterligare tre timmar.

Sedan förhöret avslutats eller tiden, då den hörde är skyldig att stanna kvar, *utgått*, får han omedelbart avlägsna sig. Utan synnerliga skäl får det inte krävas att han infinner sig till nytt förhör tidigare än tolv timmar *därefter*.

Den som kan misstänkas för brottet får tas i förvar under den tid han är skyldig att stanna kvar, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med ingripandet, ordning eller säkerhet.

Den som inte är anhållen eller häktad är inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än sex timmar. Är det av synnerlig vikt att den som kan misstänkas för brottet är tillgänglig för fortsatt förhör, är han *eller hon* skyldig att stanna kvar ytterligare sex timmar.

Den som är under *15* år är inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än tre timmar. Om det är av synnerlig vikt för utredningen är den hörde skyldig att *stanna kvar* ytterligare tre timmar *eller, om han eller hon kan misstänkas för brottet, ytterligare sex timmar*.

Sedan förhöret *har* avslutats eller tiden då den hörde är skyldig att stanna kvar *har gått ut*, får han *eller hon* omedelbart avlägsna sig. Utan synnerliga skäl får det inte krävas att han *eller hon* infinner sig till nytt förhör tidigare än tolv timmar *efter det*.

Den som kan misstänkas för brottet får tas i förvar under den tid han *eller hon* är skyldig att stanna kvar, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med ingripandet, ordning eller säkerhet.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2025.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare¹

dels att nuvarande 36 f § ska betecknas 35 a §,

dels att 6 a, 14, 35 och 38 b §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 36 f–36 i §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 a §²

Den som inte har fyllt arton år och som är gripen *eller* anhållen får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt.

Den som inte har fyllt arton år och som är gripen, anhållen, *hålls kvar enligt 14 § eller är skyldig att stanna kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken* får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt.

14 §³

Har någon som inte fyllt arton år gripits och beslutar åklagaren att inte anhålla den unge, får Polismyndigheten hålla kvar den unge för att skyndsamt kunna överlämna honom eller henne till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. *Vad* som nu sagts gäller dock endast om åklagaren funnit att den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott.

För samma ändamål får Polismyndigheten hålla kvar den som inte har fyllt arton år, om den unge har *medtagits* till förhör *och* är skäligen misstänkt för brott.

Har någon som inte fyllt arton år gripits och beslutar åklagaren att inte anhålla den unge, får Polismyndigheten hålla kvar den unge för att skyndsamt kunna överlämna honom eller henne till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. *Det* som nu sagts gäller dock endast om åklagaren funnit att den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott.

För samma ändamål får Polismyndigheten hålla kvar den som inte har fyllt arton år, om den unge har *tagits med, följt med, hämtats eller inställt sig* till förhör *eller har frigetts efter att ha varit anhållen eller häktad*. *Det* som nu sagts gäller endast om den unge är skäligen misstänkt för brott.

¹ Senaste lydelse av 36 f § 2022:317.

² Senaste lydelse 2021:287.

³ Senaste lydelse 2014:650.

Inte i något fall får någon enligt första eller andra stycket hållas kvar längre än *tre* timmar efter åklagarens beslut *eller* förhöret. Den misstänkte får tas i förvar om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet.

Inte i något fall får någon enligt första eller andra stycket hållas kvar längre än *sex* timmar efter åklagarens beslut, förhöret *eller beslutet om frigivning*. Den misstänkte får tas i förvar om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet.

35 §⁴

Har någon före femton års ålder begått ett brott på vilket fängelse skulle ha kunnat följa och anträffas den unge på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen, får han eller hon gripas av envar. Om en enskild person har gripit den unge, *skall denne* skyndsamt överlämnas till närmaste polisman.

Polismyndigheten *eller* åklagaren *skall* omedelbart besluta om den unge *skall* friges eller hållas kvar för förhör. *Den unge får inte tas i förvar men får hållas kvar enligt 14 §, dock inte längre än tre timmar efter beslut om frigivning eller, om den unge medtagits till förhör, sedan förhöret avslutats.*

Har någon före femton års ålder begått ett brott på vilket fängelse skulle ha kunnat följa och anträffas den unge på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen, får han eller hon gripas av envar. Om en enskild person har gripit den unge, *ska den unge* skyndsamt överlämnas till närmaste polisman.

Polismyndigheten *eller* åklagaren *ska* omedelbart besluta om den unge *ska* friges eller hållas kvar för förhör.

Om den unge har gripits eller tagits med, följt med, hämtats eller inställt sig till förhör får han eller hon hållas kvar enligt 14 §, dock inte längre än sex timmar efter beslutet om frigivning eller, om förhör har hållits med den unge, efter att förhöret avslutats.

Den unge får inte tas i förvar.

36 f §

Om någon är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott som anges i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, får hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 18, 19

och 20 a §§ rättegångsbalken användas för att utreda brottet.

Hemliga tvångsmedel enligt denna paragraf får användas vid en utredning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,

3. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 1 § första stycket, 3 § första stycket, 4 § eller 5 § brottsbalken,

4. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1 § andra stycket, 3 § andra stycket, 5 a § eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

5. grovt övergrepp i rättsak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,

6. grovt narkotikabrott enligt 3 § första stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

7. grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

8. deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666),

9. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–8, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

10. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Vid tillämpningen av denna paragraf gäller följande bestämmelser i rättegångsbalken:

– 27 kap. 18 a § tredje stycket och 19 a § tredje stycket om vilket telefonnummer eller annan adress eller viss elektronisk kommunikationsutrustning som ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får avse, och

– 27 kap. 20 b § andra och tredje styckena om vilken plats ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får avse och när ett sådant tillstånd får avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats.

36 g §

Om någon är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott som anges i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, får hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken användas för att utreda brottet.

Hemlig rumsavlyssning enligt denna paragraf får användas vid en utredning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år,

2. människorov enligt 4 kap. 1 § första stycket brottsbalken,

3. grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen (1996:67),

4. grov vapensmuggling eller grov smuggling av explosiv vara enligt 6 a § tredje stycket eller 6 b § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. grovt brott enligt 29 a § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,

6. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666),

7. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–6, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

8. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fem år.

Vid tillämpningen av denna paragraf gäller bestämmelserna i 27 kap. 20 e § andra och tredje styckena rättegångsbalken om vilken plats ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får avse och när ett sådant tillstånd får avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats.

36 h §

I fråga om hemliga tvångsmedel enligt 36 f och 36 g §§ gäller följande bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken:

– 21 och 21 a §§ om tillståndsprövning,

– 21 b–23 §§ om vissa begränsningar vid användning av hemliga tvångsmedel,

– 23 a § om överskottsinformation,

– 24 § om upptagningar och uppteckningar,

– 25 § om tekniska hjälpmedel,

– 25 a § om tillträdestillstånd,

– 26–30 §§ om offentligt ombud och sammanträde,

– 31–33 §§ om underrättelse till enskild,

– 34 § om behörig domstol, och

– 35 § om dokumentation.

Det som i bestämmelserna sägs om förundersökning och åtal ska i stället avse utredning enligt 31 § och bevistalan enligt 38 §.

36 i §

En försändelse som väntas komma in till ett beforderingsföretag och som enligt 36 § får tas i beslag hos den som misstänks för att före fem-

ton års ålder ha begått ett brott som anges i 36 f § andra stycket, får hållas kvar till dess att frågan om beslag har avgjorts.

Vid tillämpningen av denna paragraf gäller bestämmelserna i 27 kap. 9 och 9 a §§ rättegångsbalken om tillståndsprövning, åklagarens interimistiska beslut och verkställighet.

38 b §⁵

Om det inte möter något hinder ska bevistalan föras av en åklagare som genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämpad för uppgiften.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 36–36 f §§. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 i §§. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2025.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare¹

dels att 36 f–36 i §§ ska upphöra att gälla,

dels att 38 b § ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt 2.2

Föreslagen lydelse

38 b §²

Om det inte möter något hinder ska bevistalan föras av en åklagare som genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämpad för uppgiften.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 i §§. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 e §§. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2030.

¹ Senaste lydelse av

36 f § 2025:000

36 g § 2025:000

36 h § 2025:000

36 i § 2025:000.

² Senaste lydelse 2025:000.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott ska införas fyra nya paragrafer, 1 d–1 g §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 d §

Ett tillstånd till sådana tvångsmedel som avses i 1 § första stycket får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel, eller

3. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666).

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en

organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 § gälla i relevanta delar.

1 e §

Ett tillstånd till sådana tvångsmedel som avses i 1 § första stycket får, utöver vad som anges i 1 d §, beviljas om

1. det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar

a) mord, människorov eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § första stycket eller 13 kap. 3 § tredje stycket brottsbalken,

b) synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § andra stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

c) grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § vapenlagen (1996:67),

d) synnerligen grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § fjärde stycket, 6 a § tredje eller fjärde stycket eller 6 b § tredje eller fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

e) grovt brott eller synnerligen grovt brott enligt 29 a § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, och

2. det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller

gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 a § tillämpas.

1 f §

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. grov mordbrand eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 13 kap. 2 § eller 3 § tredje stycket brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel, eller

2. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666).

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 b § gälla i relevanta delar.

1 g §

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken får, utöver vad som anges i 1 f §, beviljas om

1. det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar

a) mord eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 3 kap. 1 § eller 13 kap. 3 § tredje stycket brottsbalken,

b) synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § andra stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

c) synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § andra stycket vapenlagen (1996:67),

d) synnerligen grov narkotikasmuggling, synnerligen grov vapensmuggling eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § fjärde stycket, 6 a § fjärde stycket eller 6 b § fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

e) synnerligen grovt brott enligt 29 a § andra stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, och

2. det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 c § tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2025.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs att 1 e–1 g §§ lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott¹ ska upphöra att gälla vid utgången av september 2028.

¹ Senaste lydelse av
1 e § 2025:000
1 f § 2025:000
1 g § 2025:000.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs att 1 d § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott¹ ska upphöra att gälla vid utgången av september 2030.

¹ Senaste lydelse av 1 d § 2025:000.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet ska införas en ny paragraf, 2 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 b §

Uppgifter enligt 1 § första stycket 1 och 3 som rör ett telefonnummer, en annan adress eller en elektronisk kommunikationsutrustning som innehas eller används eller har innehafts eller har använts av någon som inte har fyllt 15 år får hämtas in om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

3. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1 § första stycket, 3 § första stycket, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel, eller

4. deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller

särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666).

Uppgifter får bara hämtas in om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2025.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Härigenom föreskrivs att 2 b § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet¹ ska upphöra att gälla vid utgången av september 2030.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning¹

dels att nuvarande 4 a och 6 b §§ ska betecknas 4 b och 6 c §§,

dels att 6 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fem nya paragrafer, 4 a, 6 a, 6 b, 7 a och 10 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får även beviljas i en utredning om brott som avses i 36 f § andra stycket lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, om någon är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska de bestämmelser i denna lag som avser ett tillstånd enligt 4 § och som avser hemlig dataavläsning under en förundersökning tillämpas. Det som sägs om förundersökning och åtal ska i stället avse utredning enligt 31 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och bevis-talan enligt 38 § den lagen.

6 §²

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken, om någon är skäligen misstänkt för brottet eller brotten och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Ett tillstånd enligt första stycket får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild

¹ Senaste lydelse av

4 a § 2023:540

6 b § 2024:329.

² Senaste lydelse 2023:540.

anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den misstänkte.

Ett tillstånd enligt första stycket får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Trots tredje stycket får ett tillstånd enligt första stycket avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får den hemliga dataavläsningen användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

6 a §³

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får även beviljas i en utredning om brott som avses i 36 g § andra stycket lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare om någon är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska de bestämmelser i denna lag som avser ett tillstånd enligt 6 § och som avser hemlig dataavläsning under en förundersökning tillämpas. Det som sägs om

förundersökning och åtal ska i stället avse utredning enligt 31 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och bevis-talan enligt 38 § den lagen.

6 b §

Ett tillstånd enligt 6 § får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den misstänkte.

Ett tillstånd enligt 6 § får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Trots andra stycket får ett tillstånd enligt 6 § avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får den hemliga dataavläsningen användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

7 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 d § lagen (2007:979)

om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 d eller 1 e § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 f § lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 f eller 1 g § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd enligt första eller andra stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 7 § tillämpas.

10 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter som rör ett avläsningsbart informationssystem som används eller har använts av någon som inte har fyllt 15 år får beviljas om åtgärden är av synnerlig vikt för att före-

bygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 2 b § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Vid hemlig dataavläsning enligt första stycket får meddelanden inte hindras att nå fram enligt 2 § andra stycket.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 10 § tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2025.

2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Härigenom föreskrivs att 7 a § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt 2.9

Föreslagen lydelse

7 a §¹

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 d § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 d eller 1 e § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 d § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 f § lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 f eller 1 g § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd enligt första eller andra stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten.

Ett tillstånd enligt första stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten.

¹ Senaste lydelse 2025:000. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 7 § tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2028.

2.11 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning¹

dels att 4 a, 6 a, 7 a och 10 a §§ ska upphöra att gälla,

dels att nuvarande 4 b, 6 b och 6 c §§ ska betecknas 4 a, 6 a och 6 b §§.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2030.

¹ Senaste lydelse av

4 a § 2025:000

4 b § 2025:000

6 a § 2025:000

6 b § 2025:000

6 c § 2025:000

7 a § 2025:000

10 a § 2025:000.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen gav i juni 2023 en särskild utredare i uppdrag att bl.a. överväga en rad åtgärder i syfte att stärka de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att förhindra, utreda och lagföra brott som begås av unga personer (dir. 2023:102).

Utredningen om tvångsmedel mot underåriga överlämnade i december 2024 betänkandet *Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare* (SOU 2024:93). En sammanfattning av betänkandet i relevant del finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag i relevant del finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (regeringen.se) och i lagstiftningsärendet (Ju2024/02655).

I denna lagrådsremiss behandlar regeringen utredningens förslag om hemliga och preventiva tvångsmedel samt om kvarhållande av barn.

4 Behovet av effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare

4.1 Brottsutvecklingen bland unga lagöverträdare

Brottsutvecklingen i Sverige med bl.a. skjutningar och sprängningar i de kriminella miljöerna är exceptionell och läget är fortsatt mycket allvarligt. När det gäller antalet skjutningar och antalet avlidna till följd av skjutvapenvåldet uppmättes historiskt höga nivåer 2022. Trots att en nedgång av antalet skjutningar noterats är det fortsatt fråga om ett stort antal skjutningar och avlidna i skjutningar årligen. Antalet sprängningar har också ökat markant under senare år. En upptrappning av antalet sprängningar skedde 2023 och 2024, något som även fortsatte i början av 2025. I januari 2025 inträffade 41 sprängningar, vilket sticker ut i statistiken. Den ökade tillgången på vapen och explosiva varor i samhället tillsammans med den ökade benägenheten inom kriminella miljöer att använda dessa, gör att våldet fortsatt utgör ett mycket kritiskt hot. Brottsligheten i de kriminella miljöerna är dock inte begränsad till skjutvapenvåld och sprängningar, utan den är mångfacetterad och innefattar allt från narkotikabrott och smuglingsbrott till organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet, som t.ex. bedrägerier. Den kriminella ekonomin omsätter betydande belopp och bidrar till att den organiserade brottsligheten kan verka och växa.

Samtidigt har säkerhetsläget i Sverige allvarligt försämrats. Hotbilden mot Sverige har breddats och hotet kommer i dag från flera olika håll. Hotet från främmande makt, terrorism, våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet går delvis in i varandra. Hotet har blivit alltmer komplext då de våldsbejakande extremistmiljöerna är i ständig förändring och inspireras av politiska skeenden och samhällskriser både nationellt och internationellt. Terrorhotet utgörs till stor del av unga med en generell fascination för våld.

När det gäller brottsutvecklingen bland unga lagöverträdare är det en tydlig trend att barn i större utsträckning deltar i allvarlig brottslighet. Antalet åtal och lagföringar för allvarliga brott som typiskt sett begås inom kriminella nätverk, t.ex. mord, grovt narkotikabrott och grovt vapenbrott, som avser barn i åldern 15–17 år har ökat väsentligt det senaste decenniet. En ytterligare upptrappning har dessutom skett under 2024. Antalet barn i åldern 15–17 år som häktas har också ökat kraftigt, vilket är en indikation på att allt fler barn misstänks för allvarlig brottslighet. Även i fråga om barn under 15 år har den allvarliga brottsligheten med koppling till de kriminella miljöerna ökat. Brottsutvecklingen i den åldersgruppen är dock svårare att följa statistiskt eftersom barnen ännu inte uppnått straffbar ålder och därmed inte omfattas av den officiella kriminalstatistiken. Utredningen redovisar dock uppgifter om att både antalet beslutade brottsmisstankar beträffande vissa allvarliga brott och antalet ärenden om beivrande, dvs. ärenden med en prövning i domstol av om barnet har begått brottet, mot barn under 15 år som misstänks för allvarliga brott, har ökat under senare år. Uppgifter och exempel från Polismyndigheten samt Socialstyrelsens kartläggning av orosanmälningar pekar i samma riktning.

Barn intar dessutom en mer central roll vid utförandet av brottsligheten. De kriminella nätverken är uppbyggda i hierarkiska åldersskikt där barn till stor del finns i utförarledet. De brottsbekämpande myndigheterna har även sett exempel på att barn ger andra barn i uppdrag att begå brott. På så sätt reduceras riskerna för de äldre aktörerna som finns högre upp i hierarkin. Barnen befinner sig ofta mitt i den riskbetonade brottsligheten men kan även ansvara för olika delmoment i ett större brottsupplägg, t.ex. att skaffa fram vapen eller sprängmedel eller ta hand om kläder och vapen efter en skjutning. Det är även vanligt att barn rekryteras enbart för att utföra en viss skjutning eller sprängning. Sådana morduppdrag lämnas inte sällan mot betalning, men det finns också exempel på barn som tar på sig ett sådant uppdrag för att stärka sin ställning i det kriminella nätverket. Det är i dag inte ovanligt att det helt saknas känd koppling mellan utförare och anstiftare. (Se vidare om brottsutvecklingen bland unga lagöverträdare i Brås rapport Barn och unga i kriminella nätverk 2023:13.)

Säkerhetspolisen har i utredningen lyft fram att barn deltar i förberedelse och planering av allvarliga och samhällshotande brott. Det finns ett samhällshot från minderåriga som självradikaliseras inom våldsbejakande extremism eller rekryteras online. Säkerhetspolisen har sett exempel på att barn under 15 år kommunicerar med ideologiskt övertygade personer, tar del av instruktioner och manualer om vapen eller sprängmedelstillverkning och uttrycker hat mot samhället eller grupper. Vidare har Säkerhetspolisen sett exempel på barn som i chattar på sociala medier uttryckt att de vill begå terrordåd.

4.2 Utredningssvårigheterna är desamma i utredningar som rör unga lagöverträdare

Förutsättningarna att förutse, förhindra och utreda brott i de kriminella miljöerna och inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde är särskilt komplicerade, inte minst till följd av den samhälls- och teknikutveckling

som skett. En ökad digitalisering och rörlighet i samhället, även över nationsgränserna, innebär att det är svårt för myndigheterna att upptäcka potentiella hot. De kriminella aktörerna är mycket säkerhetsmedvetna med goda kunskaper om vilka verktyg som myndigheterna kan använda sig av för att få tillgång till kommunikation eller annan information och de anpassar sitt agerande därefter. Kommunikation sker t.ex. via krypterade applikationer eller på allmän plats för att undvika avlyssning och övervakning. Telefoner eller annan utrustning byts ut eller används gemensamt för att försvåra spårbarheten. De kriminella aktörerna uppvisar en hög grad av forensisk medvetenhet och lämnar sällan spår efter sig.

I kriminella sammanhang kommunicerar barn på samma sätt som vuxna och uppvisar motsvarande säkerhetsmedvetande, även om barnen inte i samma utsträckning klarar av att hålla en hög säkerhetsnivå över tid. Därutöver är det ofta särskilt svårt att använda andra traditionella polisiära arbetsmetoder, t.ex. fysisk spaning och källdrivning, dvs. när en person agerar inom den aktuella miljön för att skaffa sådan information som efterfrågas, i kriminella miljöer där barn ingår. Det finns en risk för att den som bedriver spaning eller agerar i miljön upptäcks. Inom de kriminella nätverken finns det en utbredd tystnadskultur och ett motstånd mot att samarbeta med polisen, något som också förs över till barnen som verkar i dessa sammanhang. Material och information som inhämtas genom digitala verktyg eller avlyssning blir i den kontexten mycket viktig för brottsbekämpningen, något som gäller även i utredningar som rör unga lagöverträdare.

4.3 Motiven för att involvera barn i brottslighet

Ett skäl till att fler barn involveras i kriminalitet är att det är förhållandevis enkelt för de äldre kriminella aktörerna att rekrytera barn till utförligheten. Barn är generellt sett lättare att manipulera och utnyttja än vuxna och har en mer begränsad förmåga att göra riskbedömningar. Samtidigt undviker de äldre aktörerna för egen del de risker som följer med brottsligheten och de får inkomster som bygger på att barn är delaktiga i brottslig verksamhet.

Den som väl träder in i den kriminella miljön riskerar att fara illa genom att pressas till fortsatt brottslighet och användas för riskfyllda uppdrag. Förhållandena riskerar att leda till en återväxt av kriminella och till en ny generation av unga som fostrats in i allvarlig brottslighet, något som är skadligt på samhällsnivå. Att tidigt involveras i kriminalitet kan medföra en rad ogynnsamma följder för barnet när det gäller t.ex. möjligheter till studier och arbetsliv men det kan också äventyra barnets liv, hälsa och trygghet.

Det finns även andra motiv för de kriminella nätverken att involvera barn i den brottsliga verksamheten. Exempelvis har barn under 15 år inte uppnått straffbar ålder och kan inte dömas till påföljd för brott. Det finns även begränsningar i den straffprocessuella lagstiftningen som innebär att tvångsmedel inte kan användas mot barn under 15 år i samma utsträckning som mot barn i åldern 15–17 år eller mot vuxna. De brottsbekämpande myndigheterna har alltså på ett generellt plan mer begränsade möjligheter

att ingripa och använda tvångsmedel mot barn under 15 år (jfr Brås rapport Barn och unga i kriminella nätverk 2023:13 s. 95 och 96).

Vid en sammantagen bedömning är det tydligt att det finns ett konkret och påtagligt behov för de brottsbekämpande myndigheterna av effektivare verktyg för att bekämpa allvarliga brott som begås av unga lagöverträdare. Både ur ett samhälls- och ett brottsofferperspektiv är det mycket angeläget att allvarliga brott kan utredas på ett effektivt sätt, oavsett hur gammal gärningspersonen är. Tidiga och tydliga ingripanden mot brottsaktiva barn från samhällets sida bör eftersträvas eftersom det minskar risken för att barn involveras i brottslig verksamhet och dras in i en livsstil som präglas av kriminalitet. En del i det arbetet handlar om att förbättra den straffprocessuella tvångsmedelslagstiftningen.

5 Hemliga och preventiva tvångsmedel

5.1 Tvångsmedlen kan användas i olika faser av det brottsbekämpande arbetet

Hemliga och preventiva tvångsmedel är ofta helt avgörande för att förebygga, förhindra, upptäcka, utreda och lagföra allvarlig brottslighet. Bland de straffprocessuella tvångsmedlen intar de hemliga tvångsmedlen en särställning eftersom den som tvångsmedlet riktas mot är ovetande om tvångsmedelsanvändningen. Med hemliga tvångsmedel avses de tvångsmedel som kategoriseras som hemliga i 27 kap. rättegångsbalken, dvs. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och postkontroll. Till de hemliga tvångsmedlen räknas också hemlig dataavläsning. Sedan den 1 september 2024 kan även husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans beslutas och verkställas i hemlighet när de används i preventivt syfte.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden, som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller en annan adress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet (27 kap. 18 § rättegångsbalken). Det handlar alltså om att de brottsbekämpande myndigheterna i hemlighet avlyssnar telefonsamtal eller tar del av innehållet i t.ex. sms eller mejl.

Med hemlig övervakning av elektronisk kommunikation avses enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken att uppgifter i hemlighet hämtas in om

- meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller en annan adress,
- vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller
- i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

Det handlar alltså om att de brottsbekämpande myndigheterna i hemlighet tar del av t.ex. uppgifter om vem som har kontaktat vem och vid vilken

tidpunkt sådan kontakt har skett eller uppgifter om vilka telefoner som kopplat upp mot en viss basstation, dvs. den fasta enhet som en mobil radiosändare ansluter till. Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får även meddelanden hindras från att nå fram.

Hemlig kameraövervakning innebär att de brottsbekämpande myndigheterna med t.ex. fjärrstyrda tv-kameror utför optisk personövervakning utan att upplysning om övervakningen lämnas (27 kap. 20 a § första stycket rättegångsbalken). Den omständigheten att utrustningen ska vara fjärrstyrd innebär att kameror som används för personövervakning men som manövreras manuellt direkt på platsen inte omfattas. Det är inte tillåtet att ta upp ljud vid hemlig kameraövervakning.

Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning av ett samtal som görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud. Avlyssningen eller upptagningen ska avse tal i enrum, samtal mellan andra personer eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till (27 kap. 20 d § rättegångsbalken). Det kan t.ex. handla om att installera avlyssningsutrustning i en lägenhet eller ett fordon där personer kommer att träffas för att prata om brottslig verksamhet. Det kan även handla om att rikta avlyssningsutrustning mot personer som träffas på ett café eller i en park för att diskutera brottsplaner.

Hemlig dataavläsning är en metod för de brottsbekämpande myndigheterna att med någon form av tekniskt hjälpmedel i hemlighet bereda sig tillgång till en dator eller annan teknisk utrustning som kan användas för kommunikation och därmed få besked om hur utrustningen används eller har använts och vilken information som finns i den (se propositionen Hemlig dataavläsning, prop. 2019/20:64, och propositionen Hemlig dataavläsning mot allvarliga brott, prop. 2024/25:51). Den hemliga dataavläsningen kan avse flera olika uppgiftstyper, nämligen:

- kommunikationsavlyssningsuppgifter,
- kommunikationsövervakningsuppgifter,
- platsuppgifter,
- kameraövervakningsuppgifter,
- rumsavlyssningsuppgifter, och
- andra uppgifter som är åtkomliga i ett avläsningsbart informationssystem.

Uppgiftstyperna motsvarar i huvudsak, men inte uteslutande, den information som kan inhämtas med övriga hemliga tvångsmedel.

Kvarhållande av försändelse, s.k. postkontroll, innebär att de brottsbekämpande myndigheterna i hemlighet tar enskilda försändelser under befordran till eller från en person i beslag (27 kap. 9 § rättegångsbalken). För att en försändelse ska få hållas kvar krävs att försändelsen får tas i beslag, dvs. att förutsättningarna i 27 kap. 1–3 §§ rättegångsbalken är för handen. Med försändelse avses t.ex. brev, postanvisning, annan handling och paket.

Hemliga tvångsmedel kan användas i olika skeden av det brottsbekämpande arbetet, både för att förebygga, förhindra eller upptäcka allvarlig brottslig verksamhet i underrättelseverksamhet (s.k. preventiva tvångsmedel) och för att utreda brott i en förundersökning. Sedan den 1 juli 2024 är det även möjligt att använda vissa hemliga tvångsmedel för att lokali-

sera personer som håller sig undan eller har avvikit från ett beslut om anhållande eller häktning eller från verkställighet av ett straff. Därtill får hemliga tvångsmedel användas i utlänningsärenden med kvalificerade säkerhetsaspekter, dvs. ärenden där utlännningen har utvisats eftersom denne kan antas komma att begå eller på annat sätt medverka till ett brott enligt terroristbrottslagen (2022:666) eller kan utgöra ett allvarligt hot mot Sveriges säkerhet.

Reglerna om hemliga och preventiva tvångsmedel finns i flera lagar. När det gäller användning av hemliga tvångsmedel i en förundersökning finns reglerna huvudsakligen i 27 kap. rättegångsbalken. Preventiva tvångsmedel regleras framför allt i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) och lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen). Hemlig dataavläsning, som får användas både i en förundersökning och i underrättelseverksamheten, regleras särskilt i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning. Författningsstöd för att använda hemliga tvångsmedel i det internationella straffrättsliga samarbetet finns i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål och lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder. Regler om hemliga tvångsmedel i fråga om utlänningsärenden med kvalificerade säkerhetsaspekter finns i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlännningar. Därutöver regleras möjligheten att använda vissa hemliga tvångsmedel för att lokalisera personer som håller sig undan straffverkställighet i lagen (2024:326) om hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa frihetsberövande påföljder.

5.2 Förändringar i regelverket under senare tid

Under de senaste åren har flera reformer som tar sikte på att utöka och förbättra möjligheterna att använda hemliga och preventiva tvångsmedel i brottsbekämpningens olika faser genomförts. Reformtakten har varit hög men behovet av förändringar av regelverket har också varit stort till följd av bl.a. brottsutvecklingen.

Möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel i en förundersökning utökades i oktober 2023, bl.a. på så sätt att hemliga tvångsmedel får användas för att utreda fler typer av brott och för att utreda flera brott vars samlade straffvärde överstiger en viss nivå. Vidare får ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- och rumsavlyssningsuppgifter nu knyts till den skäligen misstänkte i stället för en viss plats. Samtidigt ändrades reglerna om överskottsinformation och det infördes regler som förbättrar möjligheterna till tillsyn och insyn, t.ex. ett krav på dokumentation (se propositionen Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förebygga och förhindra allvarliga brott, prop. 2022/23:126).

Även möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel har ändrats i flera olika avseenden. I oktober 2023 blev det möjligt att med stöd av preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning använda preventiva tvångsmedel för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott som förekommer inom kriminella nätverk (se prop. 2022/23:126). I september

2024 blev det möjligt att med stöd av inhämtningslagen och lagen om hemlig dataavläsning inhämta vissa uppgifter om elektronisk kommunikation i fråga om fler typer av brott, t.ex. grov stöld, grovt bedrägeri, grovt skattebrott och grovt bidragsbrott. Samtidigt utökades den preventiva tvångsmedelskatalogen i preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning. Det blev alltså möjligt att använda både fler tvångsmedel, t.ex. hemlig rumsavlyssning och husrannsakan, och vissa verkställighetsåtgärder i preventivt syfte. Därtill ändrades reglerna om överskottsinformation och det infördes regler i syfte att förbättra rättssäkerheten, t.ex. utökade förbud mot avlyssning och övervakning (se propositionen Preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott, prop. 2023/24:117). Av integritetsskäl tidsbegränsades de utökade möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel att gälla till utgången av september 2028.

Det har vidare införts regler som innebär att vissa hemliga tvångsmedel, nämligen hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- och platsuppgifter, får användas för att lokalisera personer som håller sig undan eller har avvikit från ett beslut om anhållande eller häktning eller från verkställighet av ett straff (se propositionen Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden, prop. 2023/24:108).

Den 1 april 2025 trädde dessutom lagändringar i kraft som innebär bl.a. att lagen om hemlig dataavläsning gäller utan tidsbegränsning (se prop. 2024/25:51).

5.3 Regelverket omges av rättssäkerhetsgarantier

Även om de närmare förutsättningarna för att använda hemliga och preventiva tvångsmedel regleras i flera lagar är de grundläggande utgångspunkterna för tvångsmedelsanvändningen desamma. För all användning av tvångsmedel gäller tre allmänna principer. Dessa principer är ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen. Enligt ändamålsprincipen får ett tvångsmedel användas endast för det ändamål som framgår av lagstiftningen. Behovsprincipen innebär att en myndighet får använda ett tvångsmedel bara när det finns ett påtagligt behov av det och en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Proportionalitetsprincipen innebär att ett tvångsmedel får tillgripas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse.

När straffprocessuella tvångsmedel används i hemlighet känner inte den person som tvångsmedlet riktas mot till det. Han eller hon kan därför inte överklaga beslut som fattas i frågan eller på annat sätt bevaka sina intressen. Domstolarnas handläggning omges vidare av sekretess som omöjliggör sedvanlig granskning. Dessa förutsättningar medför att särskilda krav måste ställas på såväl beslutsordning som övriga rättssäkerhetsgarantier. Som utgångspunkt gäller därför att frågor om tillstånd till hemliga tvångsmedlen prövas av en domstol efter ansökan av en åklagare (se t.ex. 27 kap. 21 § rättegångsbalken). Tillståndsbeslut enligt inhämtningslagen fattas dock av åklagare vid Åklagarmyndigheten (3 § inhämt-

ningslagen). Under vissa förutsättningar får åklagaren interimistiskt besluta om tillstånd till hemliga tvångsmedel (se t.ex. 27 kap. 21 a § rättegångsbalken). Så får ske om det kan befaras att inhämtande av rättens tillstånd skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen eller möjligheterna att förhindra den brottsliga verksamheten. Om en åklagare har fattat ett interimistiskt beslut, ska detta utan dröjsmål anmälas till rätten som skyndsamt ska pröva ärendet. Om beslutet har verkställts före rättens prövning och rätten finner att det saknats skäl för åtgärden får de uppgifter som kommit fram inte användas i en brottsutredning till någons nackdel.

När det gäller flertalet av de hemliga och preventiva tvångsmedlen ska ett offentligt ombud utses för att bevaka enskildas intressen i ärenden i domstol. Endast den som är eller har varit advokat eller har varit ordinarie domare kan förordnas som offentligt ombud. Domstolsprövningen sker i dessa fall efter ett sammanträde där åklagaren och det offentliga ombudet har varit närvarande (27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken). Denna ordning, som innebär ett slags kontradiktorisk process, har ansetts skapa förutsättningar för en allsidig belysning av saken och en reell möjlighet att få en tillståndsfråga prövad i högre rätt genom att det offentliga ombudet har överklaganderätt (se propositionen Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer ändamålsenlig reglering, prop. 2002/03:74 s. 23).

Vid sidan av de processuella bestämmelser som reglerar användningen av hemliga tvångsmedel utövas viss parlamentarisk kontroll över dessa frågor. Regeringen redovisar årligen till riksdagen hur de hemliga tvångsmedlen har använts (se t.ex. regeringens skrivelse Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2023, skr. 2024/25:64). Redovisningen innehåller information om antal ärenden och meddelade tillstånd, brottstyper samt bedömningar av den nytta som åtgärderna anses ha medfört.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden har till uppgift att utöva tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga och preventiva tvångsmedel. Tillsynen utförs genom inspektioner och andra undersökningar. Nämnden är även skyldig att på begäran av en enskild person kontrollera om han eller hon har varit utsatt för hemliga tvångsmedel och om denna användning har varit författningenlig. Även Riksdagens ombudsmän (JO) och Justitiekanslern utövar tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet och kan inom ramen för den uttala sig i frågor om användningen av hemliga tvångsmedel.

5.4 Hemliga och preventiva tvångsmedel innebär integritetsrisker

Regeringens bedömning: Hemliga och preventiva tvångsmedel innebär en risk för intrång i enskildas personliga integritet. De preventiva tvångsmedlen innebär en större risk för integritetsintrång än hemliga tvångsmedel. Återhållsamhet är motiverad när hemliga och preventiva tvångsmedel används mot barn som inte uppnått straffbar ålder.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna instämmer i utredningens bedömning. Flera remissinstanser, bl.a. *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Stiftelsen för internetinfrastruktur (Internetstiftelsen)* och *Malmö kommun*, pekar på att användning av hemliga och preventiva tvångsmedel innebär ett betydande integritetsintrång för enskilda samt att sådan användning kan påverka personer som inte har någon koppling till kriminella aktiviteter. Ett antal remissinstanser, bl.a. *Justitiekanslern* och *Tidningsutgivarna*, anför att det bör krävas starka skäl för att använda hemliga tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder. *Institutet för mänskliga rättigheter* anser att det bör ställas högre krav för att få använda hemliga tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder än mot vuxna.

Flera remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen* och *Svea hovrätt*, påpekar att risken för att tvångsåtgärder drabbar personer som inte är involverade i brottslig verksamhet är större i underrättelseverksamheten, att det finns en större risk för oproportionerligt integritetsintrång på underrättelseområdet eftersom den verksamheten i huvudsak är oreglerad och att det därför krävs mycket starka skäl för att i underrättelseverksamheten få rikta hemliga tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder. *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* anger att den omständigheten att barn särbehandlas i det straffrättsliga systemet motiveras av att barn inte uppnått samma mognad och utveckling som vuxna samt att forskning visar att barn påverkas allvarligare än vuxna vid intrång i den personliga integriteten.

Några remissinstanser, bl.a. *Stockholms tingsrätt* och *JO*, anger att barn är särskilt känsliga för intrång i den personliga integriteten medan både *Kammarrätten i Sundsvall* och *Polismyndigheten* ställer sig frågande till den uppfattningen. Polismyndigheten anser att hemliga och preventiva tvångsmedel bör få användas mot barn under 15 år i samma utsträckning som mot personer som uppnått straffbar ålder. *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)* anger att det inte är förenligt med artikel 40.3 i barnkonventionen att använda hemliga tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder, eftersom artikeln anger att barn under straffbarhetsåldern ska hanteras utanför straffprocessuella förfaranden. *Diskrimineringsombudsmannen (DO)* är kritisk till att diskrimineringsperspektivet inte lyfts tydligare i betänkandet och understryker vikten av att det inte får finnas något utrymme att besluta om tvångsåtgärder av skäl som strider mot likabehandlingsprincipen.

Skälen för regeringens bedömning

Grundläggande fri- och rättigheter

I 2 kap. regeringsformen finns föreskrifter om grundläggande fri- och rättigheter. Föreskrifterna innebär bl.a. att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot kroppsvsitation, husrannsakan och liknande intrång, mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande (6 § första stycket). Var och en är också skyddad gentemot det allmänna mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av

den enskildes personliga förhållanden (6 § andra stycket). Dessa grundläggande rättigheter får begränsas bara genom lag och endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (20 och 21 §§).

Enligt artikel 8 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Rätten till skydd för privat- och familjeliv omfattar bl.a. skydd mot övervakning i olika former. Offentliga myndigheter får inte inskränka dessa rättigheter annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt bl.a. med hänsyn till statens säkerhet och den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning och brott eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Konventionen gäller som svensk lag (lagen [1994:1219] om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna). Lag eller annan föreskrift får inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen (2 kap. 19 § regeringsformen).

Artikel 8 i Europakonventionen ger inte bara upphov till negativa förpliktelser för det allmänna att avhålla sig från omotiverade inskränkningar i enskildas rättigheter, utan även positiva skyldigheter att se till att enskilda tillförsäkras skydd för sina rättigheter gentemot andra enskilda. Det innebär t.ex. att staten i vissa fall kan vara skyldig att införa straffrättslig reglering för att skydda enskilda mot intrång i deras rättigheter från andra enskilda. Det innebär även att staten i sådana fall behöver säkerställa att brott kan utredas effektivt.

En bestämmelse om rätt till respekt för bl.a. privatliv finns också i artikel 7 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU:s rättighetsstadga). Varje begränsning i utövandet av de fri- och rättigheter som erkänns i EU:s rättighetsstadga måste vara föreskriven i lag och förenlig med innehållet i dessa fri- och rättigheter. Begränsningar får, med beaktande av proportionalitetsprincipen, göras endast om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller behovet av skydd för andra människors fri- och rättigheter (artikel 52.1). I den mån stadgan omfattar rättigheter som motsvarar sådana som garanteras av Europakonventionen, ska de ha samma innebörd och räckvidd som enligt konventionen, eller ett mer långtgående skydd (artikel 52.3). Rättighetsstadgan riktar sig till medlemsstaterna när de tillämpar unionsrätten (artikel 51.1). Det innebär att rättigheterna i stadgan måste iaktas vid tillämpningen av nationell lagstiftning som genomför EU-rätt och nationell lagstiftning som omfattas av unionens tillämpningsområde (EU-domstolens dom den 26 februari 2013 i målet Åkerberg Fransson, C-617/10, punkt 21).

Vidare innehåller Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) bestämmelser om barns rätt till privatliv. Av artikel 16 följer att inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv. Vidare framgår av artikel 3 att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara

barnets bästa. Enligt artikel 3.2 är det även statens uppgift att tillförsäkra barn det skydd och den omvårdnad som behövs för deras välfärd samt, för det ändamålet, vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder. Staten har enligt artikel 36 en skyldighet att skydda barn mot alla former av utnyttjande som kan skada dem i något avseende. Det innebär alltså att staten kan vara skyldig att införa lagstiftning för att skydda barn mot intrång i deras rättigheter från andra enskilda och skydda barn från att dras in i allvarlig brottslighet.

Sedan den 1 januari 2020 gäller barnkonventionen som svensk lag (lagen [2018:1197] om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter). All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionens bestämmelser (se propositionen Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, prop. 2017/18:186 s. 94). Sverige har även förbundit sig att följa flera andra internationella åtaganden om mänskliga rättigheter, bl.a. Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Som *DO* framhåller måste även likabehandlingsprincipen respekteras vid utformningen av en reglering som tillåter att hemliga och preventiva tvångsmedel används mot barn under 15 år.

Risken för intrång i enskildas personliga integritet

Användning av hemliga och preventiva tvångsmedel innebär en risk för intrång i enskildas personliga integritet. Uppgifter från hemliga tvångsmedel kan ofta innehålla integritetskänslig information. Som flera remissinstanser, bl.a. *JO* och *Internetstiftelsen*, framhåller är det inte bara den som hemliga tvångsmedel används mot som utsätts för integritetsrisker, utan även den som t.ex. har kontakt med personen i fråga eller finns i personens närhet. Om hemliga tvångsmedel skulle tillåtas mot barn under 15 år är risken också större för att andra barn drabbas av tvångsmedelsanvändningen. Hur stora integritetsriskerna är i det enskilda fallet beror dock på flera omständigheter, bl.a. vilket tvångsmedel som används, hur det verkställs och hur omfattande avlyssningen eller övervakningen är i tid och rum.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation anses innebära ett mindre integritetsintrång än övriga hemliga tvångsmedel, medan hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter anses medföra integritetsintrång på likvärdiga nivåer. Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter anses däremot vara av särskilt ingripande karaktär. Denna gradering av integritetsintrånget återspeglas i hur tillämpningsområdena för de olika tvångsmedlen har avgränsats.

För de preventiva tvångsmedlen är det dessutom en särskild riskfaktor att tvångsmedlen används i ett tidigare skede av det brottsbekämpande arbetet och att det i den fasen saknas en mer konkretiserad brottsmisstanke. Det kan medföra att tvångsmedlen i fler fall kan komma att användas mot en person som senare visar sig inte vara delaktig i någon brottslig verksamhet. Tvångsmedelsanvändning utanför en förundersökning har därför ansetts innebära en ökad risk för intrång i den personliga integriteten (se t.ex. prop. 2019/2020:64 s. 87). Tillämpningsområdet för

de preventiva tvångsmedlen är därför mer begränsat än när motsvarande tvångsmedel används i en förundersökning. En annan särskild riskfaktor i förhållande till de preventiva tvångsmedlen är, som bl.a. *Svea hovrätt* framhåller, att underrättelseverksamheten i övrigt, till skillnad från förundersökningsverksamheten, är i stort sett oreglerad.

I svensk rätt särbehandlas barn och unga i det straffrättsliga systemet (se t.ex. propositionen Slopod straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet, prop. 2021/22:17 s. 13–15). Som *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* pekar på motiveras det av att barn har en mindre utvecklad ansvarsförmåga och att straffrättsligt ansvar bör åläggas en person först vid den ålder då han eller hon i allmänhet kan antas ha uppnått den mognad som krävs för sådant ansvar. Dessa överväganden har också, som flera remissinstanser nämner, fått genomslag när det gäller möjligheterna att använda straffprocessuella tvångsmedel mot barn. Som framgår av 36 och 36 a §§ LUL uppställs i regel kvalificerande rekvisit, t.ex. att det ska krävas särskilda eller synnerliga skäl, som begränsar möjligheterna att använda tvångsmedel mot barn.

Det finns alltså skäl att vara återhållsam vid utformningen av regler för när hemliga och preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder. Om en sådan möjlighet att använda hemliga och preventiva tvångsmedel införs bör reglerna därför, till skillnad från vad t.ex. *Polismyndigheten* anför, som utgångspunkt vara mer begränsade än när motsvarande tvångsmedel används mot personer som uppnått straffbar ålder. Till skillnad från *Kammarrätten i Sundsvall* anser regeringen att det finns utrymme för att utforma en reglering som återspeglar detta (se vidare i avsnitt 6 och 7).

Stockholms universitet (Juridiska fakulteten) befarar att artikel 40 i barnkonventionen, som anger hur barn som misstänks för brott ska behandlas, omöjliggör hemlig tvångsmedelsanvändning mot barn. I artikel 40 (3) anges att staterna ska främja införandet av lagar och förfaranden samt inrättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befinnits skyldiga till att ha begått brott. Staterna ska särskilt fastställa en lägsta straffbarhetsålder och vidta åtgärder, då så är lämpligt och önskvärt, för behandling av ärenden som rör barn under denna ålder utanför domstol, under förutsättning att mänskliga rättigheter och rättsligt skydd till fullo respekteras. Det är regeringens uppfattning att den svenska regleringen uppfyller de krav som uppställs i artikel 40. Det kan även konstateras att artikeln inte innehåller något förbud mot att använda hemliga tvångsmedel mot barn.

Regleringen om hemliga och preventiva tvångsmedel har utformats efter en avvägning mellan å ena sidan samhällets behov av en effektiv brottsbekämpning till skydd för medborgarna och å andra sidan grundläggande fri- och rättigheter såsom den enskildes rätt till integritet och rättssäkerhet i förhållande till staten. Vid överväganden om att utöka de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att använda hemliga och preventiva tvångsmedel krävs noggranna avvägningar mellan å ena sidan behovet av åtgärden samt åtgärdens förväntade effektivitet och nytta och å andra sidan vilka integritetsintrång som åtgärden kan förväntas medföra. En utökad möjlighet att använda hemliga och preventiva tvångsmedel måste motsvaras av ett faktiskt behov, vilket ska vägas mot

vikten av att värna rättssäkerhet och personlig integritet (se t.ex. betänkandet Skyddet för den personliga integriteten, SOU 2007:22 del 1 s. 176 och 177).

6 Hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år

6.1 Det ska införas en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år

Regeringens förslag: Hemliga tvångsmedel, dvs. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning och postkontroll, ska få användas för att utreda brott som begås av barn som inte uppnått straffbar ålder.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det, bl.a. *Attunda tingsrätt, Barnombudsmannen, Brottsförebyggande rådet (Brå), Brottsofferjouren, Brottsoffermyndigheten, Integritetsskyddsmyndigheten, Jönköpings kommun, Katrineholms kommun, Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum), Polismyndigheten, Rädda barnen, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Säkerhetspolisen, Södertörns tingsrätt och Umeå tingsrätt*. Flera remissinstanser, bl.a. *Göteborgs tingsrätt, Institutet för mänskliga rättigheter, Justitiekanslern* och *Riksdagens ombudsmän (JO)*, anger att utredningens bedömning av behovet och nyttan av att använda hemliga tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder framstår som grundlig och förankrad i verkliga situationer. *Åklagarmyndigheten* anger att den omständigheten att hemliga tvångsmedel i dag inte kan användas mot barn under 15 år är en bidragande faktor till att dessa anlitas för att utföra allvarliga brott i gängkriminell kontext. Några remissinstanser, bl.a. *Socialstyrelsen* och *Förvaltningsrätten i Malmö*, ställer sig dock frågande till om det verkligen är så.

Ett antal remissinstanser avstyrker förslaget, bl.a. *Civil Rights Defenders, Fryshuset, Stiftelsen för internetinfrastruktur (Internetstiftelsen), Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden och Kriminologiska institutionen), Svea hovrätt* och *UNICEF Sverige*. Huvudinvändningarna är att behovet inte är tillräckligt utrett, att det är tveksamt vilken nytta förslagen kommer att medföra och att åtgärderna inte är proportionerliga. *Sveriges advokatsamfund* anger t.ex. att behovet av hemliga tvångsmedel inte är lika starkt när det gäller barn som inte uppnått straffbar ålder samt att det redan finns långtgående möjligheter att utreda brottsligheten med befintliga tvångsmedel eller genom att använda hemliga tvångsmedel mot personer som uppnått straffbar ålder som deltar i samma brottsupplägg.

Några remissinstanser, bl.a. *Domstolsverket* och *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)*, anser att underlaget är osäkert och att det

därför är svårt att bedöma behovet av lagändringar. *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* anser att en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år behöver utredas ytterligare. *Justitiekanslern* anser att regeringen bör avvakta den utvärdering av regleringen om hemliga tvångsmedel som genomförs inom ramen för Utredningen om hemliga och preventiva tvångsmedel – en effektiv och tydlig reglering (dir. 2025:12) för att få ett mer fullständigt underlag.

Skälen för regeringens förslag

Det finns ett behov av att använda hemliga tvångsmedel mot någon som före 15 års ålder misstänks för allvarliga brott

Ett brott som begås av ett barn som inte uppnått straffbar ålder, dvs. ett barn som inte har fyllt 15 år, utreds med stöd av 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL), en s.k. § 31-utredning. En sådan utredning ska inledas bl.a. om misstanken avser ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott och särskilda skäl inte talar emot det. Sedan den 1 juli 2023 har åklagaren en mer vidsträckt skyldighet att begära prövning i domstol av om ett barn som inte uppnått straffbar ålder har begått ett brott, en s.k. bevisalan. Genom den nya lagstiftningen har det blivit mer prioriterat att klarlägga den misstänktes skuld eftersom det från samhällets sida finns ett berättigat intresse av att omständigheterna kring ett allvarligt brott utreds och att tillräckligt ingripande åtgärder vidtas mot den som ligger bakom brottet. Det finns ett intresse av att myndigheter och andra aktörer verkar för att barnet inte fortsätter att begå allvarliga brott, eftersom sådan brottslighet kan leda till påtagligt negativa konsekvenser för barnet i fråga (se propositionen Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott, prop. 2022/23:78 s. 34–51). Som *Brottsofferjouren* pekar på är det även ur ett brottsofferperspektiv mycket angeläget att allvarliga brott kan utredas effektivt även när gärningspersonen inte uppnått straffbar ålder. Om allvarliga brott inte kan utredas på ett ändamålsenligt sätt och skuldfrågan inte kan klarläggas påverkas brottsoffren ofta negativt. Det finns alltså ett stort behov av att en § 31-utredning om brott mot ett barn som inte uppnått straffbar ålder kan bedrivas lika effektivt som en förundersökning om motsvarande brott och att de brottsbekämpande myndigheterna har tillgång till de verktyg som behövs för att kunna göra det.

Hemliga tvångsmedel får i dag inte användas i en § 31-utredning. Frågan om att använda sådana tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder har övervägts tidigare. Regeringen gjorde vid den tidpunkten bedömningen att barns brottslighet generellt sett saknade den planläggning som utmärker de fall där hemliga tvångsmedel får användas och att barns brottslighet typiskt sett var av sådan art att den inte heller nådde upp till de påföljds- eller straffvärdenivåer som krävs för att hemliga tvångsmedel ska vara tillåtna ens för personer som uppnått straffbar ålder. Även om det inte var uteslutet att det kunde finnas enstaka ärenden med mycket unga brottsmisstänkta där brottet var av den karaktären att de formella förutsättningarna för att använda hemliga tvångsmedel var uppfyllda, bedömde regeringen att behovet av att använda sådana

tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder var så begränsat att det inte fanns skäl att införa en sådan möjlighet (se propositionen Barn under 15 år som misstänks för brott, prop. 2009/10:105 s. 47).

Mycket har dock hänt sedan frågan övervägdes senast. Som redogörs för i avsnitt 4.1 tränger den allvarliga brottsligheten med koppling till de kriminella nätverken allt lägre ner i åldrarna. En ökning av allvarliga brott har skett även bland barn som inte uppnått straffbar ålder. Erfarenheterna visar att så pass allvarliga brott som skjutningar eller sprängningar uppdras direkt till barn under 15 år. Barn deltar även på annat sätt i brottsligheten och de barn som verkar i den gängkriminella miljön befinner sig ofta mitt i den riskbetonade brottsligheten med avgörande roller vid genomförandet av mycket allvarliga brott. Det förekommer även att barn finns högre upp i hierarkierna inom de kriminella nätverken och det finns exempel på att barn ger uppdrag till andra barn att utföra brott. Barn begår dessutom ofta brott mot andra barn. De brottsbekämpande myndigheterna framhåller i utredningen att ett brott som begås av ett barn som inte uppnått straffbar ålder med koppling till den gängkriminella miljön och en utredning därom inte är annorlunda till sin karaktär än när motsvarande brott begås av en person som uppnått straffbar ålder och en förundersökning om det brottet. Dessutom pekar Säkerhetspolisen i utredningen på att allt fler barn som inte uppnått straffbar ålder radikaliseras och rekryteras inom våldsbejakande extremism samt att det finns exempel på att barn i den åldersgruppen uttryckt en vilja att begå terrordåd. *Säkerhetspolisen* lyfter också att det blivit allt vanligare att främmande makt använder sig av unga kriminella som utförare av allvarliga brott.

Brottslighet med koppling till kriminella nätverk föregås normalt av planering och förberedelser som kräver att de involverade personerna kommunicerar med varandra. Detsamma gäller brottslighet som förekommer i den våldsbejakande extremistiska miljön, även om det också finns ensamagerande gärningspersoner. Kommunikation kan ske t.ex. via telefon, mejl eller krypterade applikationer eller vid fysiska möten. För att kunna bekämpa brottsligheten effektivt måste de brottsbekämpande myndigheterna kunna ta del av sådan kommunikation oavsett på vilket sätt den sker och oavsett hur gamla gärningspersonerna är. Det kan ske genom att använda hemliga tvångsmedel, t.ex. hemlig avlyssning och övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssnings- eller kommunikationsövervakningsuppgifter. Barn som inte uppnått straffbar ålder använder modern kommunikationsteknik och har i stort sett samma kommunikationsmönster som de som uppnått straffbar ålder. Barn som förekommer i kriminella sammanhang uppvisar också motsvarande säkerhetsmedvetande som de äldre aktörerna. Den tystnadskultur och ovilja att samarbeta med myndigheterna samt andra antisociala värderingar som finns i de gängkriminella och våldsbejakande extremistiska miljöerna förs också över till barnen. Till det kommer att brottsligheten i dag till stor del är gränsöverskridande.

Allt detta sammantaget gör att det är mycket svårt för de brottsbekämpande myndigheterna att använda konventionella polisiära metoder för att utreda brott som begås i gängkriminella eller våldsbejakande extremistiska miljöer. Det faktum att miljöerna till stor del kan bestå av barn och unga försvårar utredningsmöjligheterna ytterligare, eftersom det blir svårare att

penetrera och kartlägga dessa miljöer genom t.ex. fysisk spaning eller källdrivning. Till skillnad från *Sveriges advokatsamfund* anser regeringen inte att de befintliga möjligheterna att använda andra tvångsmedel mot barn under 15 år eller använda hemliga tvångsmedel mot personer som deltar i samma brottsupplägg och som uppnått straffbar ålder är tillräckliga. Material och information som inhämtas genom hemliga tvångsmedel blir i den kontexten oerhört viktig för brottsbekämpningen. Hemliga tvångsmedel är därför helt avgörande verktyg för att kunna utreda allvarliga brott som begås i t.ex. den gängkriminella eller våldsbejakande extremistiska miljön.

En möjlighet att använda hemliga tvångsmedel för att utreda allvarliga brott som begås av barn som inte uppnått straffbar ålder skulle också, precis som bl.a. *Åklagarmyndigheten* pekar på, minska incitamenten att involvera barn under 15 år i brottslighet (jfr även Brås rapport *Barn och unga i kriminella nätverk 2023:13 s. 95 och 96*). För att reglerna om bevistalan ska få full genomslagskraft krävs att de brottsbekämpande myndigheterna har ändamålsenliga verktyg i utredningsarbetet. Till det kommer den omständigheten att § 31-utredningar ofta bedrivs parallellt med förundersökningar, eftersom personer i olika åldrar medverkar i den grova och planerade brottsligheten. Det är en fördel om samma verktyg finns att tillgå i utredningar respektive förundersökningar om allvarliga brott, oaktat om personen i fråga uppnått straffbar ålder eller inte.

Regeringen anser, i likhet med bl.a. *Göteborgs tingsrätt*, *Integritets- skyddsmyndigheten*, *JO* och *Justitiekanslern*, att det gedigna underlag utredningen presenterat för att ta ställning till om en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år bör införas är tillräckligt. Frågan behöver därför inte utredas ytterligare, som *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* framför. Sammantaget delar regeringen utredningens bedömning, i likhet med en majoritet av remissinstanserna, att det med hänsyn till den brotts- och teknikutveckling som skett under senare år och svårigheterna att använda andra polisiära arbetsmetoder finns ett konkret och påtagligt behov av att använda hemliga tvångsmedel i utredningar om allvarliga brott där den skäligen misstänkte inte uppnått straffbar ålder. Genom exemplen i betänkandet blir det också tydligt dels att det finns ett behov av vart och ett av de hemliga tvångsmedlen, dels att det är viktigt att det i regleringen finns ett visst utrymme för flexibilitet så att valet av tvångsmedel kan anpassas utifrån vad som är mest effektivt i en viss given situation, t.ex. beroende på hur de kriminella aktörerna väljer att kommunicera. De hemliga tvångsmedlen kompletterar såväl varandra som andra polisiära arbetsmetoder. Det finns alltså ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda såväl hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som postkontroll i utredningar om allvarliga brott där den skäligen misstänkte inte uppnått straffbar ålder.

Hemliga tvångsmedel kan förväntas vara effektiva åtgärder

Hemliga tvångsmedel används i dag framför allt i fråga om narkotika- och våldsbrottslighet. Med hänsyn till den kartläggning av behovet som skett i utredningen när det gäller barn som inte uppnått straffbar ålder, är det

troligt att det även är vid den typen av brottslighet som sådana tvångsmedel kan komma att användas när det gäller barn i den åldern.

Genom att använda hemlig avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig dataavläsning som gäller kommunikations-avlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter kan de brottsbekämpande myndigheterna bl.a. få tillgång till uppgifter om elektronisk kommunikation som myndigheterna inte skulle kunna inhämta genom andra polisiära arbetsmetoder. Det kan handla om uppgifter om på vilken plats en viss kommunikationsutrustning funnits vid ett visst tillfälle, vilka kontakter som ägt rum samt innehåll i samtal och sms. Det kan också handla om uppgifter om att en kommunikationsutrustning inte har varit aktiv eller inte har använts under en viss period.

Genom hemlig dataavläsning som gäller andra uppgifter som är åtkomliga i ett avläsningsbart informationssystem, det som tidigare kallades uppgifter som finns lagrade i ett avläsningsbart informationssystem eller som visar hur ett avläsningsbart informationssystem används, kan de brottsbekämpande myndigheterna även ta del av t.ex. kontaktuppgifter, fotografier eller filmer som finns lagrade i t.ex. en telefon och lösenord till användarkonton eller sociala medier men även vilka applikationer som använts.

De brottsbekämpande myndigheterna kan också genom att använda hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter övervaka eller avlyssna fysiska möten eller brottsplatser som är av intresse i utredningen.

Genom den hemliga tvångsmedelsanvändningen kan myndigheterna få del av uppgifter om mer eller mindre specifika brottsplaner eller brottsupplägg. Det kan handla om tid och plats för ett begånget eller planerat brott, vilka personer som har kontakt med varandra, vilka personer som är inblandade i viss brottslighet och rollfördelningen dem emellan eller vilken plats som t.ex. narkotika, vapen eller sprängmedel förvaras på.

Genom att använda postkontroll kan de brottsbekämpande myndigheterna kvarhålla paket och försändelser som t.ex. innehåller vapendelar, sprängmedel eller narkotika. Det kan inte heller uteslutas att kriminella aktörer tidvis kommunicerar om brottsplaner via brev som då också kan kvarhållas i avvaktan på ett beslut om att ta det i beslag.

Uppgifter från hemliga tvångsmedel kan förstärka eller avfärda misstankarna mot en viss person. Uppgifterna kan även användas som bevisning i en bevistalan om brott eller som underlag för socialtjänstens bedömning av behov av insatser. Uppgifterna kan också användas som underlag vid förhör och spaning eller för att komma vidare i utredningen och vidta andra relevanta utredningsåtgärder, t.ex. fatta beslut om ytterligare tvångsmedel. Av den redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel som sker på årsbasis framkommer att de hemliga tvångsmedlen fyller en mycket viktig funktion och att användningen innebär en reell nytta för det brottsbekämpande arbetet (jfr t.ex. skr. 2024/25:64). Hemliga tvångsmedel i en § 31-utredning om ett allvarligt brott kommer enligt regeringen att fylla motsvarande funktion och innebära motsvarande nytta som i en förundersökning.

Till skillnad från bl.a. *Civil Rights Defenders* och *Sveriges advokatsamfund* delar regeringen utredningens bedömning, som dessutom vinner stöd hos en majoritet av remissinstanserna, att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning och postkontroll kan förväntas medföra nytta och vara effektiva åtgärder i utredningar om allvarliga brott där den skäligen misstänkte inte uppnått straffbar ålder.

När utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel övervägs måste det, som lyfts särskilt i avsnitt 5.4, göras en noggrann avvägning mellan å ena sidan behovet av en effektiv brottsbekämpning till skydd för medborgarna och å andra sidan grundläggande fri- och rättigheter, såsom den enskildes rätt till integritet och rättssäkerhet i förhållande till staten. Det är endast åtgärder som bedöms vara proportionerliga som kan tillåtas.

Som konstateras ovan finns det ett konkret och påtagligt behov av att använda hemliga tvångsmedel i utredningar om allvarliga brott där den skäligen misstänkte inte uppnått straffbar ålder. Användningen av sådana tvångsmedel kan också förväntas medföra en reell nytta för och vara effektiv i de brottsbekämpande myndigheternas arbete med att utreda sådana brott. Regeringens överväganden när det gäller utformningen av bestämmelserna för när de hemliga tvångsmedlen ska få användas finns i avsnitt 6.2–6.4. En proportionalitetsavvägning görs sedan i avsnitt 6.6.

6.2 Hemlig avlyssning och övervakning, hemlig kameraövervakning och motsvarande hemlig dataavläsning

Regeringens förslag: Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter ska få användas i en utredning mot någon som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått

- ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,
- grov utpressning,
- mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage samt vissa andra allmänfarliga brott som innefattar sabotage,
- grovt övergrepp i rättsak,
- grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling,
- vissa brott enligt terroristbrottslagen,
- försök, förberedelse eller stämpling till dessa brott, eller
- ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

När de hemliga tvångsmedlen används mot den som är under 15 år ska de kvalifikationskrav och övriga krav som gäller när motsvarande tvångsmedel används i en förundersökning mot en person som uppnått straffbar ålder gälla.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår ett mer begränsat tillämpningsområde som omfattar brott med ett minimistraff på fyra års fängelse, vissa brott enligt terroristbrottslagen samt försök, förberedelse och stämpling till sådana brott. Utredningen föreslår en annan redaktionell och språklig utformning av bestämmelserna.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det, bl.a. *Attunda tingsrätt, Barnombudsmannen, Brottsoffermyndigheten, Förvaltningsrätten i Malmö, Göteborgs tingsrätt, Helsingborgs kommun, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Kriminalvården, Kustbevakningen, Nacka kommun, Rädda barnen, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Södertörns tingsrätt*.

Flera remissinstanser anser dock att hemliga tvångsmedel bör få användas i större omfattning än vad utredningen föreslår. *Säkerhetspolisen* anser att hemliga tvångsmedel även bör få användas för att utreda sådana brott mot 13 kap. brottsbalken som syftar till att framkalla fara för Sveriges säkerhet eller att allvarligt hota eller skada centrala samhällsfunktioner, nämligen mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatsabotage. *Polismyndigheten* anser att hemliga tvångsmedel bör få användas i samma omfattning som mot personer som uppnått straffbar ålder eller i vart fall i betydligt större omfattning än vad utredningen föreslår. *Polismyndigheten* anger därvid att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation bör få användas för att utreda ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter bör få användas för att utreda ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år. *Polismyndigheten* anser vidare att det bör införas straffvärdeventiler för ett respektive flera brott likt de som gäller när hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation används i en förundersökning mot en person som uppnått straffbar ålder. *Stockholms tingsrätt* anser att utredningen inte anför övertygande skäl mot att införa straffvärdeventiler för ett respektive flera brott. *Tullverket* och *Åklagarmyndigheten* anser att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter även bör få användas för att utreda grov utpressning, mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grovt övergrepp i rättsak, grovt narkotikabrott, grov narkotikasmuggling samt försök, förberedelse och stämpling till brotten som är belagda med straff. *Kammarrätten i Sundsvall* och *Malmö tingsrätt* ifrågasätter att de grova narkotikabrotten inte ingår i brottskatalogen.

Integritetsskyddsmyndigheten framhåller att myndigheten ser en risk med att tillämpningsområdet för de hemliga tvångsmedlen kan komma att utökas till följd av den översyn av straffskalorna som pågår och att det bör övervägas att använda särskilda brottskataloger för att avgränsa tillämpningsområdet. *Integritetsskyddsmyndigheten* anger att en sådan lösning skulle skapa en förutsägbarhet och tydlighet samt integritetsriskerna minska eftersom varje brott skulle behöva bedömas var för sig. Även *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)* anser att utredning-

ens lösning är känslig för pågående och kommande påföljdsreformer och anger att det är en lagtekniskt inkoherent lösning att använda straffvärdet som måttstock för tvångsmedelsanvändning mot barn som inte uppnått straffbar ålder. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att det tydligare bör framgå av lagtexten vilka tillstånd enligt 27 kap. rättegångsbalken som får meddelas med stöd av bestämmelserna. *Malmö tingsrätt* ser inte att utredningen gjort några särskilda överväganden kring möjligheten att övervaka t.ex. ett telefonnummer som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte har kontaktat eller kommer att kontakta. *Södertälje kommun* lyfter att merparten av elever i åldern 11–15 år som går i kommunala skolor har en dator eller surfplatta som tillhandahålls av skolan och ägs av kommunen och att det därför är viktigt att klargöra om förslagen innebär att elektronisk utrustning som tillhandahålls av skolan kan avlyssnas.

Skälen för regeringens förslag

Tillämpningsområdet ska svara mot det konstaterade behovet

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får användas mot den som uppnått straffbar ålder vid en förundersökning om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, ett eller flera brott för vilket straffvärdet eller för vilka det samlade straffvärdet överstiger två års fängelse och vissa särskilt uppräknade brott (27 kap. 18 a och 20 b §§ rättegångsbalken och 4 § lagen om hemlig dataavläsning). Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader och vissa särskilt uppräknade brott (27 kap. 19 a § rättegångsbalken).

Utredningen bedömer att det finns ett behov av att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter mot barn som inte uppnått straffbar ålder för att utreda vissa särskilt allvarliga brott med koppling till kriminella nätverk. Utredningen anser vidare att den lösning som på bästa sätt ringar in det område där behovet av hemliga tvångsmedel är som störst är att det uppställs ett krav på att det ska vara fråga om ett brott med ett visst minimistraff, närmare bestämt brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Utredningen anser dessutom att tvångsmedlen ska få användas vid ytterligare brott enligt terroristbrottslagen (2022:666) trots att minimistraff för dessa är lägre. Därutöver föreslår utredningen att tvångsmedlen ska kunna användas vid försök, förberedelse och stämpling till de nu nämnda brotten. Enligt utredningen motiverar det konstaterade behovet av tvångsmedlen att reglerna för när de ska få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder utformas på ett likalydande sätt.

Den av utredningen föreslagna avgränsningen av tillämpningsområdet vinner stöd hos majoriteten av remissinstanserna, bl.a. *Göteborgs tingsrätt*, *Integritetsskyddsmyndigheten*, *JO* och *Justitiekanslern*. Flera remissinstanser, bl.a. *Polismyndigheten*, *Säkerhetspolisen*, *Tullverket* och

Åklagarmyndigheten, anser emellertid att de hemliga tvångsmedlen bör få användas i fler fall.

De brottsbekämpande myndigheterna har varit representerade i utredningen och bidragit med underlag för utredningens bedömning av hur reglerna för när hemliga tvångsmedel ska få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder bör avgränsas. Utifrån det underlaget bedömer utredningen att behovet av att använda hemliga tvångsmedel mot barn i den aktuella åldersgruppen framför allt avser viss särskilt allvarlig brottslighet med koppling till kriminella nätverk och terroristbrottslighet. En fyraårsgräns ringar till stor del in de brott där det finns ett konstaterat behov av att använda hemliga tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder. Det handlar om t.ex. mord, dråp, synnerligen grov misshandel, människorov, grovt rån, grov mordbrand, grov allmänfarlig ödeläggelse, grovt och synnerligen grovt vapenbrott, grov och synnerligen grov vapensmuggling, grov och synnerligen grov smuggling av explosiv vara, synnerligen grovt narkotikabrott, synnerligen grov narkotikasmuggling och terroristbrott.

Polismyndigheten förespråkar att de hemliga tvångsmedlen ska få användas i samma utsträckning som gäller för vuxna. Det skulle innebära att det blir möjligt att använda hemliga tvångsmedel mot brottsmisstänkta barn under 15 år för att utreda ett mycket stort antal brott. Även om en del av de brotten förvisso begås även av kriminella nätverk finns det inget underlag i utredningen som visar att en sådan avgränsning motsvarar det reella behovet av att använda hemliga tvångsmedel mot brottsmisstänkta barn under 15 år som krävs för att tillåta användningen av hemliga tvångsmedel. En sådan avgränsning tar inte heller i tillräcklig utsträckning hänsyn till den återhållsamhet som bör iakttas när det gäller att använda tvångsmedel mot barn (se avsnitt 5.4) och kan inte anses proportionerlig.

En avgränsning av tillämpningsområdet genom att enbart använda en brottskatalog, som *Integritetsskyddsmyndigheten* förordar, skulle förvisso kunna skapa mer förutsebarhet och ökad tydlighet men skulle bli otymplig och statisk. Brottskatalogen skulle t.ex. behöva ändras varje gång ett nytt brott tillkommer som motiverar att tvångsmedlet används eller om brottsbeteckningen ändras eller synen på ett existerande brott allvar skärps. Detta och inte minst tiden det tar att vidta sådana ändringar begränsar myndigheternas förmåga att bekämpa sådan brottslighet. Det finns alltså tydliga fördelar med att följa den ordning som redan gäller för hemlig tvångsmedelsanvändning i en förundersökning, dvs. att den gällande huvudregeln knyter an till straffskalans nedre gräns.

En annan fråga att ta ställning till, som *Polismyndigheten* pekar på, är om samma krav bör gälla för samtliga hemliga tvångsmedel när de används mot barn som inte uppnått straffbar ålder eller om en differentiering likt den som gäller i en förundersökning bör ske med beaktande av att vissa hemliga tvångsmedel innebär större risker för den personliga integriteten än andra (jfr avsnitt 5.4).

Även om ett visst hemligt tvångsmedel är att anse mindre ingripande ur integritetssynpunkt måste det finnas ett konkret och påtagligt behov av att använda tvångsmedlet. Som konstateras ovan finns det ett sådant behov av att använda hemliga tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder framför allt i fråga om vissa särskilt allvarliga brott med koppling till kriminella nätverk och terroristbrottslighet. Detta gäller även för hemlig

övervakning av elektronisk kommunikation. Det är i huvudsak fråga om brott med höga minimistraff, och en differentiering likt den som gäller för personer som uppnått straffbar ålder i en förundersökning är därför inte motiverad. Utgångspunkten bör därför vara att tillämpningsområdet är detsamma för alla de hemliga tvångsmedel som nu avhandlas.

Sammanfattningsvis anser regeringen, i likhet med utredningen och majoriteten av remissinstanserna, att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter som huvudregel ska få användas för att utreda ett brott för vilket det inte är förskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, inklusive försök, förberedelse och stämpling till sådana brott som är belagda med straff. En sådan avgränsning framstår som väl avvägd med beaktande av såväl behov och nytta som integritetsaspekter.

Vissa brott ska ingå i en särskild brottskatalog

En fyraårsgräns innebär att ett antal brott som inte har ett minimistraff på fyra års fängelse, men som ändå är särskilt angelägna att utreda och bekämpa, t.ex. då de utgör ett allvarligt samhällshot, faller utanför tillämpningsområdet. Det handlar framför allt om ett antal brott enligt terroristbrottslagen, t.ex. deltagande i en terroristorganisation. Som utredningen konstaterar finns det ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda hemliga tvångsmedel för att utreda dessa brott även när gärningspersonen inte uppnått straffbar ålder. En sådan avgränsning framstår också som väl avvägd med beaktande av motstående intressen.

Säkerhetspolisen anför även att främmande makt på senare tid i allt högre grad använt sig av unga kriminella som utförare av allvarliga brott. I en sådan situation kan det i många fall tänkas att den som utför brottet saknar den avsikt som krävs för att ett brott ska rubriceras som ett terroristbrott. Det är viktigt att täcka in även de fall då det inte går att visa på något uppsåt hos barnet att begå en terroristhandling, och det finns därför ett behov av att kunna använda hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år vid vissa allmänfarliga brott enligt 13 kap. brottsbalken som kan hota Sveriges säkerhet. En möjlighet att använda hemliga tvångsmedel mot personer under 15 år bör enligt *Säkerhetspolisen* motsvara samma brott som gäller för respektive hemligt tvångsmedel i dag och gälla under samma förutsättningar. Det handlar dels om sabotage eller grovt sabotage, dels om mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage, om brottet innefattar sabotage.

Regeringen konstaterar att det är fråga om allvarliga brott som kan leda till förödande konsekvenser för den som drabbas av dem och för samhället i stort. Behovet av att använda hemliga tvångsmedel för att utreda sådan brottslighet är i realiteten detsamma som vid terroristbrottslighet. Regeringen delar därför *Säkerhetspolisens* bedömning i denna del. En sådan avgränsning framstår som väl avvägd med beaktande av motstående intressen.

Bland annat *Åklagarmyndigheten* och *Tullverket* anser att de hemliga tvångsmedlen bör få användas även för att utreda vissa ytterligare allvarliga brott inom *Polismyndighetens* ansvarsområde som har tydlig koppling till kriminella nätverk. Det handlar om grov utpressning,

mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grovt övergrepp i rättssak, grovt narkotikabrott, grov narkotikasmuggling och försök, förberedelse och stämpling till brotten som är belagda med straff. *Polismyndigheten* bekräftar att det finns ett behov av att använda de hemliga tvångsmedlen mot brottsmisstänkta barn under 15 år för att utreda de uppräknade brotten. Även *Kammarrätten i Sundsvall* och *Malmö tingsrätt* framhåller att det finns ett sådant behov i förhållande till grov narkotikabrottslighet.

Mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse är, som *Åklagarmyndigheten* påpekar, mycket allvarliga brott som kan leda till förödande konsekvenser för den som drabbas av brottsligheten. Allvarliga sprängningar är i dag i hög grad förknippade med kriminella nätverk och förekommer ofta i samband med kriminella uppgörelser. Sprängningarna som sker inom kriminella nätverk utförs inte sällan på allmän plats, vilket medför fara för allmänheten och bidrar till otrygghet. Antalet sprängningar har också ökat markant under de senaste åren. Även antalet utomstående personer som drabbats av sprängningar har ökat. En avgörande faktor för att de brottsbekämpande myndigheterna ska kunna utreda, eller i bästa fall förhindra, sprängningar är att de får tillgång till information i ett tidigt skede. Det gäller oavsett hur gammal gärningspersonen är. Brandattentat är vidare ett tillvägagångssätt som används som ett alternativ till sprängningar i de kriminella miljöerna.

Regeringen anser därför, till skillnad från utredningen men i likhet med bl.a. *Polismyndigheten*, *Tullverket* och *Åklagarmyndigheten*, att det finns ett behov av att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter inom Polismyndighetens ansvarsområde för att utreda mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse när den misstänkte inte uppnått straffbar ålder. En sådan avgränsning framstår som väl avvägd med beaktande av motstående intressen.

Även grov utpressning och grovt övergrepp i rättssak är allvarliga brott. I samband med att minimi- och maximistraffet för grov utpressning höjdes 2023 konstaterade regeringen att utpressningsbrott är vanligt förekommande, både internt och i förhållande till utomstående, i kriminella nätverk. Brottsstypen har utvecklats till en viktig inkomstkälla för många kriminella grupper och nätverk samt ersatt annan grov brottslighet som tidigare var vanligare, t.ex. grova rån (se propositionen *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*, prop. 2022/23:53 s. 57). Utpressningsbrottslighet kan vidare vara systemhotande när den bedrivs som alternativ tvistlösning, som bestraffning för att personer har lämnat uppgifter till myndigheterna eller när personer i det legala samhället använder indrivningstjänster eller betalar för beskydd i stället för att använda legala lösningar (se t.ex. prop. 2022/23:126 s. 111 och 112). Grovt övergrepp i rättssak är också vanligt förekommande i de gängkriminella miljöerna. Skrämselkapital är en central beståndsdel som genomsyrar alla kriminella nätverk och tystnads-kulturen är utbredd. Vittnens och målsägandes rädsla och ovilja att delta i utredningar och rättsprocesser försvårar de brottsbekämpande myndigheternas arbete (jfr propositionen *Anonyma vittnen*, prop. 2024/25:20 s. 17). Det är oacceptabelt att kriminella tillåts att systematiskt omöjliggöra rättsprocesser och brottsutredningar, som är ett fundament i en rättsordning som Sverige. I längden riskerar det också

att undergräva förtroendet för och tilltron till rättsväsendet (se t.ex. prop. 2022/23:126 s. 109 och 110).

Som *Åklagarmyndigheten* framhåller kan både grov utpressning och grovt övergrepp i rättsak utgöra ett förstadium till exempelvis en sprängning, ett brandattentat eller en skjutning. Det är därför mycket angeläget att de brotten kan utredas effektivt, oavsett hur gammal gärningspersonen är. Samtidigt är de nämnda brotten generellt sett svåra att utreda bl.a. eftersom den som har blivit utsatt kan vara obenägen att medverka i utredningen på grund av rädsla för gärningspersonen. Regeringen anser därför, i likhet med bl.a. *Polismyndigheten*, *Tullverket* och *Åklagarmyndigheten*, att det finns ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda de nu aktuella hemliga tvångsmedlen för att utreda grov utpressning och grovt övergrepp i rättsak när den misstänkte inte uppnått straffbar ålder. En sådan avgränsning framstår som väl avvägd med beaktande av motstående intressen.

En stor del av den allvarliga gängrelaterade brottsligheten består av grov narkotikabrottslighet och det är tydligt att den brottsligheten utgör ett allvarligt samhällshot. Narkotikatillgången i Sverige bedöms ha blivit allt större under de senaste åren och handeln med narkotika, liksom smugglingen, bedrivs också i alltmer effektiva och organiserade former. Narkotikabrottsligheten är gränsöverskridande till sin natur och utgör en stor andel av den kriminella ekonomin som gör att de kriminella nätverken kan verka och växa. Brottsligheten är systemhotande i den bemärkelsen att den äventyrar både den lagliga ekonomin och stabiliteten och tryggheten i samhället. Barn involveras och deltar mycket aktivt i narkotikabrottsligheten och har centrala roller i den, t.ex. att sköta gatuförsäljningen av narkotika i ett visst område eller att förvara eller transportera narkotika eller kontanter. Barnens del i narkotikabrottsligheten kommer dessutom sällan att betraktas som ett synnerligen grovt brott, med tanke på de mycket höga krav som gäller för en sådan rubricering. Den av utredningen valda avgränsningen är därför alltför begränsande utifrån det konstaterade behovet att använda hemliga tvångsmedel som finns i fråga om narkotikabrottsligheten. I likhet med *Kammarrätten i Sundsvall*, *Malmö tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Tullverket* och *Åklagarmyndigheten* anser regeringen att det finns ett behov av att kunna använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter för att utreda grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling när den misstänkte inte uppnått straffbar ålder. En sådan avgränsning framstår som väl avvägd med beaktande av motstående intressen.

Sammanfattningsvis gör regeringen i viss utsträckning en annan bedömning än utredningen av i vilka fall det finns ett konkret och påtagligt behov av och i övrigt är motiverat att kunna använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter för att utreda brott när den skäligen misstänkte inte uppnått straffbar ålder. Det handlar om grov utpressning, mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage, kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, grovt övergrepp i rättsak, grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling.

När det gäller brotten mindre allvarlig mordbrand, mindre allvarlig allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage och flygplatsabotage bör det dock krävas att brottet innefattar sabotage för att hemliga tvångsmedel ska få användas. De nämnda brotten bör ingå i den särskilda brottskatalogen.

Reglerna i rättegångsbalken och lagen om hemlig dataavläsning om när hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får användas omfattar inte bara fullbordade brott utan även försök, förberedelse och stämpling till de uppräknade brotten, om en sådan gärning är belagd med straff. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att denna ordning bör gälla även i förhållande till barn under 15 år som misstänks för brott. Det gäller även med beaktande av det utökade tillämpningsområde som nu föreslås och av att de osjälvtändiga brotten i vissa fall kan ha lägre straffvärden.

En straffvärdeventil för enstaka brott ska införas

En straffvärdeventil innebär att hemliga tvångsmedel kan användas för att utreda ett eller flera brott vars straffvärde eller samlade straffvärde kan antas överstiga en viss nivå. Vid bedömningen av ett brotts straffvärde ska de omständigheter som anges i 29 kap. 1–3 §§ brottsbalken beaktas. Det handlar om den skada, kränkning eller den fara som gärningen inneburit men också vad gärningspersonen insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon har haft. Det ska också särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Därutöver ska vissa försvärande respektive förmildrande omständigheter särskilt beaktas.

Straffvärdeventiler för enstaka brott infördes i rättegångsbalken för mer än 20 år sedan. Det är en ordning som i allt väsentligt har visat sig fungera väl. Straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet infördes så sent som i oktober 2023. Den regleringen ska nu utvärderas av Utredningen om hemliga och preventiva tvångsmedel (Ju 2025:04). Straffvärdeventilerna för flerfaldig brottslighet är en mer komplex reglering än den som gäller för enstaka brott.

I linje med *Stockholms tingsrätt* anser regeringen att utredningen övervärderar svårigheterna och nackdelarna med att införa straffvärdeventiler. Som uttalats i ett tidigare lagstiftningsärende lär det inte vara någon avgörande skillnad mellan att på ett tidigt stadium bedöma om ett brott ska rubriceras på sådant sätt att en minimistraffregel är uppfylld och att göra en bedömning av brottets straffvärde (jfr prop. 2002/03:74 s. 33). Den omständigheten att straffvärdeventilen ska tillämpas restriktivt har dessutom sin grund i att det är fråga om integritetskänsliga tvångsmedel (se prop. 2002/03:74 s. 35 och 48).

När det gäller frågan om att möjliggöra användning av hemliga tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder finns det skäl att vara återhållsam. Enligt regeringen är det samtidigt ett mycket viktigt samhällsintresse att de brottsbekämpande myndigheterna med hjälp av effektiva tvångsmedel kan utreda brott som i det enskilda fallet har ett mycket högt straffvärde, oavsett hur gammal gärningspersonen är. Genom

en straffvärdeventil behandlas brott som straffvärdemässigt är likvärdiga på samma sätt, trots att straffskalorna fått olika utformning.

Regeringen anser därför, i linje med *Polismyndigheten* och *Stockholms tingsrätt*, att det finns ett behov att kunna använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter för att utreda ett brott som har ett straffvärde som kan antas överstiga en viss nivå. Den nivån bör korrelera med den minimistaffregel som gäller för att få använda tvångsmedlen, dvs. en nivå på fängelse i fyra år. En sådan avgränsning framstår som väl avvägd med beaktande av motstående intressen. Enligt regeringen finns det däremot inte, med hänsyn till den regleringens komplexitet och de överväganden som krävs, utrymme att inom ramen för detta lagstiftningsärende närmare överväga straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet.

Samma kvalifikationskrav och övriga krav ska gälla vid tillämpningen

Utredningen föreslår att de kvalifikationskrav och övriga krav som gäller vid användning av de hemliga tvångsmedlen mot personer som uppnått straffbar ålder ska gälla även när tvångsmedlen används i en utredning mot barn under 15 år. Regeringen delar den bedömningen.

Det ställningstagandet innebär att den hemliga tvångsmedelsanvändningen i varje enskilt fall ska vara av synnerlig vikt för utredningen och proportionerlig (se vidare om den proportionalitetsbedömning som ska göras i varje enskilt fall i avsnitt 6.6). Begreppet ”synnerlig vikt för utredningen” inrymmer dels ett kvalitetskrav på de upplysningar som hemliga tvångsmedel kan ge, dels ett krav på att utredningsläget ska vara sådant att det är nödvändigt att använda hemliga tvångsmedel. Upplysningarna får inte inskränka sig till obetydliga detaljer och åtgärden får inte tillåtas om det som kan vinnas är åtkomligt med mindre ingripande metoder. Utredningen ska i princip inte kunna föras framåt med andra medel och det ska finnas skäl att räkna med att användningen av hemliga tvångsmedel, ensamt eller i förening med andra åtgärder, verkligen kan få effekt (jfr t.ex. propositionen om vissa tvångsmedelsfrågor, prop. 1988/89:124 s. 44).

Ställningstagandet innebär även att t.ex. ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation endast får avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som innehas eller har innehafvats av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte eller som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte har kontaktat eller kommer att kontakta (27 kap. 18 a § tredje stycket och 19 a § tredje stycket rättegångsbalken). Det innebär vidare att ett tillstånd till t.ex. hemlig kameraövervakning som huvudregel ska avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. Endast om det finns särskilda skäl får ett sådant tillstånd knytas till den misstänkte i stället för en viss plats (27 kap. 20 b § andra och tredje stycket rättegångsbalken).

Som *Södertälje kommun* påpekar finns det vissa bestämmelser som gäller vid verkställigheten av tvångsmedlen som medför att

kommunikationsutrustning, i form av t.ex. en surfplatta eller en dator, som tillhandahålls en elev av skolan men som innehas eller används av en elev som misstänks för brott kan avlyssnas och övervakas. Det är dock ingen skillnad i jämförelse med vad som gäller för barn som uppnått straffbar ålder i dag.

Regeringen anser, i linje med *Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten*, att bestämmelserna om när hemliga tvångsmedel ska få användas mot brottsmisstänkta barn under 15 år bör utformas på ett delvis annat sätt än vad utredningen föreslår. Exempelvis bör hänvisningen till 27 kap. rättegångsbalken avse definitionen av varje hemligt tvångsmedel. I och med att hänvisningen tar sikte på definitionen blir det tydligare vilken typ av tillstånd som avses. Dessutom bör kravet på att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen komma till direkt uttryck i bestämmelserna. Det bör också i de föreslagna paragraferna särskilt anges att vissa bestämmelser i rättegångsbalken, om bl.a. vilket telefonnummer eller vilken plats som avlyssning eller övervakning får avse, ska tillämpas även när hemliga tvångsmedel används i en § 31-utredning. Motsvarande lagtekniska ändringar bör även göras i lagen om hemlig dataavläsning för att det ska bli tydligt vilka krav som ska gälla vid tillämpningen.

6.3 Hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning

Regeringens förslag: Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter ska få användas i en utredning mot någon som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått

- ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år,
- människorov,
- grovt vapenbrott eller grov vapensmuggling,
- grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor eller grov smuggling av explosiv vara,
- terroristbrott,
- försök, förberedelse eller stämpling till dessa brott, eller
- ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fem år.

När de hemliga tvångsmedlen används mot den som är under 15 år ska de kvalifikationskrav och övriga krav som gäller när motsvarande tvångsmedel används i en förundersökning mot en person som uppnått straffbar ålder gälla.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår inte en straffvärdeventil. Utredningen föreslår en annan redaktionell och språklig utformning av bestämmelserna.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det, bl.a. *Barnombudsmannen, Brå*,

Helsingborgs kommun, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Kriminalvården, Kustbevakningen, Lycksele kommun, Malmö tingsrätt, Rädda barnen, Södertörns tingsrätt, Tullverket, Umeå tingsrätt och Åklagarmyndigheten.

Polismyndigheten anser att hemliga tvångsmedel bör få användas i samma omfattning som mot personer som uppnått straffbar ålder, men om regeringen anser att en åtskillnad bör göras mellan barn under 15 år och personer som uppnått straffbar ålder i fråga om användning av hemliga tvångsmedel ställer sig Polismyndigheten bakom förslagen. *Stockholms tingsrätt* anser att utredningen inte anfört övertygande skäl mot att införa straffvärdeventiler för ett respektive flera brott. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att det tydligare bör framgå av lagtexten vilka tillstånd enligt 27 kap. rättegångsbalken som får meddelas med stöd av bestämmelserna.

Skälen för regeringens förslag

Tillämpningsområdet ska svara mot det konstaterade behovet

Hemlig rumsavlyssning får användas mot den som uppnått straffbar ålder vid en förundersökning om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, ett eller flera brott för vilket straffvärdet eller för vilka det samlade straffvärdet överstiger fyra års fängelse och vissa särskilt uppräknade brott (27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken). Detsamma gäller för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter (6 § lagen om hemlig dataavläsning).

Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter anses vara de hemliga tvångsmedel som innebär störst risk för allvarliga integritetsintrång. Med anledning av tvångsmedlens särskilt ingripande karaktär har det i förarbetena uttalats att det finns starka skäl att vara synnerligen restriktiv vid utformningen av regler för när tvångsmedlen ska få användas (se t.ex. propositionen Hemlig rumsavlyssning, prop. 2005/06:178 s. 51, och prop. 2019/20:64 s. 115). Tvångsmedlen får därför endast användas vid en förundersökning om särskilt allvarliga brott. Till det kommer att återhållsamhet är motiverad när det gäller i vilka fall som de aktuella tvångsmedlen ska få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder (se avsnitt 5.4).

Utredningen föreslår att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter ska få användas vid utredning om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år, inklusive försök, förberedelse och stämpling till sådant brott som är straffbelagd. Därutöver föreslår utredningen en särskild brottskatalog som behandlas nedan.

Den föreslagna femårsgränsen, som vinner stort stöd hos remissinstanserna, ringar till stor del in de brott där det enligt utredningen finns ett konstaterat behov av att använda hemliga tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder. Det handlar t.ex. om mord, dråp, synnerligen grov misshandel, grovt rån, grov allmänfarlig ödeläggelse, grov mordbrand, synnerligen grovt narkotikabrott, synnerligen grov narkotikasmuggling, synnerligen grovt vapenbrott, synnerligen grov vapensmuggling, synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor och synnerligen grov smuggling av explosiv vara. En femårsgräns innebär samtidigt en

nivåhöjning både i förhållande till när tvångsmedlen får användas i en förundersökning mot personer som uppnått straffbar ålder och i förhållande till vad som föreslås gälla för att använda övriga hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år. Den kraftiga utvidgning av tillämpningsområdet som *Polismyndigheten* förespråkar tar vare sig hänsyn till det konstaterade behovet eller den återhållsamhet som ska iakttas när det gäller att använda hemlig rumsavlyssning mot barn (jfr avsnitt 5.4).

I likhet med utredningen anser regeringen att de nu aktuella tvångsmedlen som huvudregel ska få användas vid en utredning mot någon som före 15 års ålder skäligen misstänks för ett brott för vilket det inte är förskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år, inklusive försök, förberedelse och stämpling till ett sådant brott som är straffbelagd. En sådan avgränsning framstår som väl avvägd med beaktande av såväl behov och nytta som integritetsaspekter.

Vissa brott ska ingå i en särskild brottskatalog

En femårsgräns innebär samtidigt att ett antal brott för vilka det inte är föreskrivet fängelse i lägst fem år men som ändå är särskilt angelägna att utreda, t.ex. då de utgör ett samhällshot eller frekvent förekommer inom ramen för den brottslighet som bedrivs i den gängkriminella miljön, faller utanför tillämpningsområdet. Som utredningen konstaterar handlar det framför allt om människorov, grovt vapenbrott, grov vapensmuggling, grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor, grov smuggling av explosiv vara och terroristbrott, inklusive försök, förberedelse och stämpling till ett sådant brott som är straffbelagd. När det gäller de nämnda brotten finns det ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda hemliga tvångsmedel även när den skäligen misstänkte är under 15 år. En sådan avgränsning framstår som väl avvägd med beaktande av motstående intressen. De nämnda brotten bör därför ingå i en särskild brottskatalog. Genom hänvisningen i lagtexten ska det dock förtydligas att mindre allvarligt människorov inte omfattas.

Reglerna i rättegångsbalken och lagen om hemlig dataavläsning om när hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får användas omfattar, som nämns i avsnitt 6.2, inte bara fullbordade brott utan även försök, förberedelse och stämpling till de uppräknade brotten, om en sådan gärning är belagd med straff. Enligt regeringen bör denna ordning gälla även i förhållande till barn under 15 år som misstänks för brott. Det gäller även med beaktande av att de osjälvtändiga brotten i vissa fall kan ha lägre straffvärden.

En straffvärdeventil för enstaka brott ska införas

När det gäller frågan om att införa en s.k. straffvärdeventil är det ett mycket viktigt samhällsintresse att de brottsbekämpande myndigheterna med hjälp av effektiva tvångsmedel kan utreda brott som i det enskilda fallet har ett mycket högt straffvärde, oavsett hur gammal gärningspersonen är. Genom en straffvärdeventil behandlas brott som straffvärdemässigt är likvärdiga på samma sätt, trots att straffskalorna fått olika utformning. I linje med *Polismyndigheten* och *Stockholms tingsrätt*, och i likhet med bedömningen som görs för övriga tvångsmedel i

avsnitt 6.2, anser regeringen att det för att möta ett konkret behov finns skäl att kunna använda hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter för att utreda ett brott vars straffvärde kan antas överstiga en viss nivå. Den nivån bör korrelera med den minimistaffregel som ovan föreslås gälla för att få använda tvångsmedlen, dvs. en nivå på fängelse i fem år. En sådan avgränsning framstår som väl avvägd med beaktande av motstående intressen. Som anförs i avsnitt 6.2 finns det däremot, med hänsyn till den regleringens komplexitet och de ytterligare överväganden som krävs, inte utrymme att nu närmare överväga straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet.

Samma kvalifikationskrav och övriga krav ska gälla vid tillämpningen

Utredningen föreslår att de kvalifikationskrav och övriga krav som gäller vid användning av hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter mot personer som uppnått straffbar ålder ska gälla även när tvångsmedlen används mot barn under 15 år. Regeringen delar den bedömningen.

Det ställningstagandet innebär att tvångsmedelsanvändningen i varje enskilt fall ska vara av synnerlig vikt för utredningen och proportionerlig (se vidare om den proportionalitetsbedömning som ska göras i varje enskilt fall i avsnitt 6.6). Begreppet ”synnerlig vikt för utredningen” inrymmer dels ett kvalitetskrav på de upplysningar som de hemliga tvångsmedlen kan ge, dels ett krav på att utredningsläget ska vara sådant att det är nödvändigt att använda dem. Upplysningarna får inte inskränka sig till obetydliga detaljer och åtgärden får dessutom inte tillåtas om det som kan vinnas är åtkomligt med mindre ingripande metoder. Utredningen ska i princip inte kunna föras framåt med andra medel, inklusive andra hemliga tvångsmedel, och det ska finnas skäl att räkna med att användningen av tvångsmedlet, ensamt eller i förening med andra åtgärder, verkligen kan få effekt (jfr t.ex. prop. 2005/06:178 s. 57, 58, 100 och 101).

Ställningstagandet innebär även att ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter som huvudregel ska avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig och att tillståndet får avse någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där. Endast om det finns särskilda skäl får ett sådant tillstånd knytas till den misstänkte i stället för en plats (jfr 27 kap. 20 e § andra och tredje stycket rättegångsbalken och 6 § tredje och fjärde stycket lagen om hemlig dataavläsning). I den sistnämnda situationen finns det vissa bestämmelser som gäller vid verkställigheten av tvångsmedlet, t.ex. i fråga om placering av de tekniska hjälpmedlen.

Regeringen anser, i linje med *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, att bestämmelserna om när hemliga tvångsmedel ska få användas mot brottsmisstänkta barn under 15 år bör utformas på ett delvis annat sätt än vad utredningen föreslår. Exempelvis bör hänvisningen till 27 kap. rättegångsbalken avse definitionen av hemlig rumsavlyssning. Vidare bör kravet på att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen komma till direkt uttryck i bestämmelserna. Därutöver måste det i de föreslagna paragraferna särskilt anges att vissa bestämmelser i rättegångsbalken, om

bl.a. vilken plats avlyssningen får avse, ska tillämpas när hemlig rumsavlyssning används i en utredning mot barn under 15 år som misstänks för allvarliga brott. Motsvarande lagtekniska ändringar bör även göras i lagen om hemlig dataavläsning för att det ska bli tydligt vilka krav som ska gälla vid tillämpningen.

6.4 Postkontroll

Regeringens förslag: Postkontroll ska få användas i en utredning mot någon som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått sådana brott som ger rätt att använda bl.a. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår ett mer begränsat tillämpningsområde som omfattar brott enligt terroristbrottslagen. Utredningen föreslår även att postkontroll ska användas när en försändelse skickas från någon som inte uppnått straffbar ålder och att det ska krävas särskilda skäl för att postkontroll ska få användas. Utredningen föreslår en annan redaktionell och språklig utformning av bestämmelserna.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det, bl.a. *Attunda tingsrätt, Barnombuds- mannen, Förvaltningsrätten i Malmö, Göteborgs tingsrätt, Helsingborgs kommun, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndig- heten, Justitiekanslern, Kriminalvården, Kustbevakningen, Nacka kommun, Rädda barnen, Skatteverket, Södertörns tingsrätt och Tullverket.*

Flera remissinstanser anser att det finns ett behov av att använda postkontroll i större omfattning än vad utredningen föreslår. *Polismyndigheten* och *Åklagarmyndigheten* anser att det finns ett behov av att använda postkontroll även inom Polismyndighetens verksamhetsområde och att behovet avser främst utredningar om brott som innefattar narkotika, vapen och sprängämnen samt smuggling av dessa varor. Polismyndigheten anser att det därutöver finns ett behov av postkontroll i utredningar om brott med minimistraff om ett års fängelse samt vid försök, förberedelse och stämpling till sådana brott. *Säkerhetspolisen* anser att postkontroll bör få användas även för att utreda brott mot 13 kap. brottsbalken som syftar till att framkalla fara för Sveriges säkerhet eller att allvarligt hota eller skada centrala samhällsfunktioner, dvs. mordbrand, grov mordbrand, sabotage, grovt sabotage, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage. *Kammarrätten i Sundsvall* anser att postkontroll bör få användas under samma förutsättningar som föreslås gälla för bl.a. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation.

Skälen för regeringens förslag

Tillämpningsområdet ska svara mot det konstaterade behovet

Postkontroll, eller kvarhållande av försändelse, innebär att en försändelse som väntas komma in till ett befodringsföretag får hållas kvar till dess ett beslut om beslag har fattats (27 kap. 9 § rättegångsbalken). Försändelser

får alltså endast kvarhållas om de får tas i beslag. De rättsliga förutsättningarna för när ett föremål får tas i beslag hos en person som uppnått straffbar ålder finns i 27 kap. 1–3 §§ rättegångsbalken. Där framgår bl.a. att ett föremål får tas i beslag om det skäligen kan antas att föremålet har betydelse för utredning om brott. Vidare framgår att brev, telegram eller annan försändelse, som finns hos ett post- eller telebefordringsföretag, får tas i beslag endast om det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver och försändelsen hade kunnat tas i beslag hos mottagaren. Tillämpningsområdet för postkontroll i en förundersökning är alltså mer vidsträckt än tillämpningsområdet för övriga hemliga tvångsmedel.

Utredningen föreslår att postkontroll ska få användas enbart för att utreda terroristbrott och vissa andra brott enligt terroristbrottslagen. *Säkerhetspolisen* vill gå längre och anser att postkontroll bör få användas även för att utreda sådana brott mot 13 kap. brottsbalken som syftar till att framkalla fara för Sveriges säkerhet eller att allvarligt hota eller skada centrala samhällsfunktioner. I utredningen anger *Säkerhetspolisen* att myndigheten sett exempel på att barn som inte uppnått straffbar ålder tagit del av instruktioner och manualer om vapen- eller sprängmedelstillverkning. Barn under 15 år kan komma att stå som avsändare och mottagare av illegala varor, t.ex. sprängmedel eller andra explosiva varor, eller delar till ett 3D-vapen.

Både *Polismyndigheten* och *Åklagarmyndigheten* anser att det finns ett behov av att kunna använda postkontroll mot brottsmisstänkta barn under 15 år inom Polismyndighetens ansvarsområde, främst i fråga om brott som innefattar narkotika, vapen och sprängämnen samt smuggling av dessa varor. Enligt *Polismyndigheten* kan det i vissa fall finnas ett behov av postkontroll även i andra utredningar, främst sådana utredningar som gäller förberedelse till grövre brott vid vilka hjälpmedel kan skickas i postflödet, vilket enligt *Polismyndigheten* talar för att tillåta postkontroll vid utredningar om brott med minimistraff om ett års fängelse samt vid försök, förberedelse och stämpling till sådana brott. Brott som då skulle omfattas är t.ex. olaga frihetsberövande, grovt olaga tvång och grovt olaga hot. *Kammarrätten i Sundsvall* anser att tillämpningsområdet för postkontroll bör motsvara det som gäller för t.ex. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation.

Som konstateras i bl.a. avsnitt 6.1 deltar barn i stor omfattning i narkotikabrottslighet och brottslighet som innebär hantering av vapen och sprängämnen. Det finns dessutom en överhängande risk att detta kommer att ske i än större omfattning om postkontroll inte får användas mot barn under 15 år. De kriminella aktörerna är nämligen fullt medvetna om vilka möjligheter myndigheterna har för att inhämta information och anpassar sitt agerande därefter. De personer som verkar i kriminella kretsar är mycket anpassningsbara och deras beteendemönster ändras snabbt. Därutöver framhåller *Polismyndigheten* att gränsen mellan myndighetens och *Säkerhetspolisens* verksamhetsområden blir alltmer otydlig. Det finns därför ett behov av en heltäckande reglering så att de kriminella aktörerna inte kan undvika tvångsmedelsanvändning. En flexibilitet i regleringen är också nödvändig så att valet av tvångsmedel kan anpassas utifrån omständigheterna i en viss given situation, t.ex. med hänsyn till brottsupp-

lägget i det enskilda fallet eller hur de kriminella aktörerna väljer att kommunicera.

Regeringen delar mot denna bakgrund *Kammarrättens i Sundsvall, Polismyndighetens, Säkerhetspolisens och Åklagarmyndighetens* uppfattning att det finns ett konkret och påtagligt behov av att använda postkontroll i större omfattning än vad utredningen föreslår. Det finns inte skäl att göra en åtskillnad mellan Säkerhetspolisens och Polismyndighetens verksamheter i detta avseende. Det är inte aktuellt att tillåta postkontroll i så stor omfattning som Polismyndigheten förespråkar (jfr avsnitt 6.2). Som *Kammarrätten i Sundsvall* anför är en lämplig avgränsning av tillämpningsområdet i stället den som föreslås gälla för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter. En sådan avgränsning framstår, vid en samlad bedömning, som väl avvägd med beaktande av såväl behov och nytta som integritetsaspekter och motstående intressen.

De närmare förutsättningarna för postkontroll

För att postkontroll ska kunna användas med stöd av 27 kap. 9 § rättegångsbalken krävs att försändelsen kan tas i beslag, dvs. att förutsättningarna i 27 kap. 1–3 §§ rättegångsbalken är uppfyllda. Utredningen föreslår att det ska krävas särskilda skäl för att postkontroll ska få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder. Regeringen noterar emellertid att det redan i dag krävs särskilda skäl för att ett föremål, t.ex. en försändelse, ska få tas i beslag hos en person under 15 år (36 § LUL). Eftersom möjligheten till beslag är en förutsättning för att kunna besluta om postkontroll framstår det som oklart vad ett krav på särskilda skäl i den nu föreslagna paragrafen om postkontroll mot en person under 15 år skulle få för betydelse vid prövningen. Utifrån den argumentation som förs i utredningen synes det inte vara några nya överväganden som ska göras. Mot denna bakgrund anser regeringen att det av utredningen föreslagna kravet på särskilda skäl är överflödigt.

Utredningen föreslår vidare att postkontroll enligt förslaget ska tillämpas när försändelsen skickas från någon som inte uppnått straffbar ålder. Kravet i 27 kap. 3 och 9 §§ rättegångsbalken på att en försändelse ska kunna tas i beslag hos mottagaren som en förutsättning för postkontroll innebär att åldern på avsändaren saknar betydelse. Att som utredningen föreslår reglera avsändarens ålder i motsvarande bestämmelse i LUL framstår därför som udda. Det är också oklart vad en sådan reglering skulle innebära, både för regleringen i LUL och regleringen i rättegångsbalken.

Regeringen anser med beaktande av det anförda att det av bestämmelserna bör framgå att tillämparen måste förhålla sig till innehållet i 36 § LUL som reglerar när beslag får ske hos ett barn under 15 år. De bör inte heller uppställas något krav på avsändarens ålder. Bestämmelserna om postkontroll föreslås även få en annan redaktionell och språklig utformning.

6.5 Vissa processuella regler och rättssäkerhetsgarantier

Regeringens förslag: De processuella regler och rättssäkerhetsgarantier som gäller när hemliga tvångsmedel används i en förundersökning mot en person som uppnått straffbar ålder ska gälla även när sådana tvångsmedel används i en utredning mot ett barn under 15 år som misstänks för brott.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan redaktionell och språklig utformning av bestämmelserna.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det, bl.a. *Botkyrka kommun, Förvaltningsrätten i Malmö, Göteborgs tingsrätt, Integritetsskyddsmyndigheten, Kustbevakningen, Lycksele kommun, Malmö tingsrätt, Sollentuna kommun, Säkerhetspolisen* och *Umeå tingsrätt. Justitiekanslern* anser att det är en fördel att förslagen hakar i redan befintlig reglering för personer som uppnått straffbar ålder så att samma rättssäkerhetsgarantier gäller när hemliga tvångsmedel används mot barn under 15 år. *Polismyndigheten* är positiv till att åklagare ges samma möjlighet till interimistiska beslut när hemliga tvångsmedel riktas mot barn under 15 år. *Stockholms tingsrätt* saknar överväganden om en begränsning av avlyssning av samtal och annan kommunikation mellan barnet och barnets föräldrar. *Åklagarmyndigheten* anser att utredningen inte analyserat barnets insyns rätt i en § 31-utredning och dess konsekvenser i förhållande till att den enskilde ska underrättas om att hemliga tvångsmedel använts. *Göteborgs tingsrätt* anser att det finns tillämpningssvårigheter med den föreslagna regleringen och att det finns ett stort behov av en övergripande översyn av regleringen om hemliga tvångsmedel. *Svenska kyrkan* ser allvarliga utmaningar i användningen av hemliga tvångsmedel mot barn och önskar en tydligare redovisning av hur information ska hanteras, delas och förvaras. *Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum)* anser att det bör tydliggöras att offentliga ombud i ärenden om hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år bör ha särskild kompetens i frågor som rör barn. *Diskrimineringsombudsmannen (DO)* vill att diskrimineringslagens (2008:567) räckvidd utvidgas så att DO kan inleda tillsyn av de verksamheter som omfattas av förslagen.

Skälen för regeringens förslag: Utredningen föreslår att de processuella bestämmelser och rättssäkerhetsgarantier i 27 kap. rättegångsbalken och lagen om hemlig dataavläsning som gäller när hemliga tvångsmedel används i en förundersökning mot personer som uppnått straffbar ålder ska gälla även när tvångsmedlen används i en utredning mot brottsmisstänkta barn under 15 år. Det handlar bl.a. om bestämmelser om

- tillståndsprövningen och interimistiska beslut,
- förbud mot avlyssning, övervakning eller avläsning,
- överskottsinformation,
- upptagningar och uppteckningar från hemliga tvångsmedel,
- tekniska hjälpmedel och andra verkställighetsfrågor,

- tillträdestillstånd,
- offentliga ombud,
- underrättelse till enskild,
- behörig domstol, och
- dokumentation.

Utredningens förslag vinner starkt stöd hos remissinstanserna. Som *Justitiekanslern* påpekar är det en fördel att den processuella regleringen hakar i den befintliga ordning som gäller när hemliga tvångsmedel används mot personer som uppnått straffbar ålder. Det blir på så sätt enkelt för tillämparen att hantera tvångsmedelsärenden mot barn som inte uppnått straffbar ålder, samtidigt som samma robusta rättssäkerhetsgarantier kommer att gälla.

Svenska kyrkan önskar en tydligare redovisning av hur information från hemliga tvångsmedel ska hanteras, delas och förvaras. Ställningstagandet att samma processuella bestämmelser och rättssäkerhetsgarantier ska gälla vid användning av hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år som mot personer som uppnått straffbar ålder innebär, utöver att tillståndsprövningen som huvudregel ska ske i domstol i närvaro av ett offentligt ombud som bevakar enskildas integritetsintressen, bl.a. att samma förbud mot avlyssning och övervakning ska gälla och att uppgifter från hemliga tvångsmedel ska hanteras på samma sätt som för personer som uppnått straffbar ålder. Som exempel kan nämnas att ett barns samtal med den som är präst inom ett trossamfund eller med den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning inte får avlyssnas om det är fråga om bikt eller enskild själavård (jfr 27 kap. 22 § och 36 kap. 5 § rättegångsbalken). Vidare ska upptagningar och uppteckningar från hemliga tvångsmedel granskas snarast möjligt och bevaras till dess de utredningar där de använts lagts ned eller avslutats eller, om bevistalan väckts, målet eller målen har avgjorts slutligt. I de delar som upptagningarna och uppteckningarna är av betydelse för att förhindra förestående brott ska de bevaras så länge det behövs för att förhindra brott (jfr 27 kap. 24 § rättegångsbalken).

Stockholms tingsrätt efterlyser överväganden om en begränsning av möjligheten att avlyssna samtal och annan kommunikation mellan barnet och dess föräldrar. Enligt tingsrätten framstår det ur ett barnperspektiv som mer sannolikt att barnet vänder sig till sina föräldrar i förtroende än till en präst, advokat eller liknande samtidigt som närstående är särreglerade vad avser vittnesplikten. Trots att närstående särregleras när det gäller vittnesplikten finns det i dag inget avlyssnings- eller övervakningsförbud som gäller vid användning av hemliga tvångsmedel som tar sikte på kommunikation mellan närstående (jfr 27 kap. 22 § rättegångsbalken). Det tidigare förbudet mot att beslagta meddelanden mellan en misstänkt och en närstående avskaffades även så sent som 2022 (se propositionen *Modernare regler för användning av tvångsmedel*, prop. 2021/22:119 s. 57 och 58). Som skäl för beslagsförbudets avskaffande anförde regeringen att det med hänsyn till allmänhetens befogade intresse av att brott kan utredas framstod som oacceptabelt att viktig bevisning om brott undantogs från utredningen enbart för att det handlade om meddelanden mellan vissa personer som var i släktskap med varandra. Den tekniska utvecklingen och nya kommunikationsvanor medförde enligt regeringen att beslagsförbudet inte företrädesvis fungerade som ett skydd för förtroliga meddelanden,

utan som ett skydd för kriminella syften. Regeringen ser även nu att det finns en överhängande risk för att en begränsning av avlyssning av samtal och annan kommunikation mellan barnet och dess föräldrar kan leda till att viktig bevisning om mycket allvarliga brott undantas från utredningen och att sådana brott därmed inte kan klaras upp.

Ett offentligt ombud ska utses för att bevaka enskildas integritetsintressen i de flesta ärenden om hemliga tvångsmedel i domstol. Uppdraget innefattar att bevaka enskildas integritetsintressen i allmänhet. Det offentliga ombudet är alltså inte ombud för den person som ansökan avser. Kompetenskraven för de offentliga ombuden är vidare högt ställda. Det ska antingen vara fråga om personer som tidigare varit ordinarie domare eller personer som tidigare har varit advokater. Enligt regeringen finns det därför inte skäl att, som *Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum)* anför, uppställa specifika krav på att ett offentligt ombud som agerar i ärenden om hemliga tvångsmedel mot barn ska ha särskild kompetens och fallenhet i frågor som rör barn. Barnets rättigheter enligt barnkonventionen ska självfallet beaktas vid en sådan prövning.

När det gäller barnets rätt till insyn i en § 31-utredning, som *Åklagarmyndigheten* berör, tillämpas bestämmelserna i 23 kap. 18 och 18 a §§ rättegångsbalken med vissa mindre avvikelser (32 § LUL). Som exempel på en sådan avvikelse kan nämnas att barnets rätt till insyn enligt 23 kap. 18 § rättegångsbalken inträder när förhör hålls med barnet i stället för vid delgivning av misstanke. I övrigt är utgångspunkten att ett barn under 15 år som misstänks för brott ska ha samma rätt till insyn i utredningen som en straffmyndig person har i en förundersökning (se prop. 2022/23:78 s. 23). Det innebär att barnet, sedan förhör har hållits, har rätt att förlöpande, i den mån det kan ske utan men för utredningen, ta del av det som förekommit vid utredningen med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). När utredningen har slutförts, dvs. när undersökningsledaren har avslutat den utredning som han eller hon anser är nödvändig, har barnet rätt att ta del av det som har förekommit vid utredningen med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 och 3 a §§ offentlighets- och sekretesslagen. Barnet har vid denna tidpunkt även rätt att begära att utredningen kompletteras (se prop. 2022/23:78 s. 70).

Tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet bedrivs av både JO och Justitiekanslern. De bevakar t.ex. att regeringsformens krav på saklighet följs vid myndighetsutövning. Vidare bedriver Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel. *DO* lyfter frågan om att diskrimineringslagens räckvidd bör utvidgas så att *DO* kan inleda tillsyn av de verksamheter som omfattas av förslagen. Den frågan kan dock inte hanteras inom ramen för det här lagstiftningsärendet.

Regeringen har förståelse för *Göteborgs tingsrätts* synpunkter om att det kan uppkomma svårigheter vid tillämpningen av regeringen, bl.a. till följd av att hemliga tvångsmedel regleras i flera lagar och de hänvisningar som finns. Av den anledningen har regeringen nyligen tillsatt en utredning som bl.a. ska göra en rättslig och systematisk översyn av reglerna om hemliga och preventiva tvångsmedel med målsättningen att åstadkomma en effektiv och tydlig reglering (dir. 2025:12).

Sammantaget delar regeringen utredningens bedömning om att de processuella bestämmelser och rättssäkerhetsgarantier som tillämpas i en förundersökning mot en skäligen misstänkt person som uppnått straffbar ålder ska gälla när hemliga tvångsmedel används i en § 31-utredning mot barn under 15 år. Det behöver dock framgå att tvångsmedelsanvändningen sker inom ramen för en § 31-utredning och inte en förundersökning. Bestämmelserna i rättegångsbalken och lagen om hemlig dataavläsning som avser en förundersökning är inte direkt tillämpliga på förfarandet. Det krävs därför att det i LUL särskilt anges att vissa bestämmelser i rättegångsbalken om hemliga tvångsmedel ska gälla även när sådana tvångsmedel används i en § 31-utredning. Vidare krävs det vissa förtydliganden i de nya paragraferna i lagen om hemlig dataavläsning som klargör bl.a. att bestämmelserna om hemlig dataavläsning i en förundersökning ska tillämpas. Det som i bestämmelserna anges om förundersökning och åtal ska då gälla för utredning och bevisstämman. Till följd av förslagen krävs också att det görs en följändring i 38 b § LUL.

6.6 Åtgärderna är proportionerliga och regleringen förenlig med grundläggande fri- och rättigheter

Regeringens bedömning: De föreslagna möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel mot någon som före 15 års ålder misstänks för att ha begått ett allvarligt brott, med de begränsningar och rättssäkerhetsgarantier som ställs upp för tvångsmedelsanvändningen, bedöms vara proportionerliga. Regleringen bedöms även vara förenlig med de krav som följer av regeringsformen, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionen och barnkonventionen.

Utredningens bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår ett något mer begränsat tillämpningsområde för när de hemliga tvångsmedlen ska få användas.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna instämmer i utredningens bedömning, bl.a. *Attunda tingsrätt, Brottsoffermyndigheten, Göteborgs tingsrätt, Helsingborgs kommun, Institutet för mänskliga rättigheter, Kustbevakningen, Lycksele kommun, Nacka kommun, Polismyndigheten, Rädda barnen, Säkerhetspolisen, Södertörns tingsrätt, Trelleborgs kommun, Tullverket* och *Åklagarmyndigheten*. JO anger att förslagen är väl avvägda och att de avgränsningar och särskilda kvalifikationskrav som föreslås säkerställer att hemliga tvångsmedel endast får användas vid allvarliga brott. Flera remissinstanser, bl.a. *Justitiekanslern*, betonar att det är av stor vikt att reglerna utformas med noggrant beaktande av grundlagarnas krav och Europakonventionens fri- och rättighetsreglering samt de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen.

Ett antal remissinstanser, nämligen *Civil Rights Defenders, Fryshuset, Internetstiftelsen, Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden och Kriminologiska institutionen), Svea hovrätt, Sveriges advokatsamfund* och *UNICEF Sverige*, delar inte utredningens bedömning utan anser att åtgärderna inte är proportionerliga. *Internetstiftelsen* saknar en djupare analys av proportionaliteten och förslagets förenlighet med

Europakonventionen och barnkonventionen. Några remissinstanser, bl.a. *Förvaltningsrätten i Malmö*, saknar en närmare analys av det intrång i barns integritet som förslagen sammantaget kan förväntas medföra och anser att det är svårt att överblicka vilka konsekvenser, ur ett integritetsperspektiv, som förslagen kan komma att medföra för barn som inte har kopplingar till den organiserade brottsligheten samt för tredje man. *Botkyrka kommun* och *Sollentuna kommun* lyfter att det är av stor vikt att åtgärderna används på ett ansvarsfullt sätt för att minska de negativa konsekvenserna av tvångsmedelsanvändningen för barnen.

Skälen för regeringens bedömning: När utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel övervägs måste det, som också lyfts särskilt i avsnitt 5.4, göras en noggrann avvägning mellan å ena sidan behovet av en effektiv brottsbekämpning till skydd för medborgarna och å andra sidan grundläggande fri- och rättigheter, såsom den enskildes rätt till integritet och rättsäkerhet i förhållande till staten. Det är endast åtgärder som bedöms vara proportionerliga som kan tillåtas.

Användningen av hemliga tvångsmedel innebär en inskränkning i den enskildes fri- och rättigheter, i synnerhet den enskildes privat- och familjeliv. En möjlighet att använda hemliga tvångsmedel i en utredning mot barn under 15 år som misstänks för allvarliga brott innebär en ökad risk för intrång i enskildas personliga integritet eftersom det blir möjligt att använda tvångsmedlen mot en vidare krets av personer. Fler personer kommer alltså att kunna bli föremål för tvångsmedlen. Med ett utökat tillämpningsområde följer också en risk att fler utomstående, som inte själva är delaktiga i någon brottslighet, kan komma att utsättas för integritetsintrång genom att de t.ex. kommunicerar med den som är föremål för tvångsmedel. Dessa personer kan också förväntas vara något yngre än i dag med tanke på att tvångsmedlen nu föreslås få riktas mot barn under 15 år.

Samtidigt kan det integritetsintrång som ett tillstånd till ett visst hemligt tvångsmedel ger upphov till i det enskilda fallet variera beroende bl.a. på hur beslutet och verkställigheten utformas. Hur stort integritetsintrånget i realiteten blir beror alltså på var verkställigheten sker, hur länge den pågår och under vilka villkor i övrigt tvångsmedlet verkställs. En rumsavlyssning kan t.ex. vara begränsad till ett kortare samtal utomhus på offentlig plats mellan två personer, där samtalet på goda grunder kan förutsättas beröra enbart brottslig verksamhet, men den kan också innebära en mer långvarig avlyssning av en enskild person i dennes hem. Under vilka förhållanden tvångsmedlet verkställs får genomslag vid den bedömning av proportionaliteten som ska göras i varje enskilt fall där tvångsmedel kan komma i fråga.

Enligt regeringen är ändamålet med den inskränkning av rätten till skydd för privat- och familjeliv som de föreslagna åtgärderna innebär godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Flera remissinstanser, bl.a. *Internetstiftelsen* och *Sveriges advokatsamfund*, ifrågasätter dock att förslagen är proportionerliga. För att en inskränkning ska vara tillåten krävs att den inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har motiverat den, eller med andra ord att den är proportionerlig. Regleringen behöver därför ha ett tillämpningsområde och en omfattning som är väl avvägd och ändamålsenlig.

Som beskrivs i avsnitt 6.1 finns det ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda hemliga tvångsmedel i utredningar mot barn under 15 år som misstänks för allvarliga brott, och tvångsmedlen kan förväntas vara effektiva åtgärder för att utreda sådana brott. När det gäller det föreslagna tillämpningsområdet för de hemliga tvångsmedlen är det, trots att en viss utvidgning skett i förhållande till utredningens förslag, begränsat till den allvarligaste brottsligheten som typiskt sett innebär mycket stora integritetsförluster för de personer som drabbas av den.

Det är i sammanhanget viktigt att framhålla att staten har en skyldighet att skydda enskilda mot intrång i integriteten från andra enskilda och det gäller oavsett hur gammal gärningspersonen är. Det kan i det avseendet handla om att se till att det finns effektiva verktyg för att utreda allvarliga brott. Som många remissinstanser konstaterar begår barn ofta brott mot andra barn, och det finns därmed en betydande risk att även barn drabbas hårt av sådana integritetsintrång som allvarliga brott innebär. Staten har även en skyldighet att skydda barn mot alla former av utnyttjande som kan skada barnet. Som bl.a. *Åklagarmyndigheten* pekar på innebär förslagen att incitamenten till att involvera barn i allvarlig brottslighet kan minska. En möjlighet att använda hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år medför sannolikt att efterfrågan på barn som t.ex. transporterar och förvarar narkotika och vapen eller utför skjutningar och sprängningar minskar. Sådan lagstiftning kan också göra det enklare att lagföra personer i straffbar ålder som utnyttjar barn att begå allvarliga brott. Förslagen innebär alltså ett visst skydd mot att barn dras in i kriminalitet.

Den reglering som nu föreslås ska vidare omgärdas av samma strikta kvalifikationskrav och övriga krav som gäller vid annan användning av hemliga tvångsmedel, vilket innebär ytterligare en begränsning av de situationer som tvångsmedlen kan komma att användas i. Åtgärden måste t.ex. vara av synnerlig vikt för utredningen för att få vidtas. Vid tillståndsprövningen ska det dessutom alltid övervägas om det är möjligt att förena ett tillstånd till hemliga tvångsmedel med villkor för att begränsa integritetsintrånget i det enskilda fallet. Villkorens utformning kan få direkt betydelse för om en åtgärd bedöms vara proportionerlig.

Till detta kommer att det i varje enskilt fall där användning av hemliga tvångsmedel kommer i fråga ska göras en proportionalitetsbedömning. Skälen för att använda tvångsmedlet måste alltså väga upp det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som åtgärden riktas mot eller för något annat motstående intresse för att tvångsmedlet ska få användas. Proportionalitetsprincipen innebär att en tvångsåtgärd i fråga om art, styrka, räckvidd och varaktighet ska stå i rimlig proportion till vad som kan vinnas med åtgärden (se prop. 1988/89:124 s. 26). Vid avvägningen är det viktigt att noggrant pröva samtliga omständigheter och väga dem som talar för mot dem som talar mot att en viss åtgärd används. Prövningen kan leda till att en åtgärd inte tillåts trots att de krav som lagen i övrigt ställer upp är uppfyllda (se prop. 2021/22:119 s. 85). Det ska dessutom alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen, något som bl.a. *Barnombudsmannen* särskilt pekar på. Det betyder att de hänsyn som enligt konventionen ska tas till barnets bästa och barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden. Dessa hänsyn väger tyngre ju yngre barnet är. Andra, mindre ingripande

åtgärder ska väljas i första hand. Åtgärden ska vidare genomföras på ett sätt som innebär ett så litet obehag som möjligt för barnet.

Det finns även ett väl utbyggt system med rättssäkerhetsgarantier som omger den hemliga tvångsmedelsanvändningen och som självfallet ska gälla även när sådana tvångsmedel används mot barn under 15 år. Systemet med rättssäkerhetsgarantier innefattar bl.a. krav på förhandsprövning i domstol i närvaro av offentligt ombud och efterföljande tillsyn och kontroll av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Systemet har vid flera tillfällen bedömts vara både tillräckligt ur rättssäkerhetssynpunkt och förenligt med bl.a. regeringsformens, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionens och barnkonventionens krav.

Sammanfattningsvis innebär den nu föreslagna regleringen att förutsättningarna för att använda hemliga tvångsmedel mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder kommer att framgå tydligt av lag, begränsas till det område där ett tydligt behov och förväntad effektivitet kan konstateras och omgärdas av rättssäkerhetsgarantier. Tvångsmedelsanvändningen syftar till att utreda och lagföra viss särskilt allvarlig brottslighet, som i sig kan innebära betydande integritetsintrång för andra personer, även för barn. Intresset av att förhindra och utreda den allvarliga brottsligheten som förekommer t.ex. i kriminella nätverk eller våldsbejakande extremistiska miljöer är mycket starkt och väger enligt regeringens bedömning tyngre än de risker som finns med det integritetsintrång som hemliga tvångsmedel innebär för enskilda.

Regeringen bedömer därför, till skillnad från bl.a. *Svea hovrätt* och *Sveriges advokatsamfund*, att de nu föreslagna möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel i utredningar mot barn under 15 år som misstänks för allvarliga brott, med de tydliga begränsningar och kvalifikationskrav samt de robusta rättssäkerhetsgarantier som ställs upp för tvångsmedelsanvändningen, är proportionerliga åtgärder. Regeringen anser att den nu föreslagna regleringen är förenlig med regeringsformen, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionen och barnkonventionen. Självfallet måste en reglering som möjliggör användning av hemliga tvångsmedel mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder också tillämpas på ett ansvarsfullt sätt med beaktande av de grundläggande principer som gäller för sådana ingripanden och barnets rättigheter enligt barnkonventionen, vilket bl.a. *Sollentuna kommun* och *Botkyrka kommun* lyfter fram.

7 Preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år

7.1 Det ska införas en möjlighet att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år

Regeringens förslag: Preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder för att förebygga, förhindra eller upptäcka allvarliga brott.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. När det gäller preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen föreslår utredningen endast en möjlighet för Säkerhetspolisen att använda tvångsmedlen mot barn under 15 år.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det, bl.a. *Göteborgs tingsrätt*, *Helsingborgs kommun*, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, *Säkerhetspolisen* och *Trelleborgs kommun*. *Integritetsskyddsmyndigheten* har förståelse för att behovet av att kunna använda preventiva tvångsmedel även mot barn under 15 år just nu är stort och beaktar bl.a. begränsningarna i fråga om vilka myndigheter som ska få använda tvångsmedlen.

Justitiekanslern instämmer i bedömningen att behovet av att kunna förhindra allvarlig och svårutredd brottslighet bland barn under 15 år i dag väger så tungt att det finns anledning att tillåta användning av preventiva tvångsmedel även mot barn som inte kan lagföras för brott. Justitiekanslern anför liksom *Riksdagens ombudsmän (JO)* att det framstår som en rimlig avvägning att i nuläget låta tvångsmedlen enligt preventivlagen få användas endast i Säkerhetspolisens underrättelseverksamhet. *Justitiekanslern* framhåller vidare att en utvärdering av den samlade tvångsmedelsregleringens konsekvenser för den personliga integriteten bör utföras innan en möjlighet för Polismyndigheten att använda preventivlagen genomförs. *Tullverket* framhåller att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet är viktigt att även Tullverkets verksamhet omnämns tydligt.

Polismyndigheten påpekar att det finns ett stort och påtagligt behov av att kunna använda preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen mot barn under 15 år i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka allvarlig brottslighet. Myndigheten lämnar också konkreta exempel på sådana situationer. Enligt myndigheten krävs betydligt större befogenheter i detta avseende än vad utredningen föreslår för att på ett effektivt sätt kunna bekämpa den mycket allvarliga brottslighet som förekommer i stor utsträckning och inte sällan involverar barn under 15 år.

Åklagarmyndigheten påpekar att det är av stor vikt att förhindra att barn utför allvarliga brott och menar att utredningens slutsats när det gäller användning av preventiva tvångsmedel inom Polismyndighetens ansvarsområde inte framstår som självklar och att de argument som anförs mot att tillåta en tillämpning av preventivlagen i Polismyndighetens underrättelseverksamhet kommer att få minskad bärkraft med tiden.

Ett antal remissinstanser, bl.a. *Fryshuset*, *Stiftelsen för Internetinfrastruktur (Internetstiftelsen)*, *Stockholms universitet (Kriminologiska institutionen)*, *Svea hovrätt* och *Sveriges advokatsamfund*, avstyrker förslaget. Huvudinvändningarna är att behovet inte är tillräckligt utrett och att det är tveksamt vilken nytta förslaget kommer att medföra. *JO* avstyrker förslaget i fråga om inhämtningslagen av motsvarande skäl. *Internetstiftelsen* instämmer i utredningens bedömning att Polismyndigheten inte bör ges möjlighet att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år. *Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum)* anför att förslaget om hemliga tvångsmedel mot barn i brottsutredningar bör utvärderas innan förslaget om preventiva tvångsmedel kan bli aktuellt.

Institutet för mänskliga rättigheter instämmer i utredningens bedömning att det krävs lagstöd för att få använda preventiva tvångsmedel mot barn. *Göteborgs tingsrätt* anger att det är bra att användandet av hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år tydliggörs genom lagstiftning. *Polismyndigheten* ifrågasätter att det i dag saknas stöd för att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år.

Skälen för regeringens förslag

Möjligheten att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år bör framgå av lag

Möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel regleras i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen), lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas under rättelseverksamhet (inhämtningslagen) och lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning (de s.k. preventivlagsfallen respektive inhämtningslagsfallen).

Inhämtning enligt inhämtningslagen och lagen om hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen gör det möjligt att hämta in uppgifter om meddelanden som överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät och lokaliseringssuppgifter för elektronisk kommunikationsutrustning. I inhämtningslagen uppställs inte något krav på misstanke om brott utan uppgifter får hämtas in om åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt angivna brott.

Med stöd av preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen får de traditionellt sett hemliga tvångsmedlen samt husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans användas. Preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen kräver inte heller någon misstanke om brott, utan i stället uppställs krav på att det finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva viss brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott, alternativt att det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

När det gäller frågan att använda hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år som inte misstänks för brott konstaterar regeringen att lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL)

endast reglerar vad som gäller när barn och unga misstänks för brott. Något hinder finns inte mot att använda tvångsmedel mot ett barn under 15 år som inte kan misstänkas för brott om tvångsmedlet får användas mot någon annan än en misstänkt (jfr prop. 2024/25:37 s. 79). Det ligger också i linje med vad som gäller vid användning av tvångsmedel mot barn under 15 år enligt t.ex. polislagen (1984:387) och lagen (2023:474) om polisiära befogenheter i gränsnära områden (jfr propositionen Säkerhetszoner, prop. 2023/24:84 s. 53).

När det gäller de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet anger varken inhämtningslagen, preventivlagen eller lagen om hemlig dataavläsning uttryckligen att tvångsmedlen får eller inte får användas mot barn under 15 år. I tidigare förarbeten finns det inte några överväganden om huruvida preventiva tvångsmedel får användas mot barn under 15 år. LUL är inte tillämplig i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Utredningen gör bedömningen att det krävs uttryckligt lagstöd för att preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn under 15 år. Av legalitetsprincipen och de grundläggande rättigheterna i regeringsformen och Europakonventionen följer att det måste finnas stöd i lag för att tvångsmedel ska få användas mot enskilda. Att det i dag inte särskilt anges i lag att bestämmelserna inte får tillämpas även på barn under 15 år bör enligt utredningen inte tolkas som att sådan användning är tillåten. *Polismyndigheten* ifrågasätter utredningens bedömning och framhåller att den inte är given med hänsyn till tidigare förarbetsuttalanden i närliggande frågor, t.ex. beträffande polislagens tillämpning när det gäller barn under 15 år (jfr t.ex. prop. 2023/24:84 s. 53).

Med hänsyn till att de preventiva tvångsmedlen är av så pass ingripande karaktär, anser regeringen att det i lag bör vara tydligt i vilka fall preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn under 15 år.

Det finns ett behov av att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år

Preventiva tvångsmedel används i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Med underrättelseverksamhet avses insamling, bearbetning och analys av information som senare kan ha betydelse för att förhindra eller utreda brott. Som utredningen framhåller råder det ingen tvekan om att de brottsbekämpande myndigheterna i dag har större behov än tidigare av att kunna samla mer generell information om vilken brottslighet som förekommer och om förändringar av brottsligheten. Sådan information behövs för att myndigheterna ska kunna analysera vilka åtgärder som kan antas vara effektiva för att begränsa brottsligheten. Det kan vara information om nya samhällsföreteelser som kan ge upphov till brott, nya eller förändrade sätt att begå brott och nya hot mot samhället i allmänhet. Myndigheterna behöver även samla information om vilka personer som kan antas engagera sig i brottslighet av olika slag och om deras personliga och ekonomiska förutsättningar.

Reglerna om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i inhämtningslagen och hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen syftar till att i underrättelseverksamhet möjliggöra insamling av information om t.ex. kontakter samt kontakt- och rörelsemönster i syfte att förebygga,

förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt angivna brott. Reglerna om preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen syftar till att tillgodose de brottsbekämpande myndigheternas behov av att i underrättelseverksamhet inhämta information om ett brottsligt förfarande i ett skede som ligger nära punkten för när en förundersökning om ett visst brott kan inledas. I en förundersökning behövs den informationen för att utreda brott och i underrättelseverksamheten för att förhindra brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott. I de fall preventiva tvångsmedel används är det inte sällan fråga om ett slags förberedelse till brott där det saknas ett tillräckligt konkret underlag som ger stöd för antagandet att en stämplings- eller förberedelsegärning enligt brottsbalken har begåtts. Det finns alltså betydande likheter med förundersökningar om dessa förstadier till brott, som ofta har brottspreventiva inslag. Behovet av att använda tvångsmedel för att få tillgång till information är därför i dessa situationer i hög grad jämförbart.

De senaste årens brotts-, teknik- och samhällsutveckling, som beskrivs mer utförligt i avsnitt 4.1, 4.2 och 6.1, har ritat om kartan väsentligt för hur de brottsbekämpande myndigheterna behöver bedriva sitt arbete. Den ställer också nya krav på de brottsbekämpande myndigheternas metoder och tillvägagångssätt för att komma åt den allvarliga och hänsynslösa brottslighet som förekommer inom t.ex. kriminella nätverk, inte minst när det gäller att arbeta preventivt (jfr prop. 2022/23:126 s. 69). Inom Säkerhetspolisen har underrättelsearbetet länge haft en central roll, men med anledning av bl.a. det omfattande skjutvapenvåldet och sprängningarna har underrättelsearbetet fått en mer framträdande roll även inom Polismyndighetens och Tullverkets verksamheter. Behovet av att använda tvångsmedel i brottspreventivt syfte har därmed ökat och är också avsevärt större än tidigare (jfr prop. 2023/24:117 s. 82–84). Därtill kommer att det i dag finns tydliga tecken på att hoten från främmande makt, terrorism, våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet går in i varandra, vilket ställer ytterligare krav på de brottsbekämpande myndigheternas underrättelsearbete.

Den allvarliga brottsligheten med koppling till kriminella nätverk tränger allt lägre ner i åldrarna. En ökning av sådan brottslighet har även skett bland barn som inte uppnått straffbar ålder. Barn deltar i dag aktivt och innehar centrala roller vid genomförandet av mycket allvarliga brott samt tilldelas inte sällan uppgifter i ett större brottsupplägg. Barn återfinns både i utförar- och anstiftarleden. De brottsbekämpande myndigheterna anger i utredningen att barn som inte uppnått straffbar ålder involveras i samma typ av brottslighet som barn som har fyllt 15 år samt att de förekommer frekvent i den underrättelseinformation som samlas in av myndigheterna. Det konstateras även att allt fler barn under 15 år radikaliseras och rekryteras inom våldsbejakande extremism och att det finns exempel på att barn i den åldern uttryckt en vilja att begå terrordåd. *Säkerhetspolisen* ser också att unga kriminella anlitas av främmande makt för att utföra allvarliga dåd i Sverige.

Polismyndigheten, vars bild delvis bekräftas av *Åklagarmyndigheten*, lyfter att det finns ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år och lämnar ett antal exempel på sådana situationer. Enligt myndigheten visar exemplen att det krävs

betydligt större befogenheter i detta avseende än vad utredningen föreslår för att på ett effektivt sätt kunna bekämpa den mycket allvarliga brottslighet som förekommer i stor utsträckning och som inte sällan involverar barn under 15 år. De samhälleliga konsekvenserna av den senaste tidens brottslighet påminner om konsekvenserna av terroristbrottslighet och även Polismyndigheten behöver ha effektiva verktyg. Det är ur ett polisiärt och samhälleligt perspektiv av klart större värde att redan baserat på underrättelsearbete kunna förhindra att allvarliga brott kommer till stånd än att senare kunna utreda fullbordade brott. Vidare är det av klart större värde att kunna avbryta en ung persons inträde i brottslig verksamhet än att vid ett fullbordat brott kunna lagföra denna. *Åklagarmyndigheten* framhåller vidare att Polismyndigheten i allt större omfattning har fått samma behov som Säkerhetspolisen genom den omfattande användning av skjutvapenvåld och sprängmedel som sker i den gängkriminella miljön. Även *Tullverket*, som ser ett ökat ärendeinflöde av brott där den misstänkte är under 15 år, påpekar att möjligheten att ingripa mot ett allvarligt brott innan det är begånget är av särskild vikt när det är barn som är inblandade i brottsplaneringen för att kunna förhindra att barn dras in i allvarlig brottslighet och kriminella nätverk.

Därtill bör även beaktas att för de potentiella brottsoffren är det av avgörande betydelse att de brottsbekämpande myndigheterna har rätt verktyg för att förhindra att de utsätts för allvarliga brott. Till skillnad från bl.a. *Sveriges advokatsamfund* delar regeringen, mot denna bakgrund, de brottsbekämpande myndigheternas bedömning att det finns ett konkret och påtagligt behov av att tidigt kunna ingripa mot barn under 15 år som står i begrepp att begå allvarliga brott och på så sätt kunna förebygga, förhindra och upptäcka att barn dras in i kriminella nätverk eller radikaliseras. Det är därför mycket angeläget att de brottsbekämpande myndigheterna ges nödvändiga verktyg, i form av preventiva tvångsmedel, för att kunna göra detta. Regeringen anser, till skillnad från utredningen, att detta gäller inom såväl Säkerhetspolisens som Polismyndighetens och Tullverkets verksamhet.

Preventiva tvångsmedel kan förväntas vara effektiva åtgärder

Med preventiva tvångsmedel kan de brottsbekämpande myndigheterna få tillgång till uppgifter om bl.a. elektronisk kommunikation som myndigheterna inte skulle kunna inhämta genom andra polisiära arbetsmetoder. De kan också övervaka eller avlyssna t.ex. fysiska möten som är av intresse för underrättelseutredningen eller ta sig in på platser som behöver undersökas närmare. Genom tvångsmedelsanvändningen kan myndigheterna få del av uppgifter om mer eller mindre specifika brottsplaner eller brottsupplägg, tid och plats för ett begånget eller planerat brott, vilka personer som har kontakt med varandra, vilka personer som är inblandade i ett visst nätverk eller i en viss brottslighet och rollfördelningen dem emellan, eller vilken plats som t.ex. narkotika, vapen eller sprängmedel förvaras på. Uppgifterna kan t.ex. användas för att inleda en utredning eller förundersökning om brott. Uppgifterna kan också användas som underlag vid spaning eller för att på annat sätt komma vidare i underrättelseutredningen och vidta andra relevanta åtgärder, t.ex. fatta beslut om ytterligare tvångsmedel (jfr skr. 2024/25:64).

Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation enligt inhämtningslagen och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter kräver mindre resurser än fysisk spaning eller mer ingripande tvångsmedel som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och kan därför användas som komplement till registerslagningar och uppgifter från informatörer eller utländska myndigheter. Tvångsmedlen används främst för att få uppgifter bekräftade som andra utredningsåtgärder inte bedöms kunna lämna information om.

Som Säkerhetspolisen pekar på i utredningen och *Polismyndigheten* lyfter i sitt remissvar kan preventiva tvångsmedel också medföra att myndigheterna i tid upptäcker pågående radikaliserings, eventuella våldsavsikter och potentiella kontakter mellan barn och aktörer som verkar för terrorgrupper och kriminella nätverk. Sådana upptäckter kan, när det gäller barnen, leda till att myndigheten i samarbete med socialtjänsten vidtar förebyggande åtgärder för att förhindra fortsatt radikaliserings och eventuella brott.

Utredningen påpekar att Polismyndigheten har begränsad erfarenhet av att tillämpa preventivlagen, att det ännu bara finns begränsad statistik och att det inte har skett någon utvärdering av Polismyndighetens användning av preventivlagen. Även bl.a. *Justitiekanslern* lyfter detta som ett skäl för att begränsa förslaget om preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen till Säkerhetspolisens verksamhet. Vidare ifrågasätter utredningen hur effektivt det skulle vara att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år eftersom de sällan befinner sig högt upp i hierarkin och därför normalt inte deltar i planeringen av brotten.

Även om Polismyndigheten endast under en begränsad tid haft mer omfattande möjligheter att använda preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen är det tydligt att preventiva tvångsmedel i Polismyndighetens verksamhet mot personer i straffbar ålder varit till stor nytta för att förhindra allvarlig brottslighet (jfr t.ex. skr. 2024/25:64). Som *Polismyndigheten* framhåller sker även planeringen av t.ex. ett våldsdåd ofta i projektform där flera personer i olika åldrar involveras. Barn förekommer därtill i både utförar- och anstiftarleden och har inte sällan centrala roller i större brottsupplägg. Polismyndigheten illustrerar detta tydligt genom de exempel som lämnats i utredningen och remissvaret. Polismyndigheten får dessutom, som *Åklagarmyndigheten* också pekar på, med tiden mer erfarenhet av tillämpningen av reglerna. Det finns därför mycket goda skäl för att anta att de preventiva tvångsmedlen kan förväntas vara effektiva och medföra nytta när det gäller barn under 15 år i fråga om allvarlig brottslighet som förekommer i kriminella nätverk.

Sammantaget bedömer regeringen att preventiva tvångsmedel enligt inhämtningslagen, preventivlagen och motsvarande bestämmelser i lagen om hemlig dataavläsning kan förväntas vara effektiva åtgärder för att förebygga, förhindra och upptäcka allvarlig brottslighet även när åtgärden riktas mot barn under 15 år. Regeringen anser, till skillnad från utredningen, att det gäller inom såväl Säkerhetspolisens som Polismyndighetens och Tullverkets verksamhet. I detta hänseende bör det inte vara någon skillnad i förhållande till när motsvarande åtgärder används mot personer som uppnått straffbar ålder.

7.2 Inhämtning enligt inhämtningslagen och motsvarande hemlig dataavläsning

Regeringens förslag: Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation enligt inhämtningslagen och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska få användas mot någon som inte har fyllt 15 år vid brottslig verksamhet som innefattar

- ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,
- sabotage eller grovt sabotage samt vissa andra allmänfarliga brott som innefattar sabotage, eller
- vissa brott enligt terroristbrottslagen.

När inhämtning används mot den som är under 15 år ska de kvalifikationskrav och övriga krav som gäller när motsvarande tvångsmedel används mot en person som uppnått straffbar ålder gälla.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår ett mer begränsat tillämpningsområde. Utredningen föreslår att inhämtning ska få ske vid brottslig verksamhet som innefattar brott med ett minimistraff på fängelse i fem år samt brott enligt terroristbrottslagen. Utredningen föreslår en annan redaktionell och språklig utformning av bestämmelserna.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det, bl.a. *Barnombudsmannen, Brottsoffermyndigheten, Brottsförebyggande rådet (Brå), Göteborgs tingsrätt, Helsingborgs kommun, Justitiekanslern, Lycksele kommun, Malmö tingsrätt, Nacka kommun, Post- och telestyrelsen, Skatteverket, Sollentuna kommun, Stockholms tingsrätt, Tullverket, Trelleborgs kommun* och *Åklagarmyndigheten. Integritetsskyddsmyndigheten* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att utredningens förslag är väl avgränsat i fråga om vilka brott som ska kunna föranleda användning av tvångsmedlen. *Integritetsskyddsmyndigheten* ser en risk med att tillämpningsområdet kan komma att utökas till följd av den översyn av straffskalorna som pågår och menar att det bör övervägas att använda särskilda brottskataloger för att avgränsa tillämpningsområdet.

Säkerhetspolisen anser att tillämpningsområdet även bör omfatta brott enligt 13 kap. brottsbalken som syftar till att framkalla fara för Sverige eller att allvarligt hota eller skada centrala samhällsfunktioner. *Polismyndigheten* anser att kraven enligt förslaget är för högt ställda och att de i första hand borde motsvara de som gäller för personer som uppnått straffbar ålder. I andra hand anser Polismyndigheten att gränsen bör sättas vid brottslig verksamhet innefattande brott med ett minimistraff om två års fängelse, och i vart fall inte högre än fyra års fängelse.

Ett antal remissinstanser avstyrker förslaget helt, bl.a. *Fryshuset, Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum), Riksdagens ombudsmän (JO), Stockholms universitet (Kriminologiska institutionen), Svea hovrätt* och *Sveriges advokatsamfund*. Huvudinvändningarna mot förslaget är att behovet inte är tillräckligt utrett, att det är tveksamt vilken nytta förslaget kommer att medföra och att åtgärderna

inte är proportionerliga. *Internetstiftelsen* påpekar att det går att dra långtgående slutsatser om den enskildes privatliv utifrån de uppgifter som inhämtas och att förfarandet enligt inhämtningslagen inte omgärdas av lika starka rättssäkerhetsgarantier som gäller för tvångsmedelsbeslut enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning.

Skälen för regeringens förslag

Tillämpningsområdet ska svara mot det konstaterade behovet

Regleringen i inhämtningslagen innebär att myndigheterna kan hämta in uppgifter om meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits (1 §). Innehållet i meddelanden får däremot inte hämtas in. I lagen uppställs bl.a. krav på att åtgärden ska vara av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller som anges i en särskild brottskatalog (2 och 2 a §§). I inhämtningslagsfallen får hemlig dataavläsning beviljas avseende kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter om det är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i inhämtningslagen (10 § lagen om hemlig dataavläsning).

Som konstateras i avsnitt 7.1 finns det ett konkret och påtagligt behov av att använda inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter mot barn som inte uppnått straffbar ålder för att förebygga, förhindra och upptäcka allvarliga brott inom såväl Säkerhetspolisens som Polismyndighetens och Tullverkets ansvarsområden. Användningen av sådana tvångsmedel kan också förväntas medföra en reell nytta för och vara effektiv i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

För att ringa in det område där behovet av inhämtning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter är som störst föreslår utredningen att användningen av dessa tvångsmedel mot barn under 15 år knyts till straffskalans nedre gräns kompletterat med en brottskatalog. *Integritetsskyddsmyndigheten* föreslår att samtliga brott som omfattas av tillämpningsområdet ska anges i en brottskatalog. Av de skäl som anges i avsnitt 6.2 anser regeringen inte att det finns anledning att utforma regleringen på det sättet.

När det gäller straffskalans nedre gräns anser utredningen att en naturlig utgångspunkt är att använda samma gräns som gäller för de brott där det finns en presumtion för att åklagaren ska väcka bevisstalan enligt 38 § LUL, dvs. brott för vilka det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år. En sådan avgränsning av tillämpningsområdet skulle leda till att aktuella tvångsmedel bara kan användas mot barn under 15 år vid misstanke om de allra allvarligaste brotten.

Polismyndigheten anser i första hand att kraven bör vara desamma som för personer som uppnått straffbar ålder eftersom en sådan ordning gör regleringen lättare att tillämpa och då samhällsintresset av att förebygga, förhindra och upptäcka allvarlig brottslighet är lika starkt oavsett de

potentiella gärningspersonernas ålder. För det fall att andra regler ändå ska gälla för barn under 15 år anser myndigheten att den nedre gränsen bör sättas vid brott med ett minimistraff om två års fängelse, vilket skulle möjliggöra inhämtning av uppgifter vid exempelvis grovt narkotikabrott, grov utpressning, mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grovt övergrepp i rättsak och grov narkotikasmuggling, alltså brott som ofta begås inom ramen för grov organiserad brottslighet. I vart fall anser Polismyndigheten att kravet inte bör sättas högre än brott med ett minimistraff om fyra års fängelse, vilket skulle innebära att människorov, grovt vapenbrott, grov vapensmuggling samt grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor skulle omfattas av tillämpningsområdet.

Säkerhetspolisen påpekar att det är viktigt att även täcka in samtliga de fall då det inte går att visa på något uppsåt hos barnet att begå en terroristhandling och att det därför finns behov av att kunna använda inhämtningslagen vid brott som kan hota Sveriges säkerhet enligt 13 kap. brottsbalken, bl.a. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse och sabotage. *Barnombudsmannen* anser att regelverket, som utredningen föreslår, bör ges ett begränsat tillämpningsområde och bör utformas med beaktande av försiktighetsprincipen.

Som anförs i avsnitt 5.4 bör tillämpningsområdet för de preventiva tvångsmedlen vara mer begränsat än när motsvarande tvångsmedel används för att utreda brott. Till det kommer att återhållsamhet är motiverad när det gäller användning av tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder.

När det gäller *Polismyndighetens* synpunkt om att inhämtning bör få användas i samma utsträckning som mot vuxna kan konstateras att det skulle innebära att det blir möjligt att använda inhämtning mot barn under 15 år i fråga om ett mycket stort antal brott. Även om en del av de brotten förvisso begås även av kriminella nätverk finns det inget underlag i utredningen som visar att en sådan avgränsning motsvarar det reella behovet av att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år som krävs för att tillåta användningen.

Vid en avvägning mellan å ena sidan de särskilda hänsyn som ska tas när hemliga tvångsmedel används mot barn under 15 år i preventivt syfte och, å andra sidan, de brottsutredande myndigheternas behov av att använda inhämtning enligt inhämtningslagen och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter bedömer regeringen att den nedre gränsen för när sådana tvångsmedel bör få användas bör sättas vid brottslig verksamhet som innefattar brott med fyra års fängelse som minimistraff. En sådan avgränsning skulle innebära att tillämpningsområdet, utöver vad utredningen föreslår, även omfattar bl.a. följande brott som är vanligt förekommande inom kriminella nätverk: människorov, grovt vapenbrott, grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara och grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor. En sådan gräns motsvarar också vad Utredningen om skärpta regler för unga lagöverträdare föreslår som ny gräns för när det ska finnas en presumtion för att åklagaren ska väcka bevisstalan (se betänkandet *Straffbarhetsåldern*, SOU 2025:11 s. 258 och 259).

Som utredningen konstaterar finns det ett tydligt behov av att kunna använda inhämtning enligt inhämtningslagen och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter vid vissa brott enligt terroristbrotts-

lagen. Terroristbrott är brott av särskilt allvarlig karaktär, eftersom de leder till allvarliga konsekvenser och stor otrygghet i samhället. Det är därför av särskild vikt att den typen av brott effektivt kan förebyggas, förhindras och upptäckas. Som *Säkerhetspolisen* påpekar är det lika viktigt att kunna förebygga dessa brott i situationer där det inte med tillräcklig styrka går att visa på ett överskjutande uppsåt att begå en terroristhandling. Det finns därför skäl att som myndigheten föreslår även inkludera de brott enligt 13 kap. brottsbalken som i dag omfattas av 2 § inhämtningslagen, vilket också motsvarar vad som föreslås i avsnitt 6.2 och 6.4.

Trots brottens allvarliga karaktär uppgår minimistrafpen för merparten av brotten enligt terroristbrottslagen och 13 kap. brottsbalken inte till fyra års fängelse. De brott mot terroristbrottslagen som anges i 2 § första stycket 7 inhämtningslagen samt deltagande i terroristorganisation, grovt brott, sabotage och grovt sabotage samt allmänfarlig ödeläggelse, mordbrand, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplats sabotage, om brottet innefattar sabotage, bör därför tas upp i en särskild brottskatalog.

Samma kvalifikationskrav och övriga krav ska gälla vid tillämpningen

De uppgifter som i dag kan hämtas in enligt inhämtningslagen är uppgifter om meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits (1 § första stycket).

Förslaget ska möjliggöra inhämtning mot någon som inte har fyllt 15 år. Som utredningen konstaterar riktar sig regleringen i inhämtningslagen inte mot en viss person utan knyts till viss elektronisk utrustning, ett telefonnummer eller en annan adress. Motsvarande reglering i lagen om hemlig dataavläsning knyts till ett avläsningsbart informationssystem. Förslagets tillämpningsområde i fråga om ålder bör därför anges genom att regleringen knyts till barnets innehav eller användning av utrustningen, telefonnumret, adressen eller det avläsningsbara informationssystemet (jfr t.ex. 27 kap. 19 a § tredje stycket rättegångsbalken). Begreppen syftar på barnets faktiska tillgång till telefonnumret, adressen, den elektroniska kommunikationsutrustningen eller det avläsningsbara informationssystemet.

Bland de uppgifter som kan hämtas in enligt befintliga regler i inhämtningslagen kan konstateras att uppgifter om vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, enligt 1 § första stycket 2, inte i förväg kan knytas till ett barn som inte har fyllt 15 år. Denna kategori av uppgifter bör därför inte omfattas av förslaget. Förslaget bör däremot omfatta uppgifter om meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, eller i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits, enligt 1 § första stycket 1 och 3. Regeringen anser, till skillnad från utredningen, att avgränsningen till dessa uppgiftstyper bör komma till uttryck direkt i den föreslagna bestämmelsen. Angående de uppgifter som föreslås få inhämtas, se närmare propositionen De brottsbekämpande

myndigheternas tillgång till uppgifter om elektronisk kommunikation, (prop. 2011/12:55 s. 120, 128 och 129) och prop. 2023/24:117 (s. 202). Möjligheten till hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen är redan i dag begränsad till uppgifter motsvarande de som föreslås få hämtas in enligt inhämtningslagen och någon ytterligare avgränsning behövs därför inte för barn som inte har fyllt 15 år (se 1 och 10 §§ lagen om hemlig dataavläsning).

I inhämtningslagen finns grundläggande kvalifikationskrav och ändamål som begränsar i vilka situationer åtgärder enligt lagen får användas. Det anges bl.a. att åtgärden ska vara av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet av visst slag och att åtgärden ska vara proportionerlig (2 § inhämtningslagen). För hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen krävs att åtgärden är av synnerlig vikt (10 § lagen om hemlig dataavläsning).

Regeringen anser att det även när det gäller barn under 15 år bör uppställas ett krav på att åtgärden ska vara av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet för inhämtning enligt inhämtningslagen. Vidare bör det uppställas ett krav motsvarande det i 2 § andra stycket inhämtningslagen om att uppgifter bara får hämtas in om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse. När det gäller hemlig dataavläsning bör kravet på att åtgärden ska vara av synnerlig vikt gälla även när det är fråga om barn under 15 år. Till skillnad från utredningen anser regeringen att dessa krav bör komma till uttryck direkt i bestämmelserna som anger när tvångsmedlen ska få användas mot barn under 15 år. *Justitiekanslern* anser att det är en fördel att förslaget hakar i regleringen för personer som uppnått straffbar ålder vilket bl.a. innebär att samma rättssäkerhetsgarantier gäller när tvångsmedlen används mot barn som inte har fyllt 15 år. *Institutet för mänskliga rättigheter* påpekar att det är viktigt att det klargörs vad som gäller i fråga om bl.a. tidsfrister och hur underrättelser får inhämtas, bearbetas och lagras, samt när de måste raderas.

Regeringen instämmer i remissinstansernas bedömning, och anser att vid inhämtning av uppgifter som rör barn under 15 år bör övriga bestämmelser i inhämtningslagen tillämpas på samma sätt som vid inhämtning av uppgifter som rör personer som har uppnått straffbar ålder. Det gäller t.ex. bestämmelserna om tillståndsprövning (3 och 4 §§), underrättelser (5 §) användning av överskottsinformation (6 §) och dokumentation (8 §). Även när det gäller lagen om hemlig dataavläsning bör övriga bestämmelser i lagen tillämpas på samma sätt som när den hemliga dataavläsningen avser en person som har uppnått straffbar ålder. Det gäller bl.a. bestämmelserna om tillståndsprövning (14–20 §§), överskottsinformation och uppteckningar (31 §).

Internetstiftelsen påpekar att förfarandet enligt inhämtningslagen inte omgärdas av lika starka rättssäkerhetsgarantier som gäller för tvångsmedelsbeslut enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning. Frågan har nyligen varit föremål för översyn, med utökade rättssäkerhetsgarantier i inhämtningslagen som följd (se prop. 2023/24:117) och det finns inte nu anledning att överväga någon ytterligare förändring.

Det krävs inga följdändringar i inhämtningslagen för att befintliga processuella regler och rättssäkerhetsgarantier ska tillämpas även mot barn under 15 år. I lagen om hemlig dataavläsning behöver det däremot anges i den föreslagna bestämmelsen att samma processuella bestämmelser och rättssäkerhetsgarantier som gäller när hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen används mot personer som uppnått straffbar ålder ska gälla när detta tvångsmedel används mot barn under 15 år.

Åtgärderna är proportionerliga och regleringen förenlig med grundläggande fri- och rättigheter

Användningen av preventiva tvångsmedel innebär en inskränkning i den enskildes fri- och rättigheter, i synnerhet den enskildes privat- och familjeliv. Det är därför, som anförs i avsnitt 5.4 och 6.6, viktigt att det görs en ordentlig analys av det aktuella förslagets proportionalitet och förenlighet med grundläggande fri- och rättigheter.

Åtgärder enligt inhämtningslagen är integritetskänsliga eftersom de brottsbekämpande myndigheterna får tillgång till trafik- och lokaliseringssuppgifter om enskilda, och som *Internetstiftelsen* påpekar kan det därigenom gå att dra långtgående slutsatser om den enskildes privatliv. En särskild riskfaktor när det gäller de preventiva tvångsmedlen är, som framhålls i avsnitt 5.4, att det saknas en mer konkretiserad brottsmisstanke, vilket kan medföra att tvångsmedlen i fler fall kan komma att användas mot en person som senare visar sig inte vara delaktig i någon brottslig verksamhet. En möjlighet att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år innebär också en ökad risk för intrång i enskildas personliga integritet eftersom det innebär att tvångsmedlen kan användas mot en vidare krets av personer. Fler personer kommer alltså att kunna bli föremål för tvångsmedlen. Med ett utökat tillämpningsområde följer också en risk för att fler utomstående, som inte själva är delaktiga i någon brottslighet, kan komma att utsättas för integritetsintrång genom att de t.ex. kommunicerar med den som är föremål för tvångsmedel. Dessa personer kan också förväntas vara yngre än i dag med tanke på att tvångsmedlen nu föreslås få riktas mot barn under 15 år.

Som konstateras i avsnitt 6.6 bedöms ändamålet med den inskränkning av rätten till skydd för privat- och familjeliv som de föreslagna åtgärderna innebär vara godtagbart i ett demokratiskt samhälle. För att en inskränkning ska vara tillåten krävs därutöver att den inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har motiverat den, eller med andra ord att den är proportionerlig. Regleringen behöver därför ha ett tillämpningsområde och en omfattning som är väl avvägd och ändamålsenlig.

Det finns ett påtagligt behov av att kunna använda möjligheterna till inhämtning enligt inhämtningslagen och lagen om hemlig dataavläsning mot barn under 15 år. Sådana åtgärder kan förväntas utgöra effektiva åtgärder för att förebygga, förhindra och upptäcka allvarlig brottslighet. Bestämmelserna begränsas också så att åtgärderna blir aktuella endast vid de allra allvarligaste brotten och vissa brott som är vanligt förekommande i arbetet med kontraterrorism.

Det är i sammanhanget viktigt att framhålla att staten har en skyldighet att skydda enskilda mot intrång i integriteten från andra enskilda. Som

anges i bl.a. avsnitt 4.3 bör det också framhållas att det ligger i barns intresse att hindras från att utnyttjas till att begå allvarliga brott. Barn som begår allvarliga brott med koppling till kriminella nätverk riskerar exempelvis att själva utsättas för våld. Det är svårt för barn som har trätt in i kriminella nätverk att ta sig ur dem.

Regeringen föreslår att de kvalifikationskrav som gäller enligt inhämtningslagen och lagen om hemlig dataavläsning i dag ska gälla även när åtgärder riktas mot barn under 15 år. I varje enskilt fall där användning av preventiva tvångsmedel kommer i fråga ska en proportionalitetsbedömning göras. Det ska dessutom alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen (se avsnitt 6.6).

Sammanfattningsvis innebär den nu föreslagna regleringen att förutsättningarna för att använda nu aktuella tvångsmedel mot barn under 15 år tydligt kommer att framgå av lag, begränsas till det område där ett tydligt behov och förväntad effektivitet kan konstateras och omgärdas av rättssäkerhetsgarantier. Tvångsmedelsanvändningen syftar till att förebygga, förhindra och upptäcka viss särskilt allvarlig brottslighet, som i sig kan innebära betydande integritetsintrång för andra personer. Intresset av att förhindra den allvarliga brottsligheten, som förekommer t.ex. i kriminella nätverk, är mycket starkt och väger enligt regeringens bedömning tyngre än de risker som finns med det integritetsintrång som preventiva tvångsmedel innebär för enskilda. Regeringen bedömer därför, i likhet med utredningen men till skillnad från bl.a. *JO* och *Sveriges advokatsamfund*, att förslaget utgör proportionerliga åtgärder som är förenliga med regeringsformen, Europakonventionen, EU:s rättighetsstadga och barnkonventionen.

7.3 Preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och motsvarande hemlig dataavläsning

7.3.1 Hemlig avlyssning och övervakning, hemlig kameraövervakning, motsvarande hemlig dataavläsning och vissa andra tvångsmedel

Regeringens förslag: Preventiva tvångsmedel i form av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe, genomsökning på distans och postkontroll ska få användas om det finns en påtaglig risk för att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

- sabotage, grovt sabotage samt vissa andra allmänfarliga brott som innefattar sabotage, eller
- vissa brott enligt terroristbrottslagen.

Vid sådan brottslig verksamhet ska tvångsmedlen också få användas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan verksamhet och det kan befaras att någon som

inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

De preventiva tvångsmedlen ska därutöver få användas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar följande brott och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja verksamheten:

- mord, människorov eller grov allmänfarlig ödeläggelse,
- synnerligen grovt narkotikabrott,
- grovt eller synnerligen grovt vapenbrott,
- synnerligen grov narkotikasmuggling, grov eller synnerligen grov vapensmuggling, grov eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara, eller
- grovt eller synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor.

När de preventiva tvångsmedlen används mot den som är under 15 år ska de kvalifikationskrav och övriga krav som gäller när motsvarande tvångsmedel används mot en person som uppnått straffbar ålder gälla.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår ett mer begränsat tillämpningsområde. Utredningens förslag om Säkerhetspolisens användning av preventiva tvångsmedel begränsas till brott enligt terroristbrottslagen. Utredningen föreslår inte någon möjlighet för Polismyndigheten eller Tullverket att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år. Utredningen presenterar dock ett alternativt förslag som innebär en sådan möjlighet för dessa myndigheter. Utredningen föreslår en annan redaktionell och språklig utformning av bestämmelserna.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det, bl.a. *Barnombudsmannen, Brottsoffermyndigheten, Brå, Göteborgs tingsrätt, Helsingborgs kommun, Integritetsskyddsmyndigheten, JO, Justitiekanslern, Kustbevakningen, Lycksele kommun, Malmö tingsrätt, Nacka kommun, Post- och telestyrelsen, Skatteverket, Sollentuna kommun, Stockholms tingsrätt, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Tullverket*.

Säkerhetspolisen anför att myndigheten har ett behov av att kunna använda preventiva tvångsmedel även för att förhindra brott mot 13 kap. brottsbalken som syftar till att framkalla fara för Sveriges säkerhet eller att allvarligt hota eller skada centrala samhällsfunktioner. *Polismyndigheten* påpekar att det krävs betydligt större befogenheter än vad utredningens alternativa förslag innebär för att på ett effektivt sätt kunna bekämpa den mycket allvarliga brottslighet som förekommer i stor utsträckning och inte sällan involverar barn under 15 år. Samhällsintresset av att motverka allvarlig brottslighet är enligt myndigheten lika starkt oavsett den potentiella gärningspersonens ålder och därför bör myndigheten ges samma möjlighet att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år som gäller för personer som uppnått straffbar ålder. En sådan lösning skulle också förenkla tillämpningen.

Skälen för regeringens förslag

Tillämpningsområdet ska svara mot det konstaterade behovet

Preventiva tvångsmedel i form av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe, genomsökning på distans eller postkontroll får enligt nuvarande ordning användas i preventivt syfte om det finns en påtaglig risk för brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott som anges i särskilda brottskataloger.

Inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde handlar det om brott som kan hota Sveriges säkerhet och terrorism, bl.a. sabotage eller grovt sabotage, mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse eller grov allmänfarlig ödeläggelse, om brottet innefattar sabotage, högförräderi, spioneri, terroristbrott och vissa andra brott enligt terroristbrottslagen (2022:666). När det gäller denna typ av brottslighet får tvångsmedlen användas om det finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva sådan brottslig verksamhet. De får också användas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet (1 § preventivlagen och 7 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Inom Polismyndighetens och Tullverkets ansvarsområde handlar det främst om brott som i hög grad är förknippade med de gängkriminella miljöerna, dvs. mord, människorov, allmänfarlig ödeläggelse eller grov allmänfarlig ödeläggelse, grovt eller synnerligen grovt narkotikabrott, grovt eller synnerligen grovt vapenbrott, grov eller synnerligen grov narkotikasmuggling, grov eller synnerligen grov vapensmuggling, grov eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara och grovt eller synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor. Tvångsmedlen får användas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar de aktuella brotten och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet (1 a § preventivlagen och 7 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Säkerhetspolisen har till utredningen uppgett att det finns behov av att kunna använda tvångsmedel enligt preventivlagen mot barn inom ramen för myndighetens arbete med kontraterrorism, dvs. för att bekämpa olika former av terroristbrott. Terroristbrott är brott av särskilt allvarlig karaktär eftersom de leder till stor otrygghet i samhället. Det är därför av särskild vikt att den typen av brott effektivt kan förhindras. Utredningen bedömer att de aktuella preventiva tvångsmedlen bör kunna användas mot barn under 15 år vid brottslig verksamhet som innefattar de brott mot terroristbrottslagen som anges i 1 § första stycket 6 preventivlagen.

Flera remissinstanser, bl.a. *JO* och *Justitiekanslern*, är positiva till avgränsningen av förslaget. *Säkerhetspolisen* påpekar emellertid att det är viktigt att även täcka in samtliga de fall då det inte går att visa på något uppsåt hos barnet att begå en terroristhandling och att det därför även finns

ett behov av att kunna använda tvångsmedel enligt preventivlagen mot barn under 15 år vid brott som kan hota Sveriges säkerhet och vid vissa allmänfarliga brott enligt 13 kap. brottsbalken. Det handlar om sabotage eller grovt sabotage och mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage, om brottet innefattar sabotage (jfr 1 § första stycket 1 och 2 preventivlagen). Regeringen delar Sakerhetspolisens uppfattning. En avgränsning till dessa brott enligt terroristbrottslagen och 13 kap. brottsbalken framstår som väl avvägd med beaktande av såväl behov och nytta som motstående intressen.

När det gäller Polismyndighetens möjligheter att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år bedömer regeringen, till skillnad från utredningen, men i likhet med *Polismyndigheten*, *Tullverket* och *Åklagarmyndigheten*, att det finns ett starkt behov av en sådan möjlighet för att förhindra allvarliga brott som förekommer inom kriminella nätverk (se avsnitt 7.1).

Utredningen presenterar ett alternativt förslag som innebär en möjlighet för Polismyndigheten och Tullverket att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år vid brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 a § preventivlagen om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år. Förslaget innebär alltså att tillämpningsområdet, utöver mord och grov allmänfarlig ödeläggelse, omfattar endast de synnerligen grova brotten och att en avsevärd avgränsning av tillämpningsområdet sker i förhållande till vad som gäller för straffmyndiga personer.

Polismyndigheten anser att aktuella preventiva tvångsmedel bör kunna användas mot barn under 15 år i samma utsträckning som mot personer som har uppnått straffbar ålder. Myndigheten menar att det skulle förenkla tillämpningen och att samhällsintresset av att motverka allvarlig brottslighet är lika starkt oavsett de potentiella gärningspersonernas ålder.

Som utredningen och flera remissinstanser påpekar, och som redogörs för i avsnitt 5.4, bör strängare krav generellt ställas i fråga om hemliga tvångsmedel mot barn som inte har nått straffbar ålder. Detta gäller, som bl.a. *Barnombudsmannen* och *Institutet för mänskliga rättigheter* påpekar, särskilt i fråga om hemliga tvångsmedel som används i preventivt syfte. Denna utgångspunkt, som är styrande när det gäller övriga förslag om användning av hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år (se avsnitt 6.2–6.4 och avsnitt 7.2) bör gälla även i fråga om preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter.

Tillämpningsområdet måste avgränsas så att det motsvaras av ett konkret och påtagligt behov. Åtgärderna måste också förväntas vara effektiva och proportionerliga med hänsyn till motstående intressen. Att samhällsintresset av att motverka allvarlig brottslighet är starkt oavsett de potentiella gärningspersonernas ålder är inte tillräckligt för att motivera en sådan utvidgning som Polismyndigheten föreslår.

Det är samtidigt viktigt att möjligheten att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år möter det konkreta och påtagliga behov som kan konstateras. Utredningens alternativa förslag innebär en avgränsning till framför allt vissa synnerligen grova brott. Regeringen delar

Polismyndighetens bedömning att en sådan avgränsning inte täcker in det område där behovet är som störst.

En parallell kan dras till vad som föreslås gälla för motsvarande hemliga tvångsmedel i en § 31-utredning enligt LUL (se avsnitt 6.2). Den behovsanalys som utredningen gör i dessa fall talar för att det område där det finns störst behov är i fråga om allvarlig brottslighet som begås inom ramen för kriminella nätverk. Utredningen konstaterar också att det är i förhållande till dessa brott som majoriteten av de nu aktuella tvångsmedlen kan förväntas vara effektiva i. Utifrån den behovs- och effektivitetsbedömningen föreslår utredningen för dessa fall en avgränsning till brott för vilka det inte är föreskrivet ett lindrigare straff än fängelse i fyra år. En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inte något att invända mot en sådan avgränsning. *Polismyndigheten* lämnar exempel på konkreta fall där myndigheten ser ett behov av preventiva tvångsmedel. Även dessa exempel visar på att ett konkret och påtagligt behov av sådana tvångsmedel framför allt finns vid allvarlig våldsbrottslighet som begås inom kriminella nätverk, dvs. huvudsakligen vid sådana brott som skulle omfattas av ett tillämpningsområde avgränsat till brott för vilka det inte är föreskrivet ett lindrigare straff än fängelse i fyra år. En sådan avgränsning skulle medföra att tillämpningsområdet omfattar, förutom mord, grov allmänfarlig ödeläggelse och de synnerligen grova brotten, även följande brott som är vanligt förekommande i kriminella nätverk: människorov, grovt vapenbrott, grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara och grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor

Med en avgränsning till brott för vilka det inte är föreskrivet ett lindrigare straff än fängelse i fyra år kommer en särskild restriktivitet alltjämt iaktas i förhållande både till att tvångsmedlen riktas mot unga personer och till de möjligheter som föreslås gälla för användningen av motsvarande tvångsmedel i en utredning om brott. En sådan avgränsning framstår, vid en samlad bedömning, som väl avvägd med beaktande av motstående intressen. Brotten bör, i linje med *Integritetsskyddsmyndighetens* synpunkter och systematiken i befintlig reglering, ingå i en särskild brottskatalog.

Samma kvalifikationskrav och övriga krav ska gälla vid tillämpningen

Användningen av preventiva tvångsmedel begränsas ytterst av de kvalifikationskrav och ändamål som uppställs för den. Det är därför av stor vikt att kvalifikationskraven är utformade på ett tydligt sätt för att garantera en rättssäker och förutsebar tillämpning. Regleringen i preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning kräver t.ex. att det finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar vissa brott eller att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja verksamheten (se t.ex. 1 och 1 a §§ preventivlagen och 7 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Kravet på att det ska finnas en påtaglig risk för viss brottslig verksamhet innebär att riskbedömningen ska vara grundad på faktiska omständigheter som föreligger vid beslutstillfället och att risken ska avse en klart

förutsebar utveckling utifrån dessa omständigheter. Att risken ska vara påtaglig innebär också ett krav på viss sannolikhet för att risken ska förverkligas (jfr propositionen Åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, prop. 2005/06:177 s. 82–83, propositionen Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott, prop. 2013/14:237 s. 194–196, prop. 2022/23:126 s. 228 och 229 och prop. 2023/24:117 s. 175 och 176). Ändamålet med en viss åtgärd ska dessutom vara att förhindra brottslig verksamhet. Därutöver krävs att tvångsmedelsanvändningen är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten (3 § preventivlagen och 7 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning).

I preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning uppställs vissa ytterligare förutsättningar för att preventiva tvångsmedel ska få användas mot personer som uppnått straffbar ålder. Som exempel kan nämnas att ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation endast får avse t.ex. ett telefonnummer som innehas eller har innehafts av den person som åtgärden riktas mot eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller som det finns synnerlig anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot har kontaktat eller kommer att kontakta (4 § preventivlagen).

Ett annat exempel är att ett tillstånd till hemlig kameraövervakning endast får avse en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig eller en plats där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats (4 a § första stycket preventivlagen). Endast om det finns särskilda skäl får ett tillstånd till hemlig kameraövervakning avse den som åtgärden riktas mot i stället för en plats, och då uppställs dessutom vissa krav i fråga om verkställigheten (4 a § andra stycket preventivlagen). Liknande krav uppställs vidare när det gäller såväl hemlig dataavläsning som husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans (8 och 8 a §§ lagen om hemlig dataavläsning och 4 c och 4 d §§ preventivlagen).

När det gäller preventiv tvångsmedelsanvändning mot barn under 15 år är det en rimlig utgångspunkt att utgå från de kvalifikationskrav och övriga krav som gäller för tvångsmedelsanvändningen i dag. Det finns även ett värde i att reglerna om tvångsmedel utformas på ett så enhetligt och sammanhängande sätt som möjligt. Regeringen bedömer sammantaget att de strikta kvalifikationskrav, det ändamål och de övriga krav som gäller för den preventiva tvångsmedelsanvändningen är väl avvägda och ska gälla även när sådana tvångsmedel används mot barn under 15 år. Regeringen anser, till skillnad från utredningen, att kravet om påtaglig risk för viss brottslig verksamhet, alternativt påtaglig risk för utövande av sådan verksamhet inom en organisation eller grupp, i kombination med att främjande av denna verksamhet kan befaras, bör komma till direkt uttryck i bestämmelserna, i linje med systematiken i preventivlagen.

7.3.2 Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter

Regeringens förslag: Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter ska få användas om det finns en påtaglig risk för att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

- grov mordbrand eller grov allmänfarlig ödeläggelse, om brottet innefattar sabotage, eller
- terroristbrott.

Vid sådan brottslig verksamhet ska tvångsmedlen också få användas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan verksamhet och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

De preventiva tvångsmedlen ska därutöver få användas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar följande brott och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja verksamheten:

- mord eller grov allmänfarlig ödeläggelse,
- synnerligen grovt narkotikabrott,
- synnerligen grovt vapenbrott,
- synnerligen grov narkotikasmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, synnerligen grov smuggling av explosiv vara, eller
- synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor.

När de preventiva tvångsmedlen används mot den som är under 15 år ska de kvalifikationskrav och övriga krav som gäller när motsvarande tvångsmedel används mot en person som uppnått straffbar ålder gälla.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår ett mer begränsat tillämpningsområde som omfattar terroristbrott. Utredningen föreslår inte någon möjlighet för Polismyndigheten eller Tullverket att använda hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter mot barn under 15 år i preventivt syfte. Utredningen presenterar dock ett alternativt förslag som innebär en sådan möjlighet för dessa myndigheter. Utredningen föreslår en annan redaktionell och språklig utformning av bestämmelserna.

Remissinstanserna har samma inställning och framför samma synpunkter som i avsnitt 7.3.1.

Skälen för regeringens förslag

Tillämpningsområdet ska svara mot det konstaterade behovet

Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får enligt nuvarande ordning användas i preventivt syfte om det finns en påtaglig risk för brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott som anges i särskilda brottskataloger. Eftersom de nämnda tvångsmedlen anses vara särskilt ingripande är tillämpningsområdet också mer begränsat än för övriga preventiva tvångsmedel (1 b och 1 c §§ preventivlagen).

För Säkerhetspolisens del handlar det bl.a. om grov mordbrand och grov allmänfarlig ödeläggelse om brottet innefattar sabotage, högförräderi, spioneri och terroristbrott. När det gäller denna typ av brottslighet får tvångsmedlen användas också om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet (1 b § preventivlagen och 7 § andra stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Inom Polismyndighetens och Tullverkets ansvarsområde handlar det främst om brott som i hög grad är förknippade med de gängkriminella miljöerna, nämligen mord, människorov, grov allmänfarlig ödeläggelse, synnerligen grovt narkotikabrott, grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott, synnerligen grov narkotikasmuggling, grov eller synnerligen grov vapensmuggling, grov eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara och grovt eller synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor. Vidare krävs att det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar de aktuella brotten och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet (1 c § preventivlagen och 7 § andra stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter är de hemliga tvångsmedel som bedöms innebära störst risk för allvarliga integritetsintrång. Med anledning av tvångsmedlens särskilt ingripande karaktär har det i förarbetena uttalats att det finns starka skäl att vara synnerligen restriktiv vid utformningen av regler för när tvångsmedlen ska få användas, också när tvångsmedlen används i preventivt syfte (se prop. 2005/06:178 s. 51 prop. 2019/20:64 s. 115 och prop. 2023/24:117 s. 89 och 90).

Hemlig rumsavlyssning har endast fått användas i preventivt syfte sedan den 1 september 2024 och den reglering som möjliggör detta är tidsbegränsad. Utredningen om vissa hemliga tvångsmedel konstaterade att i det skede när preventiva tvångsmedel används, verkar det mer sällan finnas konkreta uppgifter om t.ex. att möten ska ske på en viss plats för att avhandla viktiga frågor. Utredningen ansåg vidare att behovet i detta tidiga skede i högre utsträckning avsåg sådan information som typiskt sett fås genom att använda de andra tvångsmedlen, t.ex. för att kartlägga kontaktnät eller rörelsemönster (se betänkandet Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott, SOU 2012:44, s. 387 och 586, prop. 2013/14:237 s. 100 och 101 och prop. 2023/24:117 s. 87).

Utredningen bedömer att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter bör kunna användas i Säkerhetspolisens verksamhet mot barn under 15 år vid brottslig verksamhet som innefattar terroristbrott. Flera remissinstanser, bl.a. *JO* och *Justitiekanslern*, är positiva till avgränsningen av förslaget. *Säkerhetspolisen* anser däremot att det är viktigt att täcka in även de fall då det inte går att visa på något uppsåt hos barnet att begå en terroristhandling och att det finns ett behov av att kunna använda tvångsmedel enligt preventivlagen vid brott som kan hota Sveriges säkerhet och vid vissa allmänfarliga brott enligt 13 kap. brottsbalken. Det handlar om grov mordbrand och grov allmänfarlig ödeläggelse, om brottet innefattar sabotage (1 b § första stycket 1 preventivlagen). Regeringen delar Säkerhetspolisens uppfattning. En avgränsning till terroristbrott och nämnda brott enligt 13 kap. brottsbalken framstår som väl avvägd med beaktande av såväl behov och nytta som motstående intressen.

Utredningen bedömer att Polismyndigheten inte bör ges möjlighet att använda hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter mot barn under 15 år. Utredningen presenterar ändå ett förslag till alternativ lagtext som innebär en sådan möjlighet för både Polismyndigheten och Tullverket. Tillämpningsområdet enligt det alternativa förslaget omfattar brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 c § preventivlagen om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år. Som *Polismyndigheten* påpekar får utredningens alternativa förslag uppfattas så att detta även gäller hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

Polismyndigheten anser att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter bör kunna användas mot barn under 15 år i samma utsträckning som mot personer som uppnått straffbar ålder, dvs. vid brott som anges i 1 c §. Myndigheten menar att det skulle förenkla tillämpningen och att samhällsintresset av att motverka allvarlig brottslighet är lika starkt oavsett de potentiella gärningspersonernas ålder.

Det kan till att börja med konstateras att utredningens förslag, till skillnad från Polismyndighetens, följer de principer för utformningen av tillämpningsområdet som redovisas i tidigare avsnitt (se avsnitt 5.4, 6.2–6.4, 7.2 och 7.3.1). Förslaget innebär en begränsning i förhållande till vad som gäller för personer som uppnått straffbar ålder och i förhållande till vad som föreslås gälla för hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter vid en § 31-utredning om brott (se avsnitt 6.3). Tillämpningsområdet är också mer begränsat än det tillämpningsområde som föreslås gälla för övriga, mindre ingripande preventiva tvångsmedel (se avsnitt 7.3.1.).

Tillämpningsområdet måste också avgränsas så att det motsvaras av ett konkret och påtagligt behov. Åtgärderna måste även förväntas vara effektiva och proportionerliga med hänsyn till motstående intressen. Som konstateras i avsnitt 7.3.1 är det inte tillräckligt att samhällsintresset av att motverka allvarlig brottslighet är starkt, oavsett de potentiella gärningspersonernas ålder, för att motivera en sådan avgränsning som Polismyndigheten föreslår. När det gäller behovet och nyttan av att kunna använda hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter i en § 31-utredning enligt LUL bedömer

utredningen att ett sådant behov som utgångspunkt finns vid brott för vilka det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år. Därtill konstaterar utredningen att det finns ett behov i förhållande till vissa särskilt angivna allvarliga brott för vilka det är föreskrivet ett lindrigare straff men som är vanligt förekommande bland barn under 15 år som begår allvarliga brott.

Polismyndigheten tar upp ett antal exempel för att illustrera myndighetens behov av att använda preventiva tvångsmedel. Dessa tar dock sikte på andra tvångsmedel än hemlig rumsavlyssning och just hemlig rumsavlyssning är inte något som särskilt framhålls i yttrandet i övrigt. I stället framgår av myndighetens beskrivningar att en stor del av kommunikationen som föregår allvarlig brottslighet där barn är inblandade sker digitalt.

Mot bakgrund av den behovsbeskrivning som utredningen presenterar beträffande hemlig rumsavlyssning i en utredning om brott, *Polismyndighetens* remissvar, den omständigheten att det rör sig om ett nyligen infört preventivt tvångsmedel, och med hänsyn till den särskilda restriktivitet som måste iakttas när tvångsmedlen används i preventivt syfte (se avsnitt 5.4) framstår utredningens alternativa förslag som välavvägt, med beaktande av såväl behov och nytta som motstående intressen.

En sådan avgränsning möjliggör tvångsmedelsanvändning vid brottslig verksamhet som omfattar ett antal särskilt allvarliga brott som typiskt sett förekommer i kriminella nätverk, nämligen mord, grov allmänfarlig ödeläggelse, synnerligen grovt narkotikabrott, synnerligen grovt vapenbrott, synnerligen grovt narkotikasmuggling, synnerligen grovt vapensmuggling, synnerligen grovt smuggling av explosiv vara och synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor. Brotten bör, i linje med *Integritetsskyddsmyndighetens* synpunkter och systematiken i befintlig reglering, anges i en särskild brottskatalog.

Samma kvalifikationskrav och övriga krav ska gälla vid tillämpningen

Som anges i avsnitt 7.3.1 begränsas den preventiva tvångsmedelsanvändningen ytterst av de kvalifikationskrav och ändamål som uppställs för den och det är därför av stor vikt att kvalifikationskraven är utformade på ett tydligt sätt för att garantera en rättssäker och förutsebar tillämpning.

I preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning uppställs även vissa ytterligare krav för att preventiva tvångsmedel ska få användas mot personer som uppnått straffbar ålder. För hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter gäller t.ex. att ett tillstånd endast får avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig. Tillståndet får vidare avse en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där. Endast om det finns särskilda skäl får ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en plats, och då uppställs dessutom vissa krav i fråga om verkställigheten (4 b § preventivlagen och 8 b § lagen om hemlig dataavläsning).

När det gäller preventiv tvångsmedelsanvändning mot barn under 15 år är det, som framhålls i avsnitt 7.3.1, en rimlig utgångspunkt att utgå från befintliga kvalifikationskrav och övriga krav som gäller för tvångsmedelsanvändningen i dag. Regeringen bedömer sammantaget att de strikta kvalifikationskrav, det ändamål och de övriga krav som gäller för den preventiva tvångsmedelsanvändningen är väl avvägda och ska gälla även när sådana tvångsmedel används mot barn under 15 år. Regeringen anser, till skillnad från utredningen, att kravet om påtaglig risk för viss brottslig verksamhet, alternativt påtaglig risk för utövande av sådan verksamhet inom en organisation eller grupp, i kombination med att främjande av denna verksamhet kan befaras, bör komma till direkt uttryck i bestämmelserna, i linje med systematiken i befintlig reglering i preventivlagen.

7.3.3 Vissa processuella regler och rättssäkerhetsgarantier

Regeringens förslag: De processuella bestämmelser och rättssäkerhetsgarantier som gäller när preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning används mot en person som uppnått straffbar ålder ska gälla även när sådana tvångsmedel används mot någon som inte har fyllt 15 år.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen lämnar förslag för användningen av hemliga tvångsmedel (se avsnitt 7.3.1 och 7.3.2) men tar när det gäller preventiva tvångsmedel inte uttryckligen ställning till om de processuella bestämmelserna och rättssäkerhetsgarantierna ska gälla. Utredningen föreslår inte att det införs en uttrycklig upplysning om att befintliga processuella bestämmelser och rättssäkerhetsgarantier ska gälla.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna yttrar sig inte särskilt om förslaget. *Justitiekanslern* anser att det är en fördel att förslaget hakar i regleringen för personer som uppnått straffbar ålder vilket bl.a. innebär att samma rättssäkerhetsgarantier kommer gälla när hemliga tvångsmedel används mot barn som inte har fyllt 15 år. *Institutet för mänskliga rättigheter* anser att lagstiftningen, som minst, bör klargöra vilka personer som kan bli föremål för tvångsåtgärder, tidsfrister och hur underrättelser får inhämtas, bearbetas och lagras, samt när de måste raderas. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* menar att för att möjliggöra en effektiv tillsyn bör nämnden underrättas om beslut om hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år som fattas med stöd av preventivlagen.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår i avsnitt 7.3.1–7.3.2 att preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen ska få användas mot barn under 15 år. Som *Institutet för mänskliga rättigheter* påpekar att det är viktigt att det klargörs vad som gäller i fråga om processuella regler och rättssäkerhetsgarantier. Det är i detta avseende rimligt att samma bestämmelser som gäller när preventiva tvångsmedel används mot personer som uppnått straffbar ålder ska gälla när sådana tvångsmedel används mot barn under 15 år. Det finns dessutom ett värde i att reglerna

om tvångsmedel utformas på ett så enhetligt och sammanhängande sätt som möjligt. Som framgår av avsnitt 6.5 är det också den ordning som föreslås gälla när hemliga tvångsmedel används i en utredning om brott. De bedömningar som görs i det avsnittet har samma relevans när motsvarande regler i förekommande fall aktualiseras vid tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen.

Mot denna bakgrund anser regeringen att befintliga processuella bestämmelser och rättssäkerhetsgarantier i preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning ska gälla även när de preventiva tvångsmedlen används mot barn under 15 år. Det tycks också ha varit utredningens intention, även om det inte kommer till tydligt uttryck i betänkandet, och ligger i linje med vad *Säkerhets- och integritetsskyddsnamnden* anför. Det handlar bl.a. om

- tillståndsprövningen och interimistiska beslut,
- underrättelse till Säkerhets- och integritetsskyddsnamnden,
- förbud mot avlyssning, övervakning eller avläsning,
- överskottsinformation,
- upptagningar och uppteckningar från preventiva tvångsmedel,
- tekniska hjälpmedel och andra verkställighetsfrågor,
- tillträdestillstånd,
- offentliga ombud,
- underrättelse till enskild,
- behörig domstol, och
- dokumentation.

Det bör framgå av de föreslagna bestämmelserna att samma processuella bestämmelser och rättssäkerhetsgarantier som gäller när preventiva tvångsmedel används mot personer som uppnått straffbar ålder ska gälla när sådana tvångsmedel används mot barn under 15 år.

7.3.4 Åtgärderna är proportionerliga och regleringen förenlig med grundläggande fri- och rättigheter

Regeringens bedömning: De nu föreslagna möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning mot barn under 15 år, med de begränsningar och rättssäkerhetsgarantier som ställs upp för tvångsmedelsanvändningen, bedöms vara proportionerliga. Regleringen bedöms även vara förenlig med de krav som följer av regeringsformen, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionen och barnkonventionen.

Utredningens bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår ett mer begränsat tillämpningsområde för när preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn under 15 år. Utredningen anser inte att det är proportionerligt att ge Polismyndigheten möjlighet att använda preventiva tvångsmedel.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Göteborgs tingsrätt*, *Helsingborgs kommun*, *Integritetsskyddsmyndigheten*, *Kustbevakningen*, *Nacka kommun*, *JO*, *Säkerhets- och integritets-*

skydds nämnden, Stockholms tingsrätt, Säkerhetspolisen, Trelleborgs kommun och Tullverket, instämmer i bedömningen eller har inga synpunkter på den. *Polismyndigheten* anför att det är proportionerligt att tillåta användning av tvångsmedel enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen även för Polismyndigheten, under samma förutsättningar som gäller för personer som uppnått straffbar ålder.

Ett antal remissinstanser, bl.a. *Fryshuset, Internetstiftelsen, Linköpings universitet (Barnafriid – Nationellt kunskapscentrum) Stockholms universitet (Kriminologiska institutionen)*, och *Sveriges advokatsamfund*, avstyrker utredningens förslag bl.a. på den grunden att åtgärderna inte anses vara proportionerliga. *Internetstiftelsen* saknar dessutom en djupare proportionalitetsbedömning och analys av förslaget förenlighet med Europakonventionen och barnkonventionen.

Skälen för regeringens bedömning: Användningen av preventiva tvångsmedel innebär en inskränkning i den enskildes fri- och rättigheter, i synnerhet den enskildes privat- och familjeliv. Det är därför, som konstateras i avsnitt 5.4 och 6.6 och som *Internetstiftelsen* påpekar, viktigt att det görs en ordentlig analys av det aktuella förslaget proportionalitet och förenlighet med grundläggande fri- och rättigheter.

En särskild riskfaktor när det gäller de preventiva tvångsmedlen är, som framhålls i avsnitt 5.4, att det saknas en mer konkretiserad brottsmisstanke, vilket kan medföra att tvångsmedlen i fler fall kan komma att användas mot en person som senare visar sig inte vara delaktig i någon brottslig verksamhet. En möjlighet att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år innebär också en ökad risk för intrång i enskildas personliga integritet eftersom det innebär att tvångsmedlen kan användas mot en vidare krets av personer. Fler personer kommer alltså att kunna bli föremål för tvångsmedlen. Med ett utökat tillämpningsområde följer också en risk för att fler utomstående, som inte själva är delaktiga i någon brottslighet, kan komma att utsättas för integritetsintrång genom att de t.ex. kommunicerar med den som är föremål för tvångsmedel. Dessa personer kan dessutom förväntas vara yngre än i dag med tanke på att tvångsmedlen nu föreslås få riktas mot barn under 15 år.

I avsnitt 5.4 konstateras att återhållsamhet är motiverad när det gäller användning av tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder. Det integritetsintrång som ett tillstånd till ett visst preventivt tvångsmedel ger upphov till i det enskilda fallet kan emellertid variera beroende bl.a. på hur beslutet och verkställigheten utformas. Hur stort integritetsintrånget i realiteten blir beror alltså på var verkställigheten sker, hur länge den pågår och under vilka villkor i övrigt den verkställs. En rumsavlyssning kan t.ex. vara begränsad till ett kortare samtal mellan två personer, som på goda grunder kan förutsättas beröra enbart brottslig verksamhet, utomhus på en offentlig plats men den kan också innebära en mer långvarig övervakning av en enskild person i dennes hem.

Som konstateras i avsnitt 6.6 bedöms ändamålet med den inskränkning av rätten till skydd för privat- och familjeliv som de föreslagna åtgärderna innebär vara godtagbart i ett demokratiskt samhälle. För att en inskränkning ska vara tillåten krävs därutöver att den inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har motiverat den, eller med andra ord att den är proportionerlig. Regleringen behöver därför

ha ett tillämpningsområde och en omfattning som är väl avvägd och ändamålsenlig.

Utredningen anser att det inte är proportionerligt att ge Polismyndigheten möjlighet att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år. Utredningen framhåller bl.a. att barn är särskilt känsliga för integritetsintrång och att användningen av preventiva tvångsmedel anses vara mer integritetskränkande än hemliga tvångsmedel i en brottsutredning.

Som framgår i avsnitt 7.1 bedömer regeringen att det finns ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år, och att tvångsmedlen kan förväntas vara effektiva åtgärder för att förhindra allvarlig brottslighet både inom Polismyndighetens och Säkerhetspolisens verksamhetsområde. Tillämpningsområdet föreslås i avsnitt 7.3.1 och 7.3.2 begränsas till den allvarligaste brottsligheten som typiskt sett innebär mycket stora integritetsförluster för de personer som drabbas av den, t.ex. mord, grov allmänfarlig ödeläggelse och terroristbrott.

Det är i sammanhanget viktigt att framhålla att staten har en skyldighet att skydda enskilda mot intrång i integriteten från andra enskilda. Det gäller även när brott begås av barn. När det är fråga om så pass allvarliga brott som mord och grov allmänfarlig ödeläggelse behöver staten kunna ingripa i ett tidigt skede för att förhindra att brott över huvud taget begås. Staten har även en skyldighet att skydda barn mot alla former av utnyttjande som kan skada barnet. Som framgår i bl.a. avsnitt 7.1 bedöms den föreslagna möjligheten att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år, precis som förslagen i avsnitt 6, sannolikt medföra ett visst skydd mot att barn dras in i kriminalitet.

Vidare ska samma strikta kvalifikationskrav och övriga krav som gäller i dag gälla vid preventiv tvångsmedelsanvändning mot barn under 15 år, vilket innebär ytterligare en begränsning av de situationer som tvångsmedlen kan komma att användas i. Det måste t.ex. finnas en påtaglig risk för brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott och åtgärden måste vara av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten för att få vidtas. I varje enskilt fall ska alltså en proportionalitetsbedömning göras. Det ska dessutom alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen (se avsnitt 6.6). Vid tillståndsprövningen ska det vidare alltid övervägas om det är möjligt att förena ett tillstånd till preventiva tvångsmedel med villkor för att begränsa integritetsintrånget i det enskilda fallet. Villkorens utformning kan få direkt betydelse för om en åtgärd bedöms vara proportionerlig.

Därutöver finns det ett väl utbyggt system med rättssäkerhetsgarantier som omger den preventiva tvångsmedelsanvändningen och som självfallet ska gälla även när sådana tvångsmedel används mot barn under 15 år (se avsnitt 7.2.4). Systemet med rättssäkerhetsgarantier innefattar bl.a. krav på förhandsprövning i domstol i närvaro av offentligt ombud och efterföljande tillsyn och kontroll av Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten. Systemet bedöms vara både tillräckligt ur rättssäkerhetssynpunkt och förenligt med kraven i bl.a. regeringsformen, EU:s rättighetsstadga, Europakonventionen och barnkonventionen.

Sammanfattningsvis innebär den nu föreslagna regleringen att förutsättningarna för att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år tydligt kommer att framgå av lag, begränsas till det område där ett tydligt behov och förväntad effektivitet kan konstateras och omgärdas av rättssäkerhetsgarantier. Tvångsmedelsanvändningen syftar till att förhindra viss särskilt allvarlig brottslighet, som i sig kan innebära betydande integritetsintrång för andra personer. Intresset av att förhindra den allvarliga brottsligheten, som förekommer t.ex. i kriminella nätverk, är mycket starkt och väger enligt regeringens bedömning tyngre än de risker som finns med det integritetsintrång som preventiva tvångsmedel innebär för enskilda.

Regeringen bedömer därför, till skillnad från bl.a. *Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum)*, att de nu föreslagna möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år, med de begränsningar och rättssäkerhetsgarantier som ställs upp för tvångsmedelsanvändningen, är proportionerliga åtgärder. Den föreslagna regleringen är också förenlig med de grundläggande fri- och rättigheterna. Till skillnad från utredningen anser regeringen att detta gäller för såväl Säkerhetspolisens som Polismyndighetens och Tullverkets användning av preventiva tvångsmedel.

8 Regleringen om hemliga och preventiva tvångsmedel ska tidsbegränsas

<p>Regeringens förslag: Regleringen om att hemliga och preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn under 15 år ska tidsbegränsas.</p>
--

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det. Flera remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen*, *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum)* och *Rädda barnen*, betonar även vikten av att de nya reglerna noga följs upp och utvärderas innan den tidsbegränsade perioden löper ut för att undersöka konsekvenserna för barn och om syftet med regleringen uppnåtts samt att berörda barn måste göras delaktiga i utvärderingen. *Kammarrätten i Sundsvall* ställer sig frågande till att regleringen tidsbegränsas och anser att om skälet för att tidsbegränsa regleringen är att den ska utvärderas bör det anges hur utvärderingen ska gå till. *Internetstiftelsen* och *Sveriges advokatsamfund* betonar att när nya eller utökade möjligheter att använda tvångsmedel införs, dvs. när en rättighet inskränks, är det svårt att ta bort dem i ett senare skede.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår i avsnitt 6 att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning och postkontroll under vissa förutsättningar ska få användas mot någon som är skäligen misstänkt för

att före 15 års ålder ha begått brott. Förslaget förväntas bidra till att allvarlig brottslighet som begås av barn kan utredas mer effektivt. Samtidigt innebär förslaget, som både utredningen och ett stort antal remissinstanser framhåller, att risken för intrång i enskildas personliga integritet ökar.

I avsnitt 7.2 föreslås vidare att inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska få användas mot någon som inte har fyllt 15 år för att förebygga, förhindra eller upptäcka allvarlig brottslig verksamhet. I avsnitt 7.3 föreslås att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning, postkontroll, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans ska få användas mot någon som inte har fyllt 15 år för att förhindra allvarlig brottslighet. Förslaget förväntas leda till att fler brott kan förebyggas, förhindras och upptäckas. Samtidigt innebär även dessa förslag, en ökad risk för intrång i enskildas personliga integritet. Det finns dessutom större integritetsrisker med att använda preventiva tvångsmedel eftersom tvångsmedelsanvändningen sker i ett tidigare skede, i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Av integritetsskäl har flera lagar och bestämmelser som rör hemliga tvångsmedel inledningsvis begränsats i tiden för att sedan utvärderas. Exempelvis tidsbegränsades lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning att gälla i fem år efter införandet (se prop. 2019/20:64 s. 99–101). Lagen infördes därefter permanent sedan en utredning utvärderat lagen och dess tillämpning (se prop. 2024/25:51). Även lagstiftningen om hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning tidsbegränsades vid införandet, liksom ändringarna som nyligen gjordes i preventivlagen och inhämtningslagen (se t.ex. prop. 2022/23:126 och prop. 2023/24:117).

Utredningen föreslår att regleringen ska begränsas att gälla i fem år. Majoriteten av remissinstanserna delar den bedömningen. Det är endast *Kammarrätten i Sundsvall* som ställer sig frågande till att regleringen ska tidsbegränsas. Användningen av tidsbegränsade lagar är en lagstiftningsmetod som är vanligt förekommande på tvångsmedelsområdet. På så sätt minimeras risken för att en permanent ordning införs utan att det finns ett fullgott underlag, vilket *Internetstiftelsen* och *Sveriges advokatsamfund* lyfter. En sådan tidsbegränsning innebär också att det finns en naturlig tidsfrist inom vilken den nya regleringen kan utvärderas.

Några remissinstanser, bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter*, framför synpunkter på när i tiden en utvärdering bör genomföras och de närmare formerna för utvärderingen. Regeringen konstaterar att för att en utvärdering ska kunna genomföras på ett godtagbart sätt krävs att det finns ett tillräckligt omfattande underlag när det gäller användningen av de hemliga och preventiva tvångsmedlen mot barn som inte uppnått straffbar ålder. I annat fall finns det inte förutsättningar för en tillräckligt robust och välgrundad uppföljning. Eftersom regleringen begränsas i tiden sätter det dock en yttre ram för när i tiden en utvärdering kan ske. I en sådan utvärdering kan det, som bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Linköpings universitet* (*Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum*) och

Rädda barnen framhåller, även finnas skäl att ta del av berörda barns erfarenheter av tvångsmedelsanvändningen.

9 Polisens möjlighet att i vissa fall hålla kvar barn som misstänks för brott

9.1 Skyldigheten att stanna kvar för förhör

Regeringens förslag: Den som är under 15 år och kan misstänkas för brott är skyldig att, utöver inledande tre timmar, stanna kvar för förhör ytterligare sex timmar om det är av synnerlig vikt för utredningen.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår dock en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det, bl.a. *Polismyndigheten, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Socialstyrelsen, Malmö tingsrätt, Nacka kommun, Brottsförebyggande rådet (Brå), Tullverket* och *Sveriges advokatsamfund*. SKR understryker vikten av att personal från socialtjänsten kan delta vid förhör med barn under 15 år eftersom det ökar möjligheterna att ge eventuell vård eller andra insatser som behövs. SKR framhåller också att det ibland är svårt att hitta tillgänglig personal, särskilt utanför ordinarie kontorstid.

Bland de som avstyrker förslaget, *Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Institutet för mänskliga rättigheter, Rädda Barnen, Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum), Stockholms universitet – Kriminologiska institutionen, ECPAT Sverige, Fryshuset* och *UNICEF Sverige*, framför flera att den tidsfrist som finns i dag bör kunna hållas med utökade resurser. Även *Barnombudsmannen* är tveksam till förslaget och framhåller att det är samhällets ansvar att säkerställa en organisation som möjliggör att t.ex. socialtjänst och juridiska biträden kan inställa sig till förhöret med kort varsel, och att brister i detta hänseende inte bör drabba barnet. *Sveriges advokatsamfund* understryker vikten av att brottsutredande myndigheter hanterar ärendena mycket skyndsamt. *Institutet för mänskliga rättigheter* påpekar att tidsfristerna för barn och vuxna genom förslaget blir väldigt lika. *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* anser att förslaget riskerar att skapa en struktur där alla barn får stanna kvar för förhör under en längre tid, och att nio timmar är en mycket lång tid för ett barn.

Skälen för regeringens förslag: Att hålla förhör med misstänkta personer, vittnen och brottsoffer är centralt i arbetet med att utreda brott. Under en förundersökning är var och en som antas kunna lämna upplysningar av betydelse för utredningen skyldig att låta sig förhöras, även barn under 15 år (23 kap. 6 § rättegångsbalken). Den tid som ett barn under 15 år kan bli skyldig att stanna kvar för förhör är däremot kortare än för äldre personer. För den som uppnått straffbarhetsåldern och som inte är anhållen eller häktad gäller en tidsfrist om sex timmar, som kan

förlängas med ytterligare sex timmar om det är av synnerlig vikt att den som kan misstänkas för brottet är tillgänglig för fortsatt förhör (23 kap. 9 § första stycket rättegångsbalken). Barn under 15 år är enligt 23 kap. 9 § andra stycket rättegångsbalken som huvudregel inte skyldiga att stanna kvar för förhör längre än tre timmar. Om det är av synnerlig vikt för utredningen kan tiden förlängas med ytterligare tre timmar. Skyldigheten gäller oavsett om barnet är misstänkt för brott eller inte. Bestämmelsen i 23 kap. 9 § rättegångsbalken gäller även i en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) och i en utredning om förverkande enligt lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot.

Vid förhör med brottsmisstänkta barn under 15 år ska som utgångspunkt både vårdnadshavare och en företrädare för socialtjänsten kallas till förhöret. Utöver detta ska ofta ett juridiskt biträde förordnas för barnet. Nyligen skärptes reglerna för socialtjänstens närvaro vid förhör inom ramen för en pågående utredning enligt 31 § LUL. Om en utredning inlett med stöd av den s.k. presumptionsregeln i 31 § första stycket LUL eller på begäran av socialnämnden ska en företrädare för socialtjänsten närvara om det inte finns synnerliga skäl mot det (34 § andra stycket LUL). Det innebär att möjligheten till undantag från närvarokravet är starkt begränsad. Som utgångspunkt bör det handla om förhinder som inte kunnat förutses eller undvikas och då någon företrädare för socialtjänsten trots stora ansträngningar inte kan närvara (se prop. 2022/23:78 s. 72).

När den begränsade tiden för förhör med barn under 15 år infördes ansågs den ligga i linje med bestämmelser om hur förhör med barn ska genomföras (se propositionen om utredning av brott av barn under 15 år, prop. 1983/84:187 s. 23). Som utredningen konstaterar har det under senare tid blivit allt vanligare att barn under 15 år grips misstänkta för allvarliga brott. Den nuvarande tidsfristen om högst sex timmar kan ibland vara för kort i dessa fall, eftersom Polismyndigheten under den tiden dels behöver hinna få kontakt med samtliga aktörer, dels måste ha tid att förbereda och genomföra själva förhöret på ett barnanpassat sätt (jfr 15–19 §§ förundersökningskungörelsen [1947:948]). Det gäller exempelvis om barnet grips utanför kontorstid, t.ex. sent en fredagskväll, eller om förhöret ska hållas på en plats som det tar lång tid för det juridiska biträdet och andra aktörer att ta sig till.

Skyldigheten att stanna kvar för förhör utgör en inskränkning i barnets rörelsefrihet och att förlänga tiden för en sådan åtgärd kan därmed bara komma i fråga om det är nödvändigt och proportionerligt. När barn under 15 år allt oftare involveras i allvarlig brottslighet förekommer de också i högre grad som misstänkta i komplicerade brottsutredningar, där förhör kan ta längre tid. Ju allvarligare brottet är desto mer angeläget kan det dessutom vara att förhör hålls skyndsamt. Att brott kan utredas effektivt är ett tungt vägande samhällsintresse. Samtidigt är det ur ett barnperspektiv viktigt att det finns realistiska förutsättningar för polisen att tillkalla juridiskt biträde, vårdnadshavare och företrädare för socialtjänsten att närvara vid förhöret. Som *SKR* påpekar kan det vara svårt att hitta tillgänglig personal utanför ordinarie kontorstid.

Sammantaget bedömer regeringen alltså, i likhet med utredningen men till skillnad från t.ex. *Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Institutet för mänskliga rättigheter* och *Rädda Barnen*, att det finns starka skäl för att

förlänga skyldigheten för brottsmisstänkta barn under 15 år att stanna kvar för förhör, både ur en barnrättslig aspekt och från ett brottsutredande perspektiv. Det bedöms inte heller möjligt, som bl.a. *Barnombudsmannen* förespråkar, att i stället lösa frågan enbart med hjälp av mer resurser. Det är därför nödvändigt att förlänga tidsfristen för hur länge ett brottsmisstänkt barn under 15 år behöver stanna kvar för förhör så att polis och åklagare i större utsträckning kan ges rimligt med tid att genomföra förhöret, såväl i en brottsutredning som i en utredning om förverkande. Samtidigt är det viktigt att barn aldrig hålls kvar för förhör längre tid än nödvändigt. Sannolikt kommer en förlängd tid bli aktuell främst när polisen behöver hålla förhör i ett akut skede av utredningen på kvällen eller natten.

Frågan är då vilken tidsfrist som ska gälla. Liksom utredningen bedömer regeringen att det fortsatt bör göras en åtskillnad mellan å ena sidan barn som inte har uppnått straffbarhetsåldern och å andra sidan äldre barn och vuxna. Samtidigt bör tiden inte sättas alltför kort. Som framgår ovan behövs viss tid för att förhöret ska kunna fylla sitt syfte och exempelvis vårdnadshavare, företrädare för socialtjänsten och juridiskt biträde ska hinna komma till platsen även om avståndet är långt. Det är viktigt att barnets inblandning i brottet så långt som möjligt kan klarläggas. Om brottet berör fler personer kan det också vara nödvändigt att hinna ställa flera misstänkta utsagor mot varandra. Den situationen kan bli särskilt angelägen när det är fråga om brottslighet med misstänkt koppling till kriminella nätverk. Barnet kan dessutom behöva tid för att vänja sig vid förhörssituationen, och av rättssäkerhetsskäl bör förhöret inte påskyndas för mycket. Utredningens förslag om att förlänga tiden med tre timmar, dvs. utöver de högst sex timmar som gäller i dag, för brottsmisstänkta barn när det är av synnerlig vikt för utredningen framstår som väl avvägt och bedöms vara proportionerligt. Självklart bör den längre fristen endast utnyttjas när det verkligen behövs. Till skillnad från vad t.ex. *Institutet för mänskliga rättigheter* och *ECPAT Sverige* för fram bedöms förslaget vara rimligt även sett till den tidsgräns som gäller för barn över 15 år och vuxna. Ju yngre barnet är desto kortare tid bör givetvis eftersträvas.

9.2 Kvarhållande i syfte att barnet ska överlämnas till exempelvis föräldrar eller socialtjänst

Regeringens förslag: Polismyndigheten ska få hålla kvar ett barn som är skäligen misstänkt för brott för att skyndsamt kunna överlämna honom eller henne till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person även i de fall när barnet följt med, hämtats eller frivilligt inställt sig till förhör. För samma ändamål ska Polismyndigheten få hålla kvar den som inte har fyllt 18 år och som frigges efter att ha varit anhållen eller häktad, om personen är skäligen misstänkt för brott.

Den tid Polismyndigheten som längst får hålla kvar ett brottsmisstänkt barn för att skyndsamt kunna överlämna barnet till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person förlängs till högst sex timmar.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en delvis annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: En klar majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det, bl.a. *Barnombudsmannen*, *Stiftelsen Allmänna Barnhuset*, *Rädda Barnen*, *SKR*, *Polismyndigheten*, *Nacka kommun*, *Sollentuna kommun*, *Katrineholms kommun*, *Jönköpings kommun*, *Socialstyrelsen* och *Brå*. *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* och *Barnombudsmannen* betonar vikten av att ansträngningar görs för att kvarhållandet ska pågå kortast möjliga tid. *Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum)* tillstyrker förslaget under förutsättning att det införs tydliga rutiner kring hur kvarhållandet ska utföras i enlighet med barnets bästa. Några remissinstanser är positiva till att förutsättningarna för kvarhållande utökas i enlighet med förslaget, t.ex. *Institutet för mänskliga rättigheter*, *ECPAT Sverige* och *Sveriges advokatsamfund*, men motsätter sig däremot att tiden för sådant kvarhållande förlängs från tre till sex timmar. *ECPAT Sverige* menar att det i stället för att förlänga tiden måste finnas tillräcklig beredskap hos landets kommuner för att möta upp barnet på polisstationen. *Kammarrätten i Sundsvall* bedömer att utredningens argumentation inte ger tillräckligt stöd för åtgärderna och avstyrker förslaget. Även *Civil Rights Defenders* avstyrker förslaget och anser att det väcker allvarliga frågor om proportionalitet och rättssäkerhet, samt ser en risk för att barnet uppfattar socialtjänstens insatser som en förlängning av polisingripandet snarare än en stödåtgärd. *Sveriges advokatsamfund* anser att det bör övervägas om tiden för förlängt kvarhållande i stället kan utökas i vissa fall om det finns synnerliga skäl. *Tullverket* vill att det ska tydliggöras att myndigheten har samma möjlighet att hålla kvar barn som Polismyndigheten. *Barnombudsmannen* påpekar att det kan bli fråga om ett kvarhållande om sammanlagt hela femton timmar om barnet först hålls kvar nio timmar för förhör och därefter sex timmar för nu aktuellt ändamål.

Skälen för regeringens förslag: Det finns särskilda bestämmelser i 14 och 35 §§ LUL som ger Polismyndigheten möjlighet att hålla kvar barn som misstänks för brott i syfte att skyndsamt överlämna barnet till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. För barn som uppnått straffbarhetsåldern men inte har fyllt 18 år kan ett sådant kvarhållande ske när barnet gripits men åklagaren har beslutat att inte anhålla den unge, eller när barnet tagits med till förhör (14 § LUL). En förutsättning är att barnet är skäligen misstänkt för brott. När det gäller barn som inte uppnått straffbar ålder får kvarhållande ske om barnet har begått ett brott som hade kunnat ge fängelse och barnet grips på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen. Det får också ske när ett brottsmisstänkt barn tagits med till förhör (se 35 § LUL och propositionen Ingripanden mot unga lagöverträdare, prop. 2005/06:165 s. 120–121.). Tre timmar gäller som en yttre tidsgräns för kvarhållandet i båda åldersgrupperna. Tiden räknas antingen från åklagarens beslut att inte anhålla den unge, från ett beslut om frigivning efter gripandet eller från det att ett förhör med den unge avslutats.

En nyckel i det brottsbekämpande arbetet är att tidigt fånga upp unga personer som är på väg mot en kriminell livsstil och ge dem adekvat stöd.

Oavsett om ett barn påträffas för att på bar gärning ha begått ett brott eller om en brottsmisstanke stärks vid ett senare förhör behöver reaktionen vara omedelbar och tydlig. Om det finns en risk att den unge återvänder till en kriminell miljö eller återförs till hemförhållanden där den unges hälsa eller utveckling riskeras kan den unge exempelvis bli föremål för vård och andra insatser enligt sociallagstiftningen. Att Polismyndigheten kan hålla kvar brottsmisstänkta barn under viss tid för att möjliggöra en samordning med föräldrarna eller socialtjänsten kan ur en socialpreventiv aspekt vara avgörande. Kvarhållandet syftar i dessa fall alltså till att ge barnet det stöd från vuxenvärlden som ofta behövs i samband med ett polisingripande.

Som utredningen framhåller finns det situationer som i dag inte omfattas av möjligheten till kvarhållande, men där det framstår som lika viktigt att barnet möts upp av en vuxen person och får lämpligt stöd. Även om ett förhör hålls en viss tid efter brottet och barnet har följt med, hämtats eller frivilligt inställt sig till förhöret kan ett kvarhållande vara motiverat, t.ex. om någon vuxen i barnets närhet inte medverkar vid förhöret. Vid ett förhör kan det också framkomma omständigheter som tyder på att barnet har ett behov av vårdinsatser, vilket socialnämnden kan behöva ta ställning till omedelbart innan den unge släpps. Utredningens bedömning om att kvarhållandet fyller en viktig funktion för att skydda barn och ge dem nödvändigt stöd även i dessa situationer delas också av bl.a. *ECPAT Sverige*. I fråga om barn som varit anhållna eller häktade är det också angeläget att de vid behov kan mötas upp av en vuxen person vid frigivningen. Precis som bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter* och *Rädda barnen* framhåller är det utifrån barnets bästa motiverat att invänta vuxenstöd i nämnda situationer.

Mot den bakgrunden delar regeringen utredningens bedömning att när förhör hålls med ett brottsmisstänkt barn bör Polismyndigheten kunna besluta om kvarhållande i syfte att överlämna barnet till exempelvis föräldrar eller socialtjänst, oberoende av vad som föregick förhöret. Detsamma gäller i fråga om ett barn som frigges efter att ha varit anhållen eller häktad. Liksom hittills bör det krävas att den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott för att ett kvarhållande ska komma i fråga. Den utökade möjligheten innebär givetvis inte att Polismyndigheten regelmässigt ska besluta om kvarhållande i samband med förhör eller när ett barn frigges efter att ha varit anhållen eller häktad. Det bör också beaktas att i de fall förhöret hålls en tid efter att brottet begåtts har socialnämnden och vårdnadshavare i allmänhet kallats och varit närvarande under förhöret, varför ett beslut om kvarhållande i sådana situationer i regel inte blir aktuellt. En bedömning ska alltså göras i det enskilda fallet av om barnet har behov av att mötas upp av en förälder, vårdnadshavare eller sociala myndigheter.

Enligt utredningen finns det därtill ett behov av att förlänga den tid som Polismyndigheten har rätt att hålla kvar barn enligt 14 och 35 §§ LUL, eftersom nuvarande tidsfrist ofta är alltför kort för att hinna slutföra samordningen med socialtjänsten om exempelvis vårdinsatser. Detta gäller särskilt om ett gripande eller förhör sker på kvällar eller helger. Vid den tiden kan det inte förutsättas att exempelvis socialtjänsten alltid har beredskap för att omedelbart möta upp en ung person och pröva behovet av vård. Det kan också vara svårt att få tag på föräldrar eller vårdnadshavare. Som exempelvis *Katrineholms kommun* och *SKR*

framhåller kan en förlängd tid underlätta för socialtjänsten att fullgöra sitt uppdrag att ge eventuell vård och andra insatser. *Jönköpings kommun* påpekar att häktning av barn ofta sker i en annan kommun vilket innebär längre restid.

Även med beaktande av *Kammarrätten i Sundsvalls* invändning om att utredningen inte redovisar något underlag för slutsatsen att ett adekvat omhändertagande inte går att ordna inom nuvarande tidsfrister, framstår det enligt regeringen som tillräckligt tydligt att kvarhållande under en längre tid än i dag kan vara nödvändigt i vissa fall. Regeringen delar inte *Civil Rights Defenders* farhåga att en utökad möjlighet att kvarhålla barn kan komma att användas slentrianmässigt, eller att en förlängning av tiden skapar incitament för socialtjänsten att avvakta med beslut. Till skillnad från vad t.ex. *Institutet för mänskliga rättigheter* och *ECPAT Sverige* invänder framstår det inte heller som att en längre tid kan undvikas enbart genom tillskott av personella resurser.

Det är angeläget att det finns realistiska förutsättningar för Polismyndigheten för att ordna samordningen med t.ex. föräldrar och socialtjänst, särskilt eftersom kvarhållandet får anses fylla en viktig funktion för att ge barnet stöd och motverka att han eller hon fortsätter begå brott. Skälen för att förlänga tiden bedöms därför klart överväga den tillfälliga inskränkningen av rörelsefriheten som barnet utsätts för. Som nämnts kan samordning och stöd redan har ordnats i samband förhöret, varför ett så långt kvarhållande som *Barnombudsmannen* befarar sällan lär komma i fråga. Ju yngre barnet är desto kortare tid bör givetvis eftersträvas. Samtidigt kan det för yngre barn vara särskilt viktigt att mötas upp av en vuxen person. Den utvidgade möjligheten ska alltså bara användas när det behövs. I likhet med bl.a. *Barnombudsmannen* och *SKR*, men till skillnad från exempelvis *Sveriges advokatsamfund*, delar regeringen utredningens bedömning att ett kvarhållande bör få ske i högst sex timmar. Förslaget bedöms sammantaget både nödvändigt och proportionerligt med hänsyn till barnets behov och förutsättningarna att ordna samordningen av lämpligt vuxenstöd.

Det finns inte möjlighet att inom ramen för detta lagstiftningsärende ta ställning till det klagande som *Tullverket* efterfrågar.

9.3 Placering av barn i polisarrest

Regeringens förslag: Den som inte har fyllt 18 år och som hålls kvar enligt 14 § LUL eller är skyldig att stanna kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår dock en annan språklig och redaktionell utformning av bestämmelsen.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som särskilt yttrar sig i frågan tillstyrker samtliga förslaget, nämligen *Barnombudsmannen*, *ECPAT Sverige*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum)*, *Riksdagens*

ombudsmän (JO), Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Malmö tingsrätt, UNICEF Sverige och Rädda Barnen.

Skälen för regeringens förslag: Den som kan misstänkas för brott fås tas i förvar under tiden som han eller hon är skyldig att stanna kvar för förhör, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med ingripandet, ordning eller säkerhet (23 kap. 9 § fjärde stycket rättegångsbalken). Utgångspunkten är alltså att den som hålls kvar för förhör ska placeras i öppen lokal och att ett förvarstagande kan aktualiseras endast i undantagsfall (se propositionen *Ändringar i polislagen m.m.*, prop. 1996/97:175 s. 53). Med förvarstagande i detta sammanhang avses att personen placeras i polisarrest eller annars låses in. Som exempel på situationer där det finns ett behov av förvarstagande i en förhörssituation nämns i förarbetena om en misstänkt som ska förhöras är berusad, bråkig eller stökig eller att det finns risk att han eller hon avlägsnar sig eller för en olämplig kommunikation med någon som också ska förhöras. Regeln är tillämplig även på barn som har uppnått straffbarhetsåldern. Det finns därtill en möjlighet att ta barn i den åldern i förvar när barnet hålls kvar för att möjliggöra att han eller hon lämnas över till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person (14 § LUL). I förarbetena till den sistnämnda bestämmelsen anges dock att det normalt inte bör komma i fråga att ungdomar under 18 år placeras i polisarrest eller häkte eller låses in på annat sätt till följd av ett kvarhållande (se prop. 1996/97:175 s. 50).

Den 1 juli 2021 infördes en bestämmelse i 6 a § LUL om att den som inte har fyllt 18 år och som är gripen eller anhållen med stöd av rättegångsbalkens regler får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt. Regleringen tillkom bl.a. mot bakgrund av att barnkonventionen getts ställning som svensk lag. Som skäl för att införa bestämmelsen anges i förarbetena bl.a. att polisarresten inte är anpassad efter de särskilda behov som barn har och en placering även tillfälligtvis bör undvikas eftersom det inte är en lämplig miljö för barn att vistas i. Samtidigt konstaterades att det i undantagsfall kan finnas behov av att hålla barn i förvar i polisarrest (se propositionen *Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering*, prop. 2019/20:129 s. 46).

Utredningen framhåller att skälen mot att, annat än i undantagsfall, placera barn i polisarrest gör sig minst lika starkt gällande när det är fråga om ett kvarhållande i en förhörssituation enligt 23 kap 9 § rättegångsbalken eller enligt 14 § LUL, som när någon är gripen eller anhållen med stöd av rättegångsbalkens regler. Även om det i dessa fall redan är en huvudregel att personen inte ska tas i förvar bör det, som utredningen föreslår och bl.a. *JO* och *Rädda Barnen* instämmer i, tydliggöras i lag att särskild restriktivitet är påkallad när det gäller placering av barn i polisarrest. I likhet med vad som gäller för gripna eller anhållna barn bör det därför komma till direkt uttryck i lag att barn som hålls kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken eller enligt 14 § LUL får placeras i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt.

Att den som är under 15 år och som hålls kvar för förhör eller i syfte att överlämnas till t.ex. föräldrar eller socialtjänst inte får tas i förvar följer av 35 § LUL.

10 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 oktober 2025.

Ändringarna i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och lagen om hemlig dataavläsning som upphäver bestämmelserna om att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, postkontroll och hemlig dataavläsning ska få användas i en utredning om vissa brott mot barn under 15 år ska träda i kraft den 1 oktober 2030.

Ändringarna i preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning som upphäver bestämmelserna om att preventiva tvångsmedel och hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen ska få användas i Polismyndighetens och Tullverkets verksamhet samt att preventiv hemlig rumsavlyssning ska få användas i Säkerhetspolisens verksamhet vid vissa brott, mot barn under 15 år, ska träda i kraft den 1 oktober 2028.

Ändringarna i inhämtningslagen, preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning som upphäver bestämmelserna om att preventiva tvångsmedel som inte avser hemlig rumsavlyssning inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde samt hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen och hemlig dataavläsning som inte avser hemlig rumsavlyssning i preventivlagsfallen ska få användas mot barn under 15 år vid vissa brott ska träda i kraft den 1 oktober 2030.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens. Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2026. Utredningen föreslår att de bestämmelser som ska tidsbegränsas i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, preventivlagen, inhämtningslagen och lagen om hemlig dataavläsning ska gälla till utgången av juni 2031.

Remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Brottsutvecklingen i Sverige med bl.a. skjutningar och sprängningar inom kriminella miljöer är exceptionell och mycket allvarlig. Brottsligheten tränger ner allt lägre i åldrarna och medför risker och otrygghet som skadar samhället i grunden. För att vända brottsutvecklingen och möta det försämrade säkerhetsläget anser regeringen att det behöver vidtas kraftfulla och skyndsamma åtgärder som stärker de brottsbekämpande myndigheternas förutsättningar att bekämpa allvarliga brott av unga lagöverträdare.

Enligt regeringen är det med hänsyn till den nämnda brottsutvecklingen ytterst angeläget att de lagändringar som nu föreslås träder i kraft skyndsamt. De brottsbekämpande myndigheterna använder redan i dag hemliga och preventiva tvångsmedel mot personer som uppnått straffbar ålder och det är därför inte fråga om några större anpassningar för myndigheterna. Även med beaktande av att lagändringarna kan kräva vissa utbildningsinsatser bör lagändringarna kunna därför träda i kraft den 1 oktober 2025.

I avsnitt 8 föreslås att regleringen om hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år ska tidsbegränsas att gälla till utgången av september 2030. Majoriteten av ändringarna i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL), lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen), lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen) och lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning som upphäver möjligheten att använda hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år bör därför träda i kraft den 1 oktober 2030. Vissa av ändringarna föreslås emellertid träda i kraft redan den 1 oktober 2028.

Som framgår i avsnitt 5.2 har möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel och hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen nyligen utökats (se prop. 2022/23:126 och prop. 2023/24:117). De utökade möjligheterna innebär bl.a. att preventiva tvångsmedel och hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen även får användas för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott som förekommer i kriminella nätverk, dvs. brott inom Polismyndighetens och Tullverkets verksamhetsområde, men även att fler tvångsmedel får användas i preventivt syfte (1–1 c §§ preventivlagen och 7 § lagen om hemlig dataavläsning). Regleringen är tidsbegränsad till utgången av september 2028. De bestämmelser som nu föreslås gälla för barn under 15 år och som motsvarar de bestämmelser som gäller till utgången av september 2028 bör därför tidsbegränsas på samma sätt. Detta för att säkerställa att möjligheten att i dessa fall använda preventiva tvångsmedel mot barn under 15 år inte kvarstår när motsvarande möjlighet för straffmyndiga tas bort. Det gäller alltså de föreslagna ändringarna i preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning om att preventiva tvångsmedel och hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen ska få användas i Polismyndighetens och Tullverkets verksamhet samt att preventiv hemlig rumsavlyssning ska få användas i Säkerhetspolisens verksamhet vid viss brottslighet.

När det gäller processrättslig lagstiftning är huvudregeln att nya regler blir tillämpliga omedelbart. Det innebär att reglerna ska tillämpas på varje processuell företeelse som inträffar efter det att regleringen har trätt i kraft. Några övergångsbestämmelser bedöms inte nödvändiga.

11 Konsekvenser

11.1 Konsekvenser för det brottsbekämpande och brottsförebyggande arbetet

Regeringens bedömning: Förslagen innebär att de brottsbekämpande myndigheterna får mer effektiva och ändamålsenliga verktyg för att bekämpa allvarliga brott som begås av barn. Förslagen bidrar därmed till effektivare utredningar om brott, framför allt när den misstänkte är under 15 år, och fler allvarliga brott kommer därmed att klaras upp. Förslagen innebär emellertid även att fler personer i straffbar ålder kommer att kunna lagföras för brott. Förslagen som rör barn bedöms även på ett mer allmänt plan bidra till att motverka och förebygga barns brottslighet och till att färre allvarliga brott begås.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna instämmer i utredningens bedömning. *Nacka kommun* anför att ett mer effektivt brottsbekämpande arbete leder till att kommunernas ansvar för det brottsförebyggande arbetet underlättas. *Malmö kommun* och *Södertälje kommun* anför att förslagen kan minska risken att barn rekryteras in i kriminalitet och att barns problematik med kriminalitet synliggörs tidigare så att rätt stöd kan erbjudas av socialtjänsten. *Katrineholms kommun* anger att förslagen kan underlätta socialtjänstens arbete med att hämta barn på polisstationen och genomföra en placering. *Stockholms stad* nämner att det är viktigt att polisen förmedlar vidare oro för barn och ungdomar till socialtjänsten. *Förvaltningsrätten i Malmö* anger att en möjlig konsekvens av förslagen är att den grova brottsligheten kan komma att ytterligare tryckas ned i åldrarna. Flera remissinstanser, bl.a. *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *Fryshuset*, *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* och *Svenska kyrkan*, framhåller vikten av att satsningar även görs på det socialt förebyggande arbetet för att förhindra att barn och unga dras in i kriminalitet. *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* betonar också den centrala roll som föräldrar och andra vuxna i en föräldraroll har i arbetet med att förebygga brott bland barn och unga samt framhåller vikten av att komplettera föreslagna insatser med riktade insatser till familj, föräldrar och syskon. *Barnombudsmannen* understryker vikten av att barn som deltar eller involveras i allvarlig brottslighet möts av tydliga och effektiva insatser, såväl i form av behovsanpassad vård, stöd och behandling som skydd mot hot, repressalier och nyrekryteringsförsök. *Myndigheten för delaktighet* bedömer att det finns behov av ett kompetenslyft inom både det brottsförebyggande och brottsbekämpande området när det gäller barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning som våldsutövare och gärningspersoner. *Stockholms universitet (Kriminologiska institutionen)* anger att det är oklart på vilket sätt förslagen innebär att polisens arbete kommer att bli effektivare och att det saknas stöd i forskningen för att förslagen kan bidra till att motverka barns brottslighet eller att färre brott begås. *Stockholms universitet (Kriminologiska institutionen)* framhåller även att det i tidigare forskning finns goda och

välkända empiriska skäl att anta att förslagen som gäller mer tvång och kvarhållande av barn innebär negativa konsekvenser för barns utveckling.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen om hemliga och preventiva tvångsmedel

Förslagen om att hemliga och preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder innebär att utredningar om allvarliga brott som rör barn under 15 år kommer att kunna bedrivas mer effektivt. Brottslig verksamhet där barn under 15 år deltar kommer även att kunna förebyggas, förhindras och upptäckas i större utsträckning än i dag. Detta eftersom de brottsbekämpande myndigheterna med förslagen får mer ändamålsenliga verktyg i brottsbekämpningens olika faser. Förslagen kan också förväntas leda till att fler brott som begås av barn under 15 år klaras upp och att bevisstapan kan väckas i fler fall. Det är inte troligt att förslagen kommer att leda till att den grova brottsligheten ytterligare trycks ned i åldrarna, som *Förvaltningsrätten i Malmö* är inne på. De brottsbekämpande myndigheterna ser redan i dag exempel på att mycket unga barn förekommer i kriminella sammanhang.

Utökade möjligheter att använda hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder kan även leda till att brott som begås av personer i straffbar ålder kan förebyggas, förhindras och utredas mer effektivt. Genom hemlig och preventiv tvångsmedelsanvändning mot barn under 15 år kan nämligen sådan information inhämtas som leder till att anstiftare och medhjälpare i straffbar ålder kan identifieras. Förslagen förväntas därför leda till att även personer i straffbar ålder kan lagföras för brott i större utsträckning än i dag. Förslagen innebär även att de lagstiftningensmässiga fördelarna med att involvera barn i allvarlig brottslighet minskar. Om information kan inhämtas om barns rörelsemönster, kontakter, samtal och meddelanden bör nämligen motiven för äldre barn och vuxna i kriminella nätverk att involvera barn under 15 år i sådana brott bli mindre.

Förslagen om att hemliga och preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn under 15 år bedöms också kunna bidra till att på ett mer generellt plan motverka barns brottslighet. Barns brottslighet kommer, genom den information som inhämtas med tvångsmedlen, att kunna kartläggas i större utsträckning och därmed förebyggas och förhindras i fler fall än i dag. Ett effektivt brottsbekämpande arbete kan, som *Nacka kommun* framhåller, underlätta det brottsförebyggande arbetet. Som *Stockholms stad* är inne på är det dock viktigt att sådan information som rör barns deltagande och inblandning i allvarlig brottslighet delas mellan myndigheter. Det kan därvid konstateras att bl.a. Polismyndigheten har en skyldighet att göra en orosanmälan till socialtjänsten om myndigheten får kännedom om eller misstänker att barn får illa, t.ex. om barnet förekommer i kriminella sammanhang. Som flera remissinstanser pekar på, bl.a. *Malmö kommun* och *Södertälje kommun*, kan förslagen även medföra att relevanta insatser från samhällets sida kan sättas in tidigare. Det kan leda till att risken för att barnet får leva ett liv i kriminalitet, med de negativa följder för individen och samhället som en sådan livsstil innebär, minskar.

Även om regeringen nu föreslår att det ska införas en möjlighet att använda hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn som inte uppnått

straffbar ålder krävs det, som flera remissinstanser, bl.a. *Brå*, också framhåller, även att andra åtgärder vidtas för att vända utvecklingen. Som remissinstanserna pekar på kan det handla om satsningar på det socialt förebyggande arbetet, t.ex. stöd till föräldrar eller satsningar som möjliggör en meningsfull fritid. För att kunna erbjuda relevanta stödinsatser kan det också, som *Myndigheten för delaktighet* anför, behöva vidtas kompetenshöjande insatser, t.ex. när det gäller barn och unga med funktionsnedsättning.

Sammantaget leder förslagen till att det brottsbekämpande arbetet kan utföras mer effektivt och att fler brott kan förebyggas, förhindras och utredas. Förslagen kan också leda till att bevisstämman och åtal väcks i fler fall samt att fler personer lagförs för brott.

Förslagen om kvarhållande av barn

Förslaget om kvarhållande av barn i fler fall och under längre tid i syfte att lämna över barnet till exempelvis föräldrar eller socialtjänst kan antas ha en brottsförebyggande effekt. Barn som misstänks för brott riskerar att utvecklas ogynnsamt, t.ex. genom att de fortsätter att begå brott. Genom förslagen möjliggörs tidiga sociala ingripanden mot barn som har ett normbrytande beteende, vilket kan leda till att barnet får adekvata insatser och stöd från sociala myndigheter.

Förslaget om att förlänga tiden som brottsmisstänkta barn under 15 år är skyldiga att stanna kvar för förhör innebär att Polismyndigheten får bättre möjligheter att hålla ett rättssäkert förhör i nära anslutning till brottet med vårdnadshavare, socialtjänst och juridiskt biträde närvarande. Det är positivt för det brottsbekämpande arbetet.

11.2 Konsekvenser för enskilda

Regeringens bedömning: Förslagen innebär sammantaget en ökad risk för intrång i den personliga integriteten för barn, men även en ökad rättstrygghet både för barn och för samhället i stort.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Stiftelsen för Internetinfrastruktur (Internetstiftelsen)*, pekar på att användning av tvångsmedel innebär betydande integritetsintrång, särskilt för barn, och att sådan användning även kan påverka personer som inte är involverade i kriminell aktivitet. Flera remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders, Fryshuset, Riksdagens ombudsmän (JO), Malmö tingsrätt* och *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)*, anför att det för närvarande pågår många utredningar som berör barns rättigheter och att regeringen därför bör avvakta resultatet av övriga utredningar så att det dels kan utredas hur övriga utredningar påverkar förslagen, dels samlat kan bedömas hur förslagen påverkar barns rättigheter. *Sveriges advokatsamfund* anför att det pågår en utvidgning av statens befogenheter att använda integritetskränkande åtgärder mot enskilda och att det med hänsyn till den snabba takten och stora omfattningen är omöjligt att bedöma de enskilda och samlade konsekvenserna av förslagen. Även *Säkerhets- och*

integritetsskyddsnämnden pekar på de förändringar av regleringen inom brottsbekämpningen som skett, bl.a. när det gäller hemliga tvångsmedel och behandling av personuppgifter, och påtalar att utvecklingen är oroande med hänsyn till den personliga integriteten. *Integritetsskyddsmyndigheten* konstaterar också att de lagförslag som tar sikte på att förbättra brottsbekämpningen överlappar varandra i viss mån och att det finns en risk för att det sammantagna intrånget i integriteten blir mer påtagligt än vad enskilda förslag utvisar. *Integritetsskyddsmyndigheten* ser ett behov av att regeringen tillsätter en utredning som tar ett helhetsgrepp om integritetsfrågorna på brottsbekämpningsområdet för att säkerställa att regleringarna är motiverade och väl avvägda. *Jönköpings kommun* saknar beskrivningar kring hur barns psykiska hälsa och utveckling påverkas av förslagen och hur det eventuellt kan kombineras med andra insatser som bidrar till att barnet inte återfaller i brott. *Stockholms stad* anger att det behövs en bredare analys av konsekvenserna för de barn som riskerar att drabbas av förslagen. *UNICEF Sverige* anser att utredningen inte i tillräcklig utsträckning redogör för de långsiktiga riskerna som förslagen kan få för barn och vill understryka att barn inte i tillräcklig omfattning fått möjlighet att delta och ge sina synpunkter i lagstiftningsarbetet.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen om hemliga och preventiva tvångsmedel

Förslagen om hemliga och preventiva tvångsmedel innebär en ökad risk för intrång i den personliga integriteten för barn som inte uppnått straffbar ålder, dvs. för barn under 15 år. Det gäller både när tvångsmedlen används i en utredning mot den som är skäligen misstänkt för brott eller i underrättelseverksamhet mot en person där det finns en påtaglig risk för brottslig verksamhet. Förslagen innebär också att risken för intrång i den personliga integriteten ökar för tredje man, t.ex. en person som kommunicerar med ett avlyssnat barn eller en person som befinner sig på en övervakad eller avlyssnad plats. När det gäller förslagen om preventiva tvångsmedel är en särskild riskfaktor att det saknas en mer konkretiserad brottsmisstanke, vilket kan medföra att tvångsmedlen i fler fall kan komma att användas mot en person som senare visar sig inte vara delaktig i någon brottslig verksamhet. Hur stora integritetsrisker som förslagen kan förväntas leda till i det enskilda fallet beror på flera omständigheter, bl.a. vilket tvångsmedel som används, i vilket skede av det brottsbekämpande arbetet som tvångsmedelsanvändningen sker, hur tvångsmedlet verkställs och hur omfattande avlyssningen eller övervakningen är i tid och rum.

Förslagen om hemliga och preventiva tvångsmedel bedöms framför allt påverka barn i åldern 11–15 år, men det kan såklart inträffa att även yngre barn påverkas av förslagen. Barn i de yngre tonåren har inte nått samma mognad och utveckling som vuxna och befinner sig normalt i en känslig period i sin utveckling. Barn särbehandlas i det straffrättsliga systemet och det finns därför skäl att vara återhållsam med att använda straffprocessuella tvångsmedel, även hemliga sådana, mot barn (se t.ex. avsnitt 5.4). Vid varje beslut om hemliga och preventiva tvångsmedel som rör ett barn ska barnets bästa beaktas. Det följer av artikel 3 i barnkonventionen. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om tvångsmedel ska dessutom t.ex.

barnets ålder, mognad och utveckling vägas in i bedömningen. Ju yngre barnet är desto större anledning till återhållsamhet med att använda tvångsmedel finns det.

Bestämmelserna om när hemliga och preventiva tvångsmedel får användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder är utformade på ett sådant sätt att tvångsmedlen kommer att få användas mot barn som misstänks för mycket allvarlig brottslighet eller på annat sätt deltar i brottslig verksamhet som innefattar mycket allvarliga brott. Den brottslighet det är fråga om är t.ex. mord, människorov, allmänfarlig ödeläggelse och grov allmänfarlig ödeläggelse, grova och synnerligen grova vapen-, narkotika- och smugglingsbrott. Det kan också handla om barn som radikaliserats samt involverats och deltar i terroristbrottslighet. Det är alltså inte fråga om att på ett mer generellt plan avlyssna eller övervaka barn, utan det handlar om en väl avgränsad reglering som tar sikte på barn som involverats i allvarlig brottslighet.

Förslagen innebär, som konstateras i avsnitt 11.1, att de brottsbekämpande myndigheterna får bättre möjligheter att förebygga, förhindra och utreda allvarliga brott som begås av barn. Från samhällets sida är det såklart mycket angeläget att effektivt kunna förebygga, förhindra och utreda allvarlig brottslighet oavsett hur gammal gärningspersonen är. Sådan brottslighet kan nämligen innebära mycket stora integritetsförluster för den som drabbas av den. Barn begår dessutom ofta brott mot andra barn, som måste skyddas från den typen av integritetsintrång i ännu större utsträckning. Som bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter* pekar på har staten ett ansvar att skydda barn från att hamna i kriminalitet liksom att skydda samhället från denna brottslighet. Den skyldigheten innebär bl.a. att staten behöver säkerställa att brott kan utredas effektivt. Den omständigheten att fler brott kommer att kunna förebyggas och förhindras samt att skuldförhållandena kommer att kunna klarläggas i fler fall är positivt både på individ- och samhällsnivå. Först och främst kommer förslagen leda till färre allvarliga brott, och den som trots allt drabbas av allvarlig brottslighet kommer i fler fall få klarhet i vad som hänt med de positiva effekter som det innebär för honom eller henne. Samhällets möjligheter att skydda sina medborgare, däribland barn, från att bli utsatta för brott förbättras.

Även det barn som begår allvarliga brott behöver skyddas från att involveras i kriminalitet och att utnyttjas för att begå allvarliga brott med risken att själv bli en måltavla i en eskalerande våldsspiral. Den information som kommer att kunna inhämtas genom de hemliga och preventiva tvångsmedlen innebär att barnens brottslighet kan kartläggas på ett bättre sätt och att barnens problematik kan synliggöras i ett tidigare skede. En följd av det kan vara att samhället tidigt kan sätta in adekvata insatser, t.ex. kan barnet få stöd av sociala myndigheter. Förslagen innebär att incitamenten att involvera barn under 15 år i allvarlig brottslighet minskar och innebär på det sättet även ett visst skydd för att barnen leds in i kriminalitet.

Några remissinstanser, bl.a. *Stockholms stad* och *UNICEF Sverige*, anger att utredningen inte belyst konsekvenserna för barn och barns rättigheter tillräckligt. Utredningen har under utredningstiden träffat Barnombudsmannen, Barnens rätt i samhället (BRIS) och Rädda barnen bl.a. för att få underlag inför bedömningarna av vad som är barns bästa.

Utredningen har också deltagit vid möte med Barnrättsdelegationen, dvs. regeringens systematiska samarbete med bl.a. civilsamhället i arbetet med barns rättigheter. Vidare har utredningen inhämtat synpunkter direkt från barn genom att genomföra flera skolbesök. Regeringen anser därför sammantaget att utredningen kartlagt och beskrivit förslagets konsekvenser för barn och barns rättigheter på ett mycket gediget sätt.

Regeringen har förståelse för remissinstansernas synpunkter när det gäller lagstiftningstakten på brottsbekämpningsområdet och mängden lagändringar som har konsekvenser för enskildas personliga integritet. Samhällsläget är dock så pass allvarligt att flera åtgärder måste vidtas samtidigt och ytterligare åtgärder inte kan anstå. En analys av förslagets konsekvenser för den personliga integriteten och en bedömning av om förslagen är proportionerliga görs också i varje enskilt lagstiftningsärende. Effekterna av lagstiftningen kommer dessutom att följas upp, även om det inte alltid sker inom ramen för en utredning. I de fall som regleringen tidsbegränsas finns det också en naturlig tidsram inom vilken en utvärdering av regleringen måste ske. För regeringen är det av stor vikt att den lagstiftning som genomförs är ändamålsenligt utformad och att den tillämpas på ett ansvarsfullt sätt. I det avseendet har även de brottsbekämpande myndigheterna, domstolarna och tillsynsmyndigheterna ett ansvar.

Vid en sammantagen bedömning anser regeringen att förslagets samlade påverkan på den personliga integriteten är godtagbar och proportionerlig.

Förslagen om kvarhållande av barn

Förslaget om kvarhållande av barn i syfte att lämna över barnet till t.ex. föräldrar eller socialtjänst innebär att ett barn kan kvarhållas av Polismyndigheten i fler fall än i dag. Förslaget om att förlänga tiden som brottsmisstänkta barn under 15 år är skyldiga att stanna kvar för förhör innebär att barnet i de fallen kan kvarhållas under en längre tid hos Polismyndigheten än i dag. Sådana kvarhållanden inskränker barnets rörelsefrihet, oavsett vad syftet med kvarhållandet är.

Samtidigt innebär förslaget om kvarhållande av barn i syfte att lämna över barnet till t.ex. föräldrar eller socialtjänst ett skydd för barnet i fråga så att han eller hon inte släpps utan att adekvat tillsyn ordnats. Sådana tidiga ingripanden mot brottsaktiva barn kan i förlängningen ha positiva effekter för barnet, t.ex. genom att han eller hon får adekvata insatser och stöd. När det gäller förslaget om den utökade tiden som brottsmisstänkta barn under 15 år är skyldiga att stanna kvar för förhör är det fortsatt fråga om en begränsad tidsperiod och, framför allt, en maximal tid för kvarhållandet. Förslagen innebär inte särskilt stora skillnader för den enskilda i jämförelse med dagens reglering. Att förlänga tiden för förhör innebär dock att Polismyndigheten ges bättre möjligheter att samordna de aktörer som kan behöva närvara vid förhöret, som också i större utsträckning kan hinna ta sig till platsen. Ur ett barnperspektiv kan förslaget därför förväntas stärka barnets möjligheter till stöd i samband med förhöret. Det är samtidigt angeläget att barns rätt till information och stöd tillgodoses utifrån behov och funktionsförmåga om kvarhållandet pågår en längre tid. Sammantaget bedöms den inskränkning av barnets

rörelsefrihet som sker genom att ett kvarhållande tillåts pågå under längre tid vara godtagbar.

Förslaget om att barn under 18 år som hålls kvar för förhör eller i syfte att överlämnas till t.ex. föräldrar eller socialtjänst får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt kan främja att barnet får sina rättigheter tillgodosedda.

11.3 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen kan leda till ökade kostnader för Polismyndigheten, Tullverket, Säkerhetspolisen, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna. Även för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden och Domarnämnden kan förslagen leda till något ökade kostnader. Förslagen kan också på sikt leda till en något högre belastning för Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och socialtjänsten. De kostnadsökningar som förslagen kan medföra bedöms inte vara större än att de kan hanteras inom de statliga myndigheternas befintliga ekonomiska ramar. Förslagen innebär inga nya uppgifter för socialtjänsten.

Utredningens bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen gör ingen bedömning av hur förslagen kommer att påverka Domarnämndens verksamhet.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Botkyrka kommun, Sveriges kommuner och regioner (SKR)* och *Södertälje kommun*, pekar på att förslagen, i synnerhet förslagen som avser kvarhållande av barn, kan leda till en ökad arbetsbörda för socialtjänsten. *Domstolsverket* instämmer i utredningens bedömning, men anser att det är svårt att utifrån underlaget bedöma hur stora konsekvenser för domstolarna som förslagen kommer att medföra samt att Domstolsverket därför kommer att följa utvecklingen och vid behov återkomma med anslagsyrkanden. *Attunda tingsrätt* och *Södertörns tingsrätt* anger att de ekonomiska konsekvenserna av förslagen för domstolarna bör belysas närmare då det mycket väl kan antas att de nu föreslagna ändringarna, tillsammans med andra förändringar, kommer att medföra en avsevärt högre belastning för tingsrätterna. Även *Sveriges Domareförbund* pekar på att det är viktigt att domstolarna har tillräckliga ekonomiska resurser som är hållbara över tid. *Förvaltningsrätten i Malmö* anför att förslagen i förlängningen kan leda till en ökning av antalet mål om vård med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. *Kammarrätten i Sundsvall* instämmer inte i utredningens bedömning av konsekvenserna för domstolarna då det saknas närmare beräkningar av kostnaderna för handläggning av ärenden om hemliga tvångsmedel i allmän domstol. *Domarnämnden* anger att förslagen kan innebära ett ökat behov av offentliga ombud, vilket sannolikt kommer att innebära en ökad arbetsbörda och ökade kostnader för Domarnämnden. *Justitiekanslern* påpekar att en ökad användning av tvångsmedel också har stor inverkan på Justitiekanslerns verksamhet. *JO* framhåller vikten av att förslaget om att barn som hålls kvar får placeras i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt är finansierat.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen om hemliga och preventiva tvångsmedel

Förslagen om att hemliga och preventiva tvångsmedel ska få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder kan leda till fler ärenden om sådana tvångsmedel. I förlängningen kan förslagen också leda till att bevisstalan och åtal väcks i fler fall än i dag. En ökad tillströmning av sådana mål och ärenden i allmän domstol innebär också att ett offentligt ombud eller en offentlig försvarare kan behöva utses i något fler fall än i dag. Förslagen innebär därmed en ökad arbetsbelastning för Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna. De brottbekämpande myndigheterna och de allmänna domstolarna har i det avseendet framför allt ett behov av ytterligare personella resurser men också utbildningsinsatser. Förslagen kan också medföra en marginellt ökad arbetsbelastning för Domarnämnden om fler offentliga ombud behöver utses. Även om den allvarliga brottsligheten ökat hos barn under senare år är det trots allt fråga om förhållandevis få ärenden som rör barn som inte uppnått straffbar ålder.

Fler lagföringar för allvarlig brottslighet kan också på sikt leda till en något ökad belastning för Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och socialtjänsten. Det är emellertid inte fråga om några nya uppgifter för de nämnda myndigheterna och socialtjänsten. Det är även mycket svårt att göra några säkra prognoser av hur stor den eventuella belastningsökningen till följd av förslagen kan tänkas bli.

Ett ökat antal hemliga och preventiva tvångsmedelsärenden kan också förmodas leda till fler tillsynsärenden hos Säkerhets- och integritets-skyddsnämnden. Även för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden kan förslagen alltså leda till något ökade kostnader.

De kostnadsökningar som förslagen kan förväntas medföra bedöms inte vara större än att de kan hanteras inom myndigheternas befintliga ekonomiska ramar.

Förslagen om kvarhållande av barn

Förslagen om kvarhållande av barn kommer att leda till en marginellt ökad arbetsbelastning för Polismyndigheten, bl.a. eftersom myndigheten kommer kunna kvarhålla barn i fler fall och under något längre tid än i dag. Det innebär att Polismyndigheten kan behöva ta kontakt med vårdnadshavare och socialtjänst i något fler fall än i dag. Vidare kan det behövas mer personal som kan se till de barn som hålls kvar. Det är emellertid fråga om få barn och därmed en försumbar merkostnad för myndigheten.

Förslagen kan även, vilket bl.a. *Botkyrka kommun* anför, innebära en något ökad arbetsbelastning för socialtjänsten. Det är emellertid inte fråga om någon ny uppgift för socialtjänsten. Det är även möjligt att förslagen kan medföra att fler barn och unga som är i behov av vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) kan identifieras av socialtjänsten vilket på sikt kan leda till en viss ökning av antalet sådana mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna, som *Förvaltningsrätten i Malmö* pekar på. En sådan förändring av måltillströmningen torde dock vara ytterst marginell.

Som *JO* pekar på är det naturligtvis viktigt att förslaget om att barn som hålls kvar för t.ex. förhör får placeras i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt får genomslag i praktiken. Eftersom huvudregeln redan i dag är att dessa barn inte tas i förvar, till skillnad från gripna och anhållna barn, bedöms förslaget dock inte kräva särskild finansiering.

De kostnadsökningar som förslagen kan förväntas medföra bedöms inte vara större än att de kan hanteras inom myndigheternas befintliga ekonomiska ramar.

11.4 Övriga konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen bedöms inte medföra några konsekvenser för miljön, det kommunala självstyret, sysselsättningen och offentlig service i olika delar av landet, små företags förutsättningar eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Förslagen kan ha viss betydelse för jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Utredningens bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen anser att förslagen inte medför några konsekvenser för jämställdheten.

Remissinstanserna instämmer i eller har inga synpunkter på utredningens bedömning i den här delen.

Skälen för regeringens bedömning: Samtliga förslag är könsneutrala, men även med bestämmelser som gäller lika för alla kan olika grupper påverkas av dem i olika utsträckning. Enligt kriminalstatistiken misstänks och lagförs fler pojkar än flickor för brottslighet. Det är därför högst sannolikt att fler pojkar än flickor kommer att beröras av de nya reglerna. Flickornas roll i allvarlig brottslighet har emellertid inte synliggjorts på samma sätt som pojkars. Det finns indikationer på att även flickor involveras i sådan brottslighet i större utsträckning än tidigare.

I avsnitt 11.2 gör regeringen bedömningen att förslagen kommer att bidra till en ökad trygghet i samhället eftersom fler allvarliga brott kommer att förebyggas, förhindras och upptäckas samt utredas och lagföras. Kvinnor uttrycker i större utsträckning än män otrygghet enligt de nationella trygghetsundersökningar som Brå årligen genomför. Det innebär att förslagen kan ha viss betydelse för det jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Förslagen bedöms inte medföra några konsekvenser för miljön, det kommunala självstyret, sysselsättningen och offentlig service i olika delar av landet, små företags förutsättningar, eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

12 Författningskommentar

12.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

23 kap.

9 § Den som inte är anhållen eller häktad är inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än sex timmar. Är det av synnerlig vikt att den som kan misstänkas för brottet är tillgänglig för fortsatt förhör, är han *eller hon* skyldig att stanna kvar ytterligare sex timmar.

Den som är under 15 år är inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än tre timmar. Om det är av synnerlig vikt för utredningen är den hörde skyldig att *stanna kvar* ytterligare tre timmar *eller, om han eller hon kan misstänkas för brottet, ytterligare sex timmar.*

Sedan förhöret *har* avslutats eller tiden då den hörde är skyldig att stanna kvar *har gått ut*, får han *eller hon* omedelbart avlägsna sig. Utan synnerliga skäl får det inte krävas att han *eller hon* infinner sig till nytt förhör tidigare än tolv timmar *efter det.*

Den som kan misstänkas för brottet får tas i förvar under den tid han *eller hon* är skyldig att stanna kvar, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med ingripandet, ordning eller säkerhet.

Paragrafen reglerar den tid under vilken den som ska höras – och som inte är anhållen eller häktad – är skyldig att stanna kvar för förhör. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

Av *andra stycket* följer att den som är under 15 år är skyldig att stanna kvar för förhör i tre timmar och, om det är av synnerlig vikt för utredningen, ytterligare tre timmar. Genom ändringen förlängs den tid som ett barn under 15 år som kan misstänkas för brottet är skyldigt att stanna kvar för förhör. Om det är av synnerlig vikt för utredningen är den misstänkte i sådana fall skyldig att stanna kvar ytterligare sex timmar, utöver inledande tre timmar. Tiden ändras inte för barn som inte misstänks för brott, t.ex. vittnen eller brottsoffer.

Övriga ändringar är språkliga.

12.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

6 a § Den som inte har fyllt arton år och som är gripen, anhållen, *hålls kvar enligt 14 § eller är skyldig att stanna kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken* får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när ett barn får hållas i förvar i polisarrest. Övervägandena finns i avsnitt 9.3.

I paragrafen görs ett tillägg som innebär att den som är under 18 år och hålls kvar enligt 14 § eller är skyldig att stanna kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt. Det innebär att förvar av barn i polisarrest även i

dessas situationer kan komma i fråga endast i undantagsfall (jfr prop. 2019/20:129 s. 60 och 61).

14 § Har någon som inte fyllt arton år gripits och beslutar åklagaren att inte anhålla den unge, får Polismyndigheten hålla kvar den unge för att skyndsamt kunna överlämna honom eller henne till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. *Det som nu sagts gäller dock endast om åklagaren funnit att den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott.*

För samma ändamål får Polismyndigheten hålla kvar den som inte har fyllt arton år, om den unge har *tagits med, följt med, hämtats eller inställt sig till förhör eller har frigetts efter att ha varit anhållen eller häktad. Det som nu sagts gäller endast om den unge är skäligen misstänkt för brott.*

Inte i något fall får någon enligt första eller andra stycket hållas kvar längre än sex timmar efter åklagarens beslut, förhöret *eller beslutet om frigivning*. Den misstänkte får tas i förvar om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet.

Paragrafen reglerar kvarhållande av någon under 18 år för att skyndsamt kunna överlämna honom eller henne till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

I *andra stycket* görs ett tillägg som innebär att den som inte har fyllt 18 år får hållas kvar för det ändamål som anges i första stycket även när barnet har följt med eller hämtats till förhör, inställt sig till förhör eller har frigetts efter att ha varit anhållen eller häktad. Det krävs att barnet är skäligen misstänkt för brott för att ett kvarhållande ska kunna ske.

Tredje stycket ändras på så sätt att tiden för kvarhållande förlängs från tre till sex timmar. I stycket görs också en följdändring med anledning av att andra stycket utökas till att omfatta kvarhållande även när någon har frigetts efter att ha varit anhållen eller häktad.

Övriga ändringar är språkliga.

35 § Har någon före femton års ålder begått ett brott på vilket fängelse skulle ha kunnat följa och anträffas den unge på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen, får han eller hon gripas av envar. Om en enskild person har gripit den unge, *ska den unge* skyndsamt överlämnas till närmaste polisman.

Polismyndigheten eller åklagaren *ska* omedelbart besluta om den unge *ska* friges eller hållas kvar för förhör.

Om den unge har gripits eller tagits med, följt med, hämtats eller inställt sig till förhör får han eller hon hållas kvar enligt 14 §, dock inte längre än sex timmar efter beslutet om frigivning eller, om förhör har hållits med den unge, efter att förhöret avslutats.

Den unge får inte tas i förvar.

Paragrafen reglerar gripande och kvarhållande av den som inte har fyllt 15 år. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

I *tredje och fjärde styckena*, som är nya och delvis motsvarar hittillsvarande andra stycket, görs förtydliganden och tillägg som innebär att den som är under 15 år får hållas kvar för det ändamål som anges i 14 § även när barnet har gripits eller tagits med, följt med eller hämtats till förhör alternativt inställt sig till förhör. En förutsättning är att den som hålls kvar är skäligen misstänkt för brott. Vidare förlängs tiden för

kvarhållande från tre till sex timmar. Liksom hittills gäller att den unge inte får tas i förvar.

Övriga ändringar är språkliga och redaktionella.

36 f § Om någon är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott som anges i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, får hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 18, 19 och 20 a §§ rättegångsbalken användas för att utreda brottet.

Hemliga tvångsmedel enligt denna paragraf får användas vid en utredning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,
2. grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,
3. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 1 § första stycket, 3 § första stycket, 4 § eller 5 § brottsbalken,
4. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplats sabotage enligt 13 kap. 1 § andra stycket, 3 § andra stycket, 5 a § eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,
5. grovt övergrepp i rättsak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,
6. grovt narkotikabrott enligt 3 § första stycket narkotikastrafflagen (1968:64),
7. grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,
8. deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666),
9. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–8, om en sådan gärning är belagd med straff, eller
10. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Vid tillämpningen av denna paragraf gäller följande bestämmelser i rättegångsbalken:

- 27 kap. 18 a § tredje stycket och 19 a § tredje stycket om vilket telefonnummer eller annan adress eller viss elektronisk kommunikationsutrustning som ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får avse, och
- 27 kap. 20 b § andra och tredje styckena om vilken plats ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får avse och när ett sådant tillstånd får avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats.

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för när hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning får användas i en utredning om ett brott där den skäligen misstänkte inte uppnått straffbar ålder. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Enligt *första stycket* får hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning användas i en utredning mot någon som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett sådant brott som anges i andra stycket. Med hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning avses detsamma som i 27 kap. 18, 19 och

20 a §§ rättegångsbalken. Med utredning avses en utredning enligt 31 §, en s.k. § 31-utredning.

För att hemliga tvångsmedel enligt paragrafen ska få användas krävs att åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Det motsvarar det krav som gäller när hemliga tvångsmedel används mot personer som uppnått straffbar ålder (se t.ex. 27 kap. 18 a § första stycket rättegångsbalken). Begreppet inrymmer ett kvalitetskrav beträffande de upplysningar som hemliga tvångsmedel kan ge. Upplysningarna får inte inskränka sig till obetydliga detaljer. Begreppet innefattar även ett krav på att utredningsläget ska vara sådant att det är nödvändigt att använda hemliga tvångsmedel. Åtgärden får inte tillåtas om det som kan vinnas är åtkomligt med mindre ingripande metoder. Utredningen ska i princip inte kunna föras framåt med andra medel och det ska finnas skäl att räkna med att användningen av hemliga tvångsmedel, ensamt eller i förening med andra åtgärder, verkligen kan få effekt (jfr prop. 1988/89:124 s. 44).

I *andra stycket* anges vilka brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning enligt paragrafen.

Punkt 1 anger att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning får användas i en § 31-utredning för att utreda ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Det handlar om t.ex. mord, dråp, synnerligen grov misshandel, människorov, grov mordbrand, grov allmänfarlig ödeläggelse, grovt vapenbrott, synnerligen grovt vapenbrott, synnerligen grovt narkotikabrott och terroristbrott.

Punkterna 2–8 anger att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning även får användas i en § 31-utredning för att utreda vissa andra brott för vilka det är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Det handlar bl.a. om grov utpressning, mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, sabotage, grovt sabotage, kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, grovt övergrepp i rättsak, grovt narkotikabrott, grov narkotikasmuggling och grovt deltagande i en terroristorganisation.

Vid tillämpningen av *punkt 4* krävs att de där nämnda brotten, dvs. mindre allvarlig mordbrand, mindre allvarlig allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage, ska ha innefattat sabotage för att hemliga tvångsmedel ska få användas. Det överensstämmer med vad som gäller enligt 27 kap. 18 a § andra stycket 8 rättegångsbalken.

Punkt 9 anger att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning får användas i en § 31-utredning för att utreda försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i punkt 1–8. Det gäller trots att de osjälvtändiga brottsformerna kan ha låga straffvärden.

Genom *punkt 10* införs en straffvärdeventil som innebär att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning får användas i en § 31-utredning om ett annat brott än de som framgår av punkterna 1–9, under förutsättning att brottets straffvärde kan antas överstiga fängelse i fyra år. Som exempel på brott där straffvärdeventilen kan bli

tillämplig kan nämnas grov misshandel, grovt sabotage mot blåljusverksamhet, grov mened och grovt skyddande av brottsling. Straffvärdeventilen är även tillämplig på osjälvständiga brott under förutsättning att brottets straffvärde kan antas överstiga fyra års fängelse (jfr prop. 2002/03:74 s. 48). Det innebär att försök, förberedelse och stämpling, i den utsträckning dessa osjälvständiga brottsformer är straffbara, omfattas av straffvärdeventilen. Vid bedömningen av brottets straffvärde ska de omständigheter som anges i 29 kap. 1–3 §§ brottsbalken beaktas.

Vid bedömningen av om hemliga tvångsmedel ska få användas ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden.

Av *tredje stycket* framgår att de övriga krav som gäller när hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning används med stöd av rättegångsbalken, t.ex. vilket telefonnummer eller utrustning som avlyssning får avse eller vilken plats kameraövervakning får riktas mot, gäller även när tvångsmedlen används med stöd av denna paragraf. Samma höga krav på koppling mellan den misstänkte och t.ex. det telefonnummer som avlyssnas uppställs alltså när tvångsmedlen används i en § 31-utredning.

36 g § *Om någon är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott som anges i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, får hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken användas för att utreda brottet.*

Hemlig rumsavlyssning enligt denna paragraf får användas vid en utredning om

- 1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år, 2. människorov enligt 4 kap. 1 § första stycket brottsbalken,*
- 3. grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen (1996:67),*
- 4. grovt vapensmuggling eller grovt smuggling av explosiv vara enligt 6 a § tredje stycket eller 6 b § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,*
- 5. grovt brott enligt 29 a § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,*
- 6. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666),*
- 7. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–6, om en sådan gärning är belagd med straff, eller*
- 8. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fem år.*

Vid tillämpningen av denna paragraf gäller bestämmelserna i 27 kap. 20 e § andra och tredje styckena rättegångsbalken om vilken plats ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får avse och när ett sådant tillstånd får avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats.

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för när hemlig rumsavlyssning får användas i en utredning om ett brott där den som misstänks för brottet inte uppnått straffbar ålder. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Enligt *första stycket* får hemlig rumsavlyssning användas i en utredning mot någon som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett sådant brott som anges i andra stycket. Med hemlig rumsavlyssning avses

detsamma som i 27 kap. 20 d § rättegångsbalken. Med utredning avses en utredning enligt 31 §, en s.k. § 31-utredning.

För att hemlig rumsavlyssning enligt paragrafen ska få användas krävs att åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Det motsvarar det krav som gäller när hemlig rumsavlyssning används mot personer som uppnått straffbar ålder (27 kap. 20 e § första stycket rättegångsbalken). Begreppet inrymmer ett kvalitetskrav beträffande de upplysningar som hemliga tvångsmedel kan ge. Upplysningarna får inte inskränka sig till obetydliga detaljer. Begreppet innefattar även ett krav på att utredningsläget ska vara sådant att det är nödvändigt att använda hemliga tvångsmedel. Åtgärden får inte tillåtas om det som kan vinnas är åtkomligt med mindre ingripande metoder. Utredningen ska i princip inte kunna föras framåt med andra medel, inklusive andra hemliga tvångsmedel, och det ska finnas skäl att räkna med att användningen av hemlig rumsavlyssning, ensamt eller i förening med andra åtgärder, verkligen kan få effekt (jfr prop. 1988/89:124 s. 44 och prop. 2005/06:178 s. 57, 58, 100 och 101).

I *andra stycket* anges vilka brott som kan leda till hemlig rumsavlyssning enligt paragrafen.

Punkt 1 anger att hemlig rumsavlyssning får användas i en § 31-utredning för att utreda ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år. Det handlar t.ex. om mord, dråp, synnerligen grov misshandel, grov mordbrand, grov allmänfarlig ödeläggelse, grovt rån, synnerligen grovt vapenbrott, synnerligen grov vapensmuggling, synnerligen grovt narkotikabrott och synnerligen grov narkotikasmuggling.

Punkterna 2–6 anger att hemlig rumsavlyssning även får användas i en § 31-utredning för att utreda vissa brott för vilka det är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år. Det gäller människorov, grovt vapenbrott, grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara, grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor.

Punkt 7 anger att hemlig rumsavlyssning även får användas i en § 31-utredning för att utreda försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i punkterna 1–6. Det gäller trots att de osjälvständiga brottsformerna kan ha låga straffvärden.

Genom *punkt 8* införs en straffvärdeventil som innebär att hemlig rumsavlyssning får användas i en § 31-utredning om ett annat brott än de som framgår av punkterna 1–7, under förutsättning att brottets straffvärde kan antas överstiga fängelse i fem år. Som exempel på när straffvärdeventilen kan bli tillämplig kan nämnas grovt sabotage mot blåljusverksamhet, grov mened och grovt skyddande av brottsling. Straffvärdeventilen är även tillämplig på osjälvständiga brott under förutsättning att brottets straffvärde kan antas överstiga fem års fängelse. Det innebär att försök, förberedelse och stämpling, i den utsträckning dessa osjälvständiga brottsformer är straffbara, omfattas av straffvärdeventilen. Vid bedömningen av brottets straffvärde ska de omständigheter som anges i 29 kap. 1–3 §§ brottsbalken beaktas.

Vid bedömningen av om hemlig rumsavlyssning ska få användas ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden.

I tredje stycket föreskrivs vidare att de övriga krav som gäller när hemlig rumsavlyssning används med stöd av rättegångsbalken, t.ex. vilken plats avlyssningen får riktas mot, gäller även när tvångsmedlet används med stöd av denna paragraf. Samma höga krav på koppling mellan den misstänkte och t.ex. den plats som avlyssningen riktas mot uppställs alltså när tvångsmedlen används i en § 31-utredning.

36 h § 1 *fråga om hemliga tvångsmedel enligt 36 f och 36 g §§ gäller följande bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken:*

- 21 och 21 a §§ om tillståndsprövning,
- 21 b–23 §§ om vissa begränsningar vid användning av hemliga tvångsmedel,
- 23 a § om överskottsinformation,
- 24 § om upptagningar och uppteckningar,
- 25 § om tekniska hjälpmedel,
- 25 a § om tillträdestillstånd,
- 26–30 §§ om offentligt ombud och sammantråde,
- 31–33 §§ om underrättelse till enskild,
- 34 § om behörig domstol, och
- 35 § om dokumentation.

Det som i bestämmelserna sägs om förundersökning och åtal ska i stället avse utredning enligt 31 § och bevistalan enligt 38 §.

Paragrafen, som är ny, anger att vissa bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken ska tillämpas när hemliga tvångsmedel används enligt 36 f och 36 g §§ i en utredning om brott där den misstänkte inte uppnått straffbar ålder. Övervägandena finns i avsnitt 6.5.

I första stycket anges genom en hänvisning att vissa bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken ska gälla när hemliga tvångsmedel används enligt 36 f och 36 g §§. Det handlar framför allt om processuella bestämmelser och bestämmelser som tar sikte på själva verkställigheten av tvångsmedlet i fråga. Det innebär bl.a. att frågor om tillstånd till hemliga tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren, att åklagaren i vissa fall kan fatta interimistiskt beslut och att ett sådant interimistiskt beslut skyndsamt ska underställas rättens prövning. Det innebär också att det bl.a. inte är tillåtet att avlyssna vissa samtal, att avlyssning eller övervakning inte får riktas mot vissa särskilt skyddade platser, att uppgifter som kommit fram vid användning av hemliga tvångsmedel enligt 36 f och 36 g §§ får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för åtgärden, att det krävs tillträdestillstånd för att installera tekniska hjälpmedel på platser som skyddas mot intrång och att offentligt ombud ska förordnas i vissa fall.

I andra stycket anges att tillämpningen av de bestämmelser i 27 kap. rättegångsbalken som nämns i första stycket ska ske med de modifieringar som föreskrivs, dvs. att det som i rättegångsbalken sägs om förundersökning och åtal i stället ska avse utredning enligt 31 § och bevistalan enligt 38 §.

36 i § *En försändelse som väntas komma in till ett befordringsföretag och som enligt 36 § får tas i beslag hos den som misstänks för att före femton års ålder ha begått ett brott som anges i 36 f § andra stycket, får hållas kvar till dess att frågan om beslag har avgjorts.*

Vid tillämpningen av denna paragraf gäller bestämmelserna i 27 kap. 9 och 9 a §§ rättegångsbalken om tillståndsprövning, åklagarens interimistiska beslut och verkställighet.

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för när postkontroll får användas i en utredning om brott där den misstänkte inte uppnått straffbar ålder. Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

Av *första stycket* framgår att en försändelse som väntas komma in till ett befodringsföretag under vissa förutsättningar får hållas kvar av befodringsföretaget, s.k. postkontroll. Med försändelse och befodringsföretag avses detsamma som i 27 kap. 9 § rättegångsbalken. Med utredning avses en utredning enligt 31 §, en s.k. § 31-utredning.

För att postkontroll ska kunna komma i fråga krävs att försändelsen kan tas i beslag. Beslag enligt 36 § får bara företas hos någon som misstänks för att före 15 års ålder ha begått ett brott. Vidare krävs att det föreligger särskilda skäl (jfr prop. 1983/84:187 s. 29 och 37). En ytterligare förutsättning för att postkontroll ska komma i fråga är att det rör sig om ett brott enligt 36 f § andra stycket, se kommentaren till den paragrafen.

Vid bedömningen av om postkontroll ska användas i en § 31-utredning ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden.

Av *tredje stycket* framgår att vissa bestämmelser i 27 kap. 9 och 9 a §§ rättegångsbalken är tillämpliga när postkontroll används i en § 31-utredning. Det handlar om bestämmelser om tillståndsprövningen, åklagarens interimistiska beslut och verkställighet.

38 b § Om det inte möter något hinder ska bevistalan föras av en åklagare som genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämpad för uppgiften.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 i §§. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Paragrafen reglerar vem som ska föra bevistalan och vilka bestämmelser som ska tillämpas vid handläggningen av bevistalan. Övervägandena finns i avsnitt 6.5.

Andra stycket ändras endast på så sätt att hänvisningen till bestämmelserna om tvångsmedel justeras med anledning av att en paragraf byter beteckning och att det införs nya bestämmelser om att hemliga tvångsmedel får användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder.

12.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

38 b § Om det inte möter något hinder ska bevistalan föras av en åklagare som genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämpad för uppgiften.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 e §§. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Paragrafen reglerar vem som ska föra bevistalan och vilka bestämmelser som ska tillämpas vid handläggningen av bevistalan. Övervägandena finns i avsnitt 6.5.

Andra stycket ändras endast på så sätt att hänvisningen till paragraferna om tvångsmedel justeras med anledning av att bestämmelserna om att hemliga tvångsmedel får användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder upphör att gälla.

12.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

1 d § Ett tillstånd till sådana tvångsmedel som avses i 1 § första stycket får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatsabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel, eller

3. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666).

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragrafska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 § gälla i relevanta delar.

Paragrafen, som är ny, reglerar förutsättningarna för att bevilja ett tillstånd till vissa tvångsmedel enligt lagen när den som åtgärden riktas mot inte uppnått straffbar ålder. Övervägandena finns i avsnitt 7.1 och 7.3.

Av *första stycket* framgår att ett tillstånd till sådana tvångsmedel som avses i 1 § första stycket får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar något av de brott som anges i punkterna 1–3. Rekvisiten har samma innebörd som i 1 § första stycket. Kravet på att det ska finnas en påtaglig risk för viss brottslig verksamhet innebär att riskbedömningen ska vara grundad på faktiska omständigheter som föreligger vid beslutstillfället och att risken ska avse en klart förutsebar utveckling utifrån dessa omständigheter. Att risken ska vara påtaglig innebär också ett krav på viss sannolikhet för att risken ska förverkligas. Den omständigheten att riskbedömningen ska avse någon som är under 15 år innebär inte att det måste vara fråga om en till namnet identifierad person. Om en brottsbekämpande myndighet har information om att någon som är under 15 år, vars namn är okänt, kan komma att utöva viss brottslig verksamhet, innebär alltså inte avsaknaden av namnet att ett tillstånd till preventiva tvångsmedel inte kan beviljas (jfr prop. 2005/06:177 s. 82–84, prop. 2013/14:237 s. 194–197, prop. 2022/23:126 s. 228 och 229 och prop. 2023/24:117 s. 175 och 176).

Genom begreppet brottslig verksamhet framgår att regleringen inte ställer upp något krav på att det ska finnas en misstanke om ett specifikt brott. Däremot måste den befarade brottsliga verksamheten innefatta något av de brott som räknas upp i punkterna 1–3. Det är fråga om brott inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde.

Enligt *andra stycket* kan ett tillstånd till tvångsmedel enligt paragrafen även beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten. Förutsättningarna motsvarar de som gäller för tvångsmedelsanvändning enligt 1 § andra stycket. Rekvisiten har samma innebörd som i den bestämmelsen. Kravet på organisation eller grupp innebär inte någon begränsning till en särskild typ av organisation eller grupp. Utöver den riskbedömning som ska göras i förhållande till gruppen eller organisationen ska det göras en riskbedömning i förhållande till den unge som tillhör eller verkar för organisationen och som man överväger att rikta tvångsmedlet mot. Omständigheter som kan tala för att det kan befaras att den unge medvetet kommer att främja viss brottslig verksamhet kan t.ex. vara den roll som den unge har i organisationen eller att denne tidigare konstaterats ha varit delaktig i brottslighet (jfr prop. 2013/14:237 s. 194–197, prop. 2022/23:126 s. 228 och 229 och prop. 2023/24:117 s. 175 och 176).

Vid bedömningen av om preventiva tvångsmedel enligt paragrafen ska få användas ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden.

Av *tredje stycket* framgår att vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 § gälla i relevanta delar. Det innebär bl.a. att bestämmelser i lagen som hänvisar till 1 § även ska tillämpas för tillstånd enligt denna paragraf. Av detta följer

t.ex. att frågor om tvångsmedel enligt denna paragraf prövas av Stockholms tingsrätt i enlighet med 6 §.

Att bestämmelserna ska gälla i relevanta delar innebär vidare att 16 och 17 §§ om underrättelser till enskilda inte är tillämpliga vid tillstånd enligt paragrafen. Detta eftersom bestämmelserna om underrättelser endast är aktuella vid sådan systemhotande brottslighet som avses i 1 § första stycket 7. De är däremot inte aktuella vid sådan brottslighet som denna paragraf avser.

1 e § Ett tillstånd till sådana tvångsmedel som avses i 1 § första stycket får, utöver vad som anges i 1 d §, beviljas om

1. det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar

a) mord, människorov eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § första stycket eller 13 kap. 3 § tredje stycket brottsbalken,

b) synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § andra stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

c) grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § vapenlagen (1996:67),

d) synnerligen grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § fjärde stycket, 6 a § tredje eller fjärde stycket eller 6 b § tredje eller fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

e) grovt brott eller synnerligen grovt brott enligt 29 a § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, och

2. det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 a § tillämpas.

Paragrafen, som är ny, reglerar förutsättningarna för att bevilja ett tillstånd till vissa tvångsmedel enligt lagen när den som åtgärden riktas mot inte uppnått straffbar ålder, i andra fall än de som anges i 1 d §. Övervägandena finns i avsnitt 7.1 och 7.3.

I *första stycket* anges förutsättningarna för användning av tvångsmedel enligt paragrafen. Dessa motsvarar i huvudsak förutsättningarna i 1 a §, dock med en mer begränsad brottskatalog. En första förutsättning enligt *punkt 1* är att det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar något av de brott som räknas upp i punkt 1 a–e. Det är fråga om brott inom Polismyndighetens och Tullverkets verksamhetsområden. En andra förutsättning enligt *punkt 2* är att det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten. Rekvisiten har samma innebörd som i 1 d §, se kommentaren till den paragrafen.

Vid bedömningen av om preventiva tvångsmedel enligt paragrafen ska få användas ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden.

Av *andra stycket* framgår att vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 a § tillämpas. Det innebär bl.a. att bestämmelser i lagen som hänvisar till 1 a § även ska tillämpas för tillstånd enligt denna paragraf. Av detta följer t.ex. att upplysningsbestämmelsen i 6 § *andra stycket* och bestämmelserna om underrättelser i 6 b, 16 och 17 §§ ska tillämpas även i fråga om tillstånd enligt denna paragraf.

1 f § Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. grov mordbrand eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 13 kap. 2 § eller 3 § tredje stycket brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel, eller

2. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666).

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 b § gälla i relevanta delar.

Paragrafen, som är ny, reglerar förutsättningarna för hemlig rumsavlyssning när den som åtgärden riktas mot inte uppnått straffbar ålder. Övervägandena finns i avsnitt 7.1 och 7.3.

I *första stycket* anges att ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar något av de brott som räknas upp i punkterna 1 och 2. Det är fråga om brott inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde.

Enligt *andra stycket* kan ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning även beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten.

Förutsättningarna för tvångsmedelsanvändning enligt paragrafen motsvarar i huvudsak de som gäller för preventiv tvångsmedelsanvändning enligt 1 b §, men med en mer begränsad brottskatalog. Rekvisiten har samma innebörd som i 1 d §, se kommentaren till den paragrafen.

Vid bedömningen av om preventiva tvångsmedel enligt paragrafen ska få användas ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden.

Av *tredje stycket* framgår att vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 b § gälla i relevanta delar. Det innebär bl.a. att bestämmelser i lagen som hänvisar till 1 b § även ska tillämpas för tillstånd enligt denna paragraf. Av detta följer

t.ex. att frågor om tvångsmedel enligt denna paragraf prövas av Stockholms tingsrätt i enlighet med 6 §.

Att bestämmelserna ska gälla i relevanta delar innebär vidare att 16 och 17 §§ om underrättelser till enskilda inte är tillämpliga vid tillstånd enligt paragrafen. Detta eftersom bestämmelserna om underrättelser endast är aktuella vid sådan systemhotande brottslighet som avses i 1 § första stycket 7. De är däremot inte aktuella vid sådan brottslighet som denna paragraf avser.

1 g § Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken får, utöver vad som anges i 1 f §, beviljas om

1. det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar
a) mord eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 3 kap. 1 § eller 13 kap. 3 § tredje stycket brottsbalken

b) synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § andra stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

c) synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § andra stycket vapenlagen (1996:67),

d) synnerligen grov narkotikasmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, synnerligen grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § fjärde stycket, 6 a § fjärde stycket eller 6 b § fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

e) synnerligen grovt brott enligt 29 a § andra stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, och

2. det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 c § tillämpas.

Paragrafen, som är ny, reglerar förutsättningarna för hemlig rumsavlyssning när den som åtgärden riktas mot inte uppnått straffbar ålder, i andra fall än de som anges i 1 f §. Övervägandena finns i avsnitt 7.1 och 7.3.

I första stycket anges förutsättningarna för användning av hemlig rumsavlyssning enligt paragrafen. Dessa motsvarar i huvudsak förutsättningarna i 1 c §, dock med en mer begränsad brottskatalog. En första förutsättning enligt *punkt 1* är att det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar något av de brott som räknas upp i punkt 1 a–e. Det är fråga om brott inom Polismyndighetens och Tullverkets verksamhetsområden. En andra förutsättning enligt *punkt 2* är att det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten. Rekvisiten har samma innebörd som i 1 d §, se kommentaren till den paragrafen.

Vid bedömningen av om preventiva tvångsmedel enligt paragrafen ska få användas ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden.

Av *andra stycket* framgår att vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 1 c § tillämpas.

Det innebär bl.a. att bestämmelser i lagen som hänvisar till 1 c § även ska tillämpas för åtgärder enligt denna paragraf. Av detta följer t.ex. att upplysningsbestämmelsen i 6 § andra stycket och bestämmelserna om underrättelser i 6 b, 16 och 17 §§ ska tillämpas även i fråga om tillstånd enligt denna paragraf.

12.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

2 b § Uppgifter enligt 1 § första stycket 1 och 3 som rör ett telefonnummer, en annan adress eller en elektronisk kommunikationsutrustning som innehas eller används eller har innehaft eller har använts av någon som inte har fyllt 15 år får hämtas in om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar

- 1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,*
- 2. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,*
- 3. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1 § första stycket, 3 § första stycket, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel, eller*
- 4. deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samöre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666).*

Uppgifter får bara hämtas in om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse.

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i vissa fall när den som åtgärden riktar sig mot inte uppnått straffbar ålder. Övervägandena finns i avsnitt 7.1 och 7.2.

I *första stycket* anges att uppgifter enligt 1 § första stycket 1 och 3 som rör ett telefonnummer, en annan adress eller en elektronisk kommunikationsutrustning som innehas eller används eller har innehaft eller har använts av någon som inte har fyllt 15 år får hämtas in om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar vissa brott som anges i punkterna 1–4. Förutsättningarna för inhämtning enligt paragrafen motsvarar förutsättningarna i 2 § men med ett mer begränsat tillämpningsområde, dels i fråga om vilka uppgifter som kan hämtas in, dels i fråga om de brott som den brottsliga verksamheten kan innefatta. De rekvisit som förekommer även i 2 § har samma innebörd som i den paragrafen (jfr prop. 2011/12:55 s. 121 och 122).

Hänvisningen till 1 § första stycket 1 och 3 innebär att inhämtning endast får avse uppgifter om meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett

telefonnummer eller annan adress och uppgifter om i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits. Angående de uppgifter som får inhämtas se närmare prop. 2011/12:55 s. 120, 128 och 129 och prop. 2023/24:117 s. 202. Det är alltså samma typ av uppgifter som får hämtas in enligt denna bestämmelse som enligt 1 § första stycket 1 och 3. Paragrafen möjliggör inte inhämtning av uppgifter om vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område enligt 1 § första stycket 2.

Möjligheten till inhämtning är begränsad till uppgifter som rör ett telefonnummer, en annan adress eller en elektronisk kommunikationsutrustning som innehas eller används eller har innehafts eller har använts av någon som inte har fyllt 15 år. Begreppen syftar på barnets faktiska tillgång till telefonnumret, adressen eller den elektroniska kommunikationsutrustningen.

Enligt *punkt 1* får uppgifter hämtas in om den brottsliga verksamheten innefattar ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Det handlar om t.ex. mord, dråp, synnerligen grov misshandel, människorov, grov mordbrand, grov allmänfarlig ödeläggelse, grovt vapenbrott, synnerligen grovt vapenbrott, synnerligen grovt narkotikabrott och terroristbrott.

Punkterna 2–4 anger att uppgifter även får hämtas in om den brottsliga verksamheten innefattar vissa andra brott för vilka det är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Det handlar bl.a. om sabotage, grovt sabotage, mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage och grovt deltagande i en terroristorganisation.

Vid tillämpningen av *punkt 3* krävs att de där nämnda brotten, dvs. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage, ska innefatta sabotage för att uppgifter om elektronisk kommunikation ska få inhämtas.

I *andra stycket* anges att uppgifter bara får hämtas in om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse. Detta motsvarar vad som gäller enligt 2 § andra stycket och 2 a § andra stycket (jfr prop. 2011/12:55 s. 121 och 122 och prop. 2023/24:117 s. 203). Vid bedömningen av om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation enligt paragrafen ska få användas ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden.

12.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

4 a § Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får även beviljas i en utredning om brott som avses i 36 f § andra stycket lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, om någon är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska de bestämmelser i denna lag som avser ett tillstånd enligt 4 § och som avser hemlig dataavläsning under en förundersökning tillämpas. Det som sägs om förundersökning och åtal ska i stället avse utredning enligt 31 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och bevistalan enligt 38 § den lagen.

Paragrafen, som är ny, reglerar förutsättningarna för att använda hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter i en utredning om brott där den skäligen misstänkte inte uppnått straffbar ålder. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Enligt *första stycket* får hemlig dataavläsning enligt paragrafen användas i en utredning mot någon som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett sådant brott som anges i 36 f § andra stycket lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL), se kommentaren till den paragrafen. Med utredning avses en utredning enligt 31 § LUL, en s.k. § 31-utredning.

För att hemlig dataavläsning ska få användas krävs att åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Det motsvarar det krav som enligt 4 § gäller när hemlig dataavläsning används mot personer som uppnått straffbar ålder (jfr prop. 2019/20:64 s. 216).

Vid bedömningen av om hemlig dataavläsning ska få användas ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden.

I *andra stycket* anges att lagens bestämmelser om ett tillstånd enligt 4 § och om hemlig dataavläsning under en förundersökning gäller vid tillämpningen av paragrafen. Vidare anges att tillämpningen ska ske med de modifieringar som föreskrivs, dvs. att det som sägs om förundersökning och åtal i stället ska avse utredning enligt 31 § LUL och bevistalan enligt 38 § LUL. Av detta följer bl.a. att åtgärden endast får avse sådana avläsningsbara informationssystem, platser och personer som avses i nya 4 b §, att överskottsinformation får användas på det sätt som framgår av 28 § och att en underrättelse ska lämnas enligt bestämmelserna i 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken.

6 § Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken, om någon är skäligen misstänkt för brottet eller brotten och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att använda hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Paragrafen ändras på så sätt att andra–fjärde styckena flyttas till en ny paragraf, den nya 6 b §.

6 a § *Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får även beviljas i en utredning om brott som avses i 36 g § andra stycket lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare om någon är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.*

Vid tillämpningen av denna paragraf ska de bestämmelser i denna lag som avser ett tillstånd enligt 6 § och som avser hemlig dataavläsning under en förundersökning tillämpas. Det som sägs om förundersökning och åtal ska i stället avse utredning enligt 31 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och bevistalan enligt 38 § den lagen.

Paragrafen, som är ny, reglerar förutsättningarna för att använda hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter i en utredning om brott där den skäligen misstänkte inte uppnått straffbar ålder. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Enligt *första stycket* får hemlig dataavläsning enligt paragrafen användas i en utredning mot någon som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett sådant brott som anges i 36 g § andra stycket lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL), se kommentaren till den paragrafen. Med utrednings avses en utredning enligt 31 § LUL, en s.k. § 31-utredning.

För att hemlig dataavläsning enligt paragrafen ska få användas krävs att åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Det motsvarar det krav som enligt 6 § gäller när hemlig dataavläsning används mot en person som uppnått straffbar ålder (jfr prop. 2019/20:64 s. 216 och 219).

Vid bedömningen av om hemlig dataavläsning ska få användas ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden.

I *andra stycket* anges att lagens bestämmelser om ett tillstånd enligt 6 § och om hemlig dataavläsning under en förundersökning gäller vid tillämpningen av paragrafen. Vidare anges att tillämpningen ska ske med de modifieringar som föreskrivs, dvs. att det som sägs om förundersökning och åtal i stället ska avse utredning enligt 31 § LUL och bevistalan enligt 38 § LUL. Av detta följer bl.a. att åtgärden endast får avse sådana avläsningsbara informationssystem, platser och personer som avses i nya 6 b §, att överskottsinformation får användas på det sätt som framgår av 28 § och att en underrättelse ska lämnas enligt bestämmelserna i 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken.

6 b § *Ett tillstånd enligt 6 § får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den misstänkte.*

Ett tillstånd enligt 6 § får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Trots andra stycket får ett tillstånd enligt 6 § avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får den hemliga dataavläsningen användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Paragrafen, som är ny, reglerar förutsättningarna för att använda hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar tidigare 6 § andra–fjärde styckena.

7 a § Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 d § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 d eller 1 e § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 f § lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 f eller 1 g § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd enligt första eller andra stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 7 § tillämpas.

Paragrafen, som är ny, reglerar förutsättningarna för att använda hemlig dataavläsning vid sådana förhållanden som kan ligga till grund för tillstånd till tvångsmedel enligt lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) när den person som åtgärden avser inte uppnått straffbar ålder. Övervägandena finns i avsnitt 7.1 och 7.3.

Av *första stycket* framgår att ett tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas under samma förutsättningar som ett tillstånd enligt preventivlagen.

Av *andra stycket* framgår att ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas under samma förutsättningar som ett tillstånd enligt preventivlagen.

I *tredje stycket* anges att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten. Det motsvarar det krav som enligt 7 § gäller när hemlig dataavläsning används mot en person som uppnått straffbar ålder (jfr prop. 2019/20:64 s. 216 och 221).

Vid bedömningen av om hemlig dataavläsning ska få användas ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden.

I *fjärde stycket* anges att vid tillämpningen av paragrafen ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 7 § tillämpas. Det innebär bl.a. att bestämmelser i lagen som hänvisar till 7 §, även ska

tillämpas för tillstånd enligt denna paragraf. Av detta följer t.ex. att bestämmelserna om olika krav på tillstånden i 8–8 b §§, om tillträdes-tillstånd i 12 § och om vad ett beslut ska innehålla i 18 § ska tillämpas även i fråga om tillstånd enligt denna paragraf.

10 a § Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter som rör ett avläsningsbart informationssystem som används eller har använts av någon som inte har fyllt 15 år får beviljas om åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 2 b § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Vid hemlig dataavläsning enligt första stycket får meddelanden inte hindras att nå fram enligt 2 § andra stycket.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 10 § tillämpas.

Paragrafen, som är ny, reglerar förutsättningarna för att använda hemlig dataavläsning vid sådana förhållanden som kan ligga till grund för inhämtning enligt lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen), de s.k. inhämtningslagsfallen, när den som åtgärden avser inte uppnått straffbar ålder. Övervägandena finns i avsnitt 7.1 och 7.2.

Enligt *första stycket* får hemlig dataavläsning enligt paragrafen endast avse kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter som rör ett avläsningsbart informationssystem som används eller har använts av någon som inte har fyllt 15 år. Begreppet syftar på barnets faktiska tillgång till informationssystemet.

Det ställs vidare krav på att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 2 b § inhämtningslagen. Det är fråga om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år eller vissa särskilt angivna brott enligt 13 kap. brottsbalken och terroristbrottslagen (2022:666). Till skillnad från vad som gäller enligt inhämtningslagen ska åtgärden vara av synnerlig vikt för att tillstånd ska komma i fråga. Det motsvarar det krav som enligt 10 § gäller när hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen används mot en person som uppnått straffbar ålder (jfr prop. 2019/20:64 s. 216 och 224).

Uttrycket förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet har samma betydelse som redovisats i förarbetena till inhämtningslagen (se prop. 2011/12:55 s. 121 och prop. 2019/20:64 s. 224).

Vid bedömningen av om hemlig dataavläsning ska få användas ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden.

I *andra stycket* finns en begränsning som innebär att när hemlig dataavläsning används i inhämtningslagsfallen får den brottsbekämpande myndigheten inte hindra meddelanden från att nå fram. Det är inte heller tillåtet enligt inhämtningslagen.

I *tredje stycket* anges att vid tillämpningen av paragrafen ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 10 § tillämpas. Det innebär bl.a. att bestämmelser i lagen som hänvisar till 10 §, även ska tillämpas för tillstånd enligt denna paragraf. Av detta följer t.ex. att frågor om hemlig dataavläsning enligt denna paragraf prövas av Stockholms tingsrätt i enlighet med 15 §.

12.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

7 a § Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att någon som inte har fyllt 15 år kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 d § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 d § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att någon som inte har fyllt 15 år som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd enligt första stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten.

Vid tillämpningen av denna paragraf ska bestämmelserna i denna lag som avser ett tillstånd enligt 7 § tillämpas.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att använda hemlig dataavläsning vid sådana förhållanden som kan ligga till grund för tillstånd till tvångsmedel enligt lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) när den person som åtgärden avser inte uppnått straffbar ålder. Övervägandena finns i avsnitt 7.1 och 7.3.

I *första stycket* tas hänvisningen till 1 e § preventivlagen bort med anledning av att den paragrafen upphävs.

Hittillsvarande andra stycket om hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter utgår med anledning av att 1 f och 1 g §§ preventivlagen upphävs.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande tredje stycket.

Tredje stycket motsvarar hittillsvarande fjärde stycket.

Sammanfattning av betänkandet Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare (SOU 2024:93) i relevant del

Uppdraget

Utredningen har haft i uppdrag att överväga en rad åtgärder i syfte att stärka de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att förhindra, utreda och lagföra brott som begås av unga personer. Uppdraget har till största delen bestått i att analysera behovet av att utöka möjligheterna att använda tvångsmedel mot barn. En annan del av uppdraget som gäller barn har varit att analysera deras behov av att få juridiskt biträde i större utsträckning än i dag. De delar av uppdraget som varit generella, dvs. som inte enbart rört barn, har varit att överväga om tillstånd till vissa hemliga tvångsmedel ska kunna knytas till en person, att analysera behovet av att kunna hålla kvar en grupp av personer under en förundersökning och behovet av att använda tvångsmedel inför eventuell resning. I uppdraget har ingått att lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredningens förslag om tvångsmedel mot barn

Utökade möjligheter att hålla kvar brottsmisstänkta barn

Utredningen föreslår att polisen får möjlighet att hålla kvar brottsmisstänkta barn, i syfte att skyndsamt överlämna dem till föräldrar, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person, ytterligare tre timmar, utöver dagens tre timmar. Kvarhållande i sådant syfte föreslås även vara möjligt om ett barn frivilligt har inställt sig till förhör, hämtats eller medföljt till förhör eller om ett barn frigges efter att ha varit anhållen eller häktad. Kvarhållande av sociala skäl fyller en viktig funktion för att skydda barn och se till att de får nödvändigt stöd.

Det föreslås vidare att den maximala tiden som brottsmisstänkta barn under 15 år är skyldiga att stanna kvar för förhör förlängs med tre timmar. Samtidigt föreslås att reglerna om när barn i åldern 15–17 år får placeras i polisarrest skärps. Förslaget innebär en mer enhetlig reglering och att färre barn riskerar att drabbas av negativa erfarenheter till följd av en sådan placering.

Förslagen förväntas leda till att barn hålls kvar av polisen av sociala skäl eller för förhör i brottsutredningar i något fler fall och under något längre tid än i dag.

Hemliga tvångsmedel får användas i brottsutredningar

Enligt nuvarande reglering får hemliga tvångsmedel inte användas mot barn under 15 år i brottsutredningar.

Utredningen föreslår att hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig

rumsavlyssning och hemlig dataavläsning ska få användas mot barn under 15 år som misstänks för ett allvarligt brott. Kraven för användning föreslås vara avsevärt högre än de som gäller för användning av sådana tvångsmedel mot personer i straffbar ålder. Tvångsmedlen får bara användas vid misstanke om brott med fyra års fängelse som minimistraff, men för hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som avser rumsavlyssningsuppgifter ställs krav på misstanke om brott med fem års fängelse som minimistraff. Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som avser rumsavlyssningsuppgifter får dock även användas vid terroristbrott. Postkontroll föreslås få användas mot barn under 15 år vid brott mot terroristbrottslagen, om det finns särskilda skäl.

Regleringen om hemliga tvångsmedel föreslås tidsbegränsas att gälla i fem år.

Förslagen motiveras av brottsutvecklingen och de brottsbekämpande myndigheternas behov av att effektivt kunna utreda brott som barn är delaktiga i. De förväntas påverka ett fåtal barn som är involverade i allvarliga brott.

Hemliga tvångsmedel får användas i underrättelseverksamhet

Enligt den nuvarande regleringen får hemliga tvångsmedel enligt utredningens analys inte användas i underrättelseverksamhet mot barn under 15 år, beroende på att det inte finns något lagstöd för det.

Utredningen föreslår att det ska vara tillåtet för Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket att, efter beslut av åklagare, hämta in uppgifter om elektronisk kommunikation enligt inhämtningslagen, även om tvångsmedlet riktas mot barn under 15 år, om den brottsliga verksamheten innefattar ett allvarligt brott. Likaså får tillstånd beviljas att använda hemlig dataavläsning för att verkställa inhämtningen.

Säkerhetspolisen föreslås få använda tvångsmedel i preventivlagen för att förhindra att barn under 15 år begår brott mot terroristbrottslagen. Sådana uppgifter föreslås även få hämtas in genom hemlig dataavläsning. Polismyndigheten föreslås inte få tillämpa preventivlagen mot barn under 15 år, eftersom myndigheten har begränsad erfarenhet av att tillämpa de särskilda rekvisit som gäller enligt den lagen, som har skräddarsyttts för Säkerhetspolisens verksamhet.

Förslagen motiveras av brottsutvecklingen och de brottsbekämpande myndigheternas behov av att kunna förhindra allvarliga brott som barn är delaktiga i, särskilt brott mot terroristbrottslagen. Förslagen förväntas påverka ett fåtal barn som riskerar att involveras i allvarlig brottslighet. Det föreslås att regleringen tidsbegränsas att gälla i fem år.

Förslagen är förenliga med barnkonventionen och Europakonventionen

Samtliga förslag som rör tvångsmedel mot barn har föregåtts av en analys av behovet och nyttan, vilket har vägts mot integritetsintrånget. Förslagen är förenliga med såväl barnkonventionen som Europakonventionen.

Konsekvenser

Allmänt om konsekvenserna

Merparten av utredningens förslag förväntas leda till att de brottsbekämpande myndigheterna kan bedriva effektivare utredningar om brott som barn har deltagit i, vilket i sin tur förväntas leda till att fler sådana brott klaras upp. Förslagen att införa möjlighet att använda hemliga tvångsmedel i underrättelseverksamhet mot barn under 15 år förväntas leda till bättre möjligheter, framför allt för Säkerhetspolisen, att förebygga, förhindra och upptäcka allvarliga brott som barn deltar i. Förslagen som rör barn bedöms generellt bidra till att motverka barns brottslighet. Det förväntas bidra till att färre brott begås.

Ekonomiska konsekvenser

Utredningen bedömer att förslagen leder till något ökade kostnader för Sveriges Domstolar, Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Kostnaderna bedöms rymmas inom myndigheternas befintliga anslag.

Konsekvenserna för barn

Förslagen påverkar framför allt barn i åldern 12–15 år som misstänks för allvarliga brott. Även andra barn som t.ex. riskerar att hamna i kriminalitet eller barn som är syskon, vänner och bekanta till brottsmisstänkta barn påverkas av förslagen. Vissa förslag stärker barns rättigheter eller minskar incitamenten att dra in barn i kriminalitet. De flesta av förslagen leder emellertid till ökade risker för intrång i barns personliga integritet.

Övriga konsekvenser

Förslagen innebär även ökade risker för intrång i den personliga integriteten för det begränsade antal personer över 15 år som kommer att drabbas av den utökade användningen av tvångsmedel.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Betänkandets lagförslag i relevant del

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att nuvarande 27 kap. 21 b §¹ ska betecknas 21 f §, att rubriken närmast före 21 b § ska placeras närmast före nya 21 f § och att nuvarande 58 kap. 6 b §² ska betecknas 6 d §,

dels att 23 kap. 9 § och 58 kap. 6 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas åtta nya paragrafer, 23 kap. 8 a §, 27 kap. 21 b–21 e §§, 36 kap. 22 a § och 58 kap. 6 b och 6 c §§, och närmast före 58 kap. 6 a § en ny rubrik av följande lydelse,

dels att det närmast före 58 kap. 1 § ska införas en ny rubrik som ska lyda ”Resning” och närmast före 58 kap. 11 § en ny rubrik som ska lyda ”Återställande av försutten tid”.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 kap.

9 §³

Den som inte är anhållen eller häktad är inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än sex timmar. Är det av synnerlig vikt, att den som kan misstänkas för brottet är tillgänglig för fortsatt förhör, är han skyldig att stanna kvar ytterligare sex timmar.

Den som är under femton år är inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än tre timmar. Om det är av synnerlig vikt för utredningen, är den hörde skyldig att *kvarstanna* ytterligare tre timmar.

Den som är under femton år är inte skyldig att stanna kvar för förhör längre än tre timmar. Om det är av synnerlig vikt för utredningen och den hörde

1. inte är misstänkt, är han eller hon skyldig att stanna kvar ytterligare tre timmar, eller

2. kan misstänkas för brottet, är han eller hon skyldig att stanna kvar ytterligare sex timmar.

Sedan förhöret avslutats eller tiden, då den hörde är skyldig att stanna kvar, utgått, får han omedelbart avlägsna sig. Utan synnerliga skäl får det inte krävas att han infinner sig till nytt förhör tidigare än tolv timmar därefter.

Den som kan misstänkas för brottet får tas i förvar under den tid han är skyldig att stanna kvar, om det är nödvändigt med hän-syn till ändamålet med ingripandet, ordning eller säkerhet.

Den som kan misstänkas för brottet får tas i förvar under den tid han är skyldig att stanna kvar, om det är nödvändigt med hän-syn till ändamålet med ingripandet, ordning eller säkerhet. *Den som inte*

¹ Senaste lydelse 2023:534.

² Senaste lydelse 2012:659.

³ Senaste lydelse 1998:24.

har fyllt arton år får dock endast om det är absolut nödvändigt hållas i förvar i polisarrest. Bilaga 2

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

dels att nuvarande 36 f §¹ ska betecknas 36 p §,

dels att 14, 18, 20, 23 a, 32 a, 35, 36, 36 c, 36 e och 38 b §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas elva nya paragrafer, 35 a och 36 f–36 o §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §²

Har någon som inte fyllt arton år gripits och beslutar åklagaren att inte anhålla den unge, får Polismyndigheten hålla kvar den unge för att skyndsamt kunna överlämna honom eller henne till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. *Vad* som nu sagts gäller dock endast om åklagaren funnit att den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott.

För samma ändamål får Polismyndigheten hålla kvar den som inte har fyllt arton år, om den unge har medtagits till förhör *och* är skäligen misstänkt för brott.

Inte i något fall får någon enligt första eller andra stycket hållas kvar längre än *tre* timmar efter åklagarens beslut eller förhöret. Den misstänkte får tas i förvar om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet.

Har någon som inte fyllt arton år gripits och beslutar åklagaren att inte anhålla den unge, får Polismyndigheten hålla kvar den unge för att skyndsamt kunna överlämna honom eller henne till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. *Det* som nu sagts gäller dock endast om åklagaren funnit att den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott.

För samma ändamål får Polismyndigheten hålla kvar den som inte har fyllt arton år, om den unge har medtagits, *medföljt eller hämtats* till förhör, *inställt sig till förhör eller har frigivits efter att ha varit anhållen eller häktad*. *Det* som nu sagts gäller endast om den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott.

Inte i något fall får någon enligt första eller andra stycket hållas kvar längre än *sex* timmar efter åklagarens beslut, förhöret *eller beslutet om frigivning*. Den misstänkte får tas i förvar om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet, *men får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt*.

¹ Senaste lydelse 2022:317.

² Senaste lydelse 2014:650.

35 §³

Har någon före femton års ålder begått ett brott på vilket fängelse skulle ha kunnat följas och anträffas den unge på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen, får han eller hon gripas av envar. Om en enskild person har gripit den unge, *skall* denne skyndsamt överlämnas till närmaste polisman.

Polismyndigheten eller åklagaren *skall* omedelbart besluta om den unge *skall* frigges eller hållas kvar för förhör. *Den unge får inte tas i förvar men får hållas kvar enligt 14 §, dock inte längre än tre timmar efter beslut om frigivning eller, om den unge medtagits till förhör, sedan förhöret avslutats.*

Har någon före femton års ålder begått ett brott på vilket fängelse skulle ha kunnat följas och anträffas den unge på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen, får han eller hon gripas av envar. Om en enskild person har gripit den unge, *ska* denne skyndsamt överlämnas till närmaste polisman.

Polismyndigheten eller åklagaren *ska* omedelbart besluta om den unge *ska* frigges eller hållas kvar för förhör.

35 a §

Har någon före femton års ålder gripits enligt 35 § eller medtagits, medföljt eller hämtats till förhör, eller inställt sig till förhör, får den unge inte tas i förvar. Den unge får hållas kvar enligt 14 §, dock inte längre än sex timmar efter beslut om frigivning eller efter att förhöret har avslutats.

36 g §

Om någon är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott som anges i andra stycket får hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. rättegångsbalken användas för att utreda brottet.

Hemliga tvångsmedel enligt första stycket får användas vid utredning av

³ Senaste lydelse 2006:894.

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666), eller

3. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff.

36 h §

Om någon är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott som anges i andra stycket får hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § rättegångsbalken användas för att utreda brottet.

Hemlig rumsavlyssning enligt första stycket får användas vid utredning av

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år,

2. människorov enligt 4 kap. 1 § brottsbalken,

3. grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen (1996:67),

4. grov vapensmuggling och grov smuggling av explosiv vara enligt 6 a § tredje stycket och 6 b § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. grovt brott enligt 29 a § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,

6. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–6, om en sådan gärning är belagd med straff.

36 i §

För underrättelse till en enskild om användning av hemliga tvångsmedel enligt 36 g eller 36 h § gäller 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken. Det som anges där om förundersökning ska tillämpas även vid utredning enligt 31 §, dock med den skillnaden att en underrättelse ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att utredningen är slutförd.

36 j §

Om det finns särskilda skäl får en försändelse till eller från någon som inte har fyllt femton år hållas kvar enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken om försändelsen kan antas ha betydelse för utredning om brott enligt terroristbrottslagen (2022:666).

38 b §⁴

Om det inte möter något hinder ska bevistalan föras av en åklagare som genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämpad för uppgiften.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 36–36 f §§. *Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.*

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 36–36 p §§.

En offentlig försvarare ska förordnas för den unge när en bevistalan väcks. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

⁴ Senaste lydelse 2023:312.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
2. 36 g–36 j och 36 o §§ gäller till utgången av juni 2031

Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare att 36 k–36 n §§ ska betecknas 36 g–36 j §§ och att 36 p § ska betecknas 36 k §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2031.

Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,

dels att nuvarande 6 b § ska betecknas 6 f § och ha följande lydelse,
dels att det ska införas fem nya paragrafer, 1 d och 6 b–6 e §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 d §

Ett tillstånd till tvångsmedel enligt 1 § mot någon som inte har fyllt 15 år får beviljas om den brottsliga verksamheten innefattar brott som avses i 1 § första stycket 6.

Ett tillstånd till tvångsmedel enligt 1 b § mot någon som inte har fyllt 15 år får beviljas om den brottsliga verksamheten innefattar brott som avses i 1 b § första stycket 5.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
 2. 1 d § och 6 b–6 e §§ gäller till utgången av juni 2031.

Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet ska införas en ny paragraf, 2 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 b §

Uppgifter som rör ett telefonnummer, en annan adress eller en elektronisk kommunikationsutrustning som innehas eller används eller har innehafits eller har använts av någon som inte har fyllt 15 år får inhämtas om den brottsliga verksamheten enligt 2 § första stycket innefattar

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år, eller

2. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666).

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2. 2 b § gäller till utgången av juni 2031.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Häriigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning dels att nuvarande 4 a §¹ ska betecknas 4 b §, dels att 21 § ska ha följande lydelse, dels att det ska införas nio nya paragrafer, 4 a, 6 a, 7 a, 10 a och 17 a–17e §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 § som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får även beviljas om någon är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666), eller

3. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff.

6 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 6 § som gäller rumsavlyssningsuppgifter får även beviljas om någon är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år,

2. människorov enligt 4 kap. 1 § brottsbalken,

3. grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen (1996:67),

4. grov vapensmuggling och grov smuggling av explosiv vara enligt 6 a § tredje stycket och 6 b § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. grovt brott enligt 29 a § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,

6. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–6, om en sådan gärning är be-
lagd med straff.

7 a §

Ett tillstånd till hemlig dataav-
läsning enligt 7 § första stycket mot
någon som inte har fyllt 15 år får
beviljas om den brottsliga
verksamheten innefattar brott som
anges i 1 § första stycket 6 lagen
(2007:979) om åtgärder för att
förhindra vissa särskilt allvarliga
brott.

Ett tillstånd till hemlig data-
avläsning enligt 7 § andra stycket
mot någon som inte har fyllt 15 år
får beviljas om den brottsliga verk-
samheten innefattar brott som
anges i 1 b § första stycket 5 lagen
om åtgärder för att förhindra vissa
särskilt allvarliga brott.

10 a §

Ett tillstånd till hemlig dataav-
läsning enligt 10 § som gäller upp-
gifter som rör ett avläsningsbart
informationssystem som används
eller har använts av någon som inte
har fyllt 15 år får beviljas om den
brottsliga verksamheten innefattar
brott som anges i 2 b § lagen

(2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
2. 4 a, 6 a, 7 a, 10 a och 17 a–17 e §§ gäller till utgången av juni 2031.

Alternativt förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott ska införas en ny paragraf, 1 d §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 d §

Ett tillstånd till tvångsmedel mot någon som inte har fyllt 15 år får beviljas

1. enligt 1 § om den brottsliga verksamheten innefattar brott som avses i 1 § första stycket 6,

2. enligt 1 a § om den brottsliga verksamheten innefattar brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år,

3. enligt 1 b § om den brottsliga verksamheten innefattar brott som avses i 1 b § första stycket 5, eller

4. enligt 1 c § om den brottsliga verksamheten innefattar brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2. 1 d § gäller till utgången av juni 2031.

Alternativt förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning ska införas två nya paragrafer, 7 a § och 10 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § första stycket mot någon som inte har fyllt 15 år får beviljas om den brottsliga verksamheten innefattar

1. ett brott som anges i 1 § första stycket 6 lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. ett brott som anges i 1 a § lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § andra stycket mot någon som inte har fyllt 15 år får beviljas om den brottsliga verksamheten innefattar ett brott som avses i 1 b § första stycket 5 eller 1 c § lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

10 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 10 § som gäller uppgifter som rör ett avläsningsbart informationssystem som används eller har använts av någon som inte har fyllt 15 år får beviljas om den brottsliga verksamheten innefattar brott som anges i 2 b § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

2. 7 a och 10 a §§ gäller till utgången av juni 2031.

Bilaga 2

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss av betänkandet Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare (SOU 2024:93) har yttranden kommit in från Attunda tingsrätt, Barnombudsmannen, Botkyrka kommun, Brottsförebyggande rådet, Brottsofferjouren Sverige, Brottsoffermyndigheten, BUFFF, Civil Rights Defenders, Diskrimineringsombudsmannen, Domarnämnden, Domstolsverket, ECPAT Sverige, Ekobrottsmyndigheten, Fryshuset, Förvaltningsrätten i Malmö, Göteborgs tingsrätt, Göteborgs universitet (Psykologiska institutionen), Hallsbergs kommun, Helsingborgs kommun, Hovrätten för Västra Sverige, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Jönköpings kommun, Kammarrätten i Sundsvall, Katrineholms kommun, Kriminalvården, Kustbevakningen, Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum), Lycksele kommun, Malmö kommun, Malmö tingsrätt, Migrationsverket, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Nacka kommun, Polismyndigheten, Post- och telestyrelsen, Riksdagens ombudsmän (JO), Rädda barnen, Rättsmedicinalverket, Skatteverket, Socialstyrelsen, Sollentuna kommun, Statens institutionsstyrelse, Stiftelsen allmänna barnhuset, Stiftelsen för Internetinfrastruktur, Stockholms kommun, Stockholms tingsrätt, Stockholms universitet (Juridiska fakulteten, barnrättscentrum, och Kriminologiska institutionen), Svea hovrätt, Svenska Journalistförbundet (SJF), Svenska kyrkan, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Sveriges Kommuner och Regioner, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Säkerhetspolisen, Södertälje kommun, Södertörns tingsrätt, Tidningsutgivarna, Trelleborgs kommun, Tullverket, Umeå tingsrätt, UNICEF – Sverige, Upplands Väsby kommun, Uppsala universitet (juridiska fakulteten), Utgivarna och Åklagarmyndigheten.

Följande remissinstanser har antingen inte svarat på remissen eller angett att de avstår från att yttra sig: Amnesty international, Apple Aktiebolag, Bahnhof AB, Barnens rätt i samhället (BRIS), Barnrättsbyrån, Borlänge kommun, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Centrum för rättvisa, Facebook Sweden AB, Funktionsrätt Sverige, Föreningen för Digitala fri- och rättigheter, Google Sweden AB, Gällivare kommun, Göteborgs kommun, Haparanda kommun, Hi3G Access AB, Hudiksvalls kommun, Judiska centralrådet i Sverige, Klippans kommun, Knas Hemma, Kungsbacka kommun, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU), Leksands kommun, Narkotikapolitiskt center, Norrköpings kommun, Oskarshamns kommun, Riksrevisionen, Rädda Barnens ungdomsförbund (RBUF), Samsung Electronics Nordic AB, SNUS Swedish network users society, Svenska muslimer för fred och rättvisa, Sveriges läkarförbund, Sveriges psykologförbund, Säffle kommun, TechSverige, Telia Sverige AB, Unga KRIS, Uppsala kommun, Varbergs kommun, Vimmerby kommun, Örebro kommun och Östersunds kommun.

Därutöver har yttrande inkommit från Svenska avdelningen av internationella juristkommissionen.